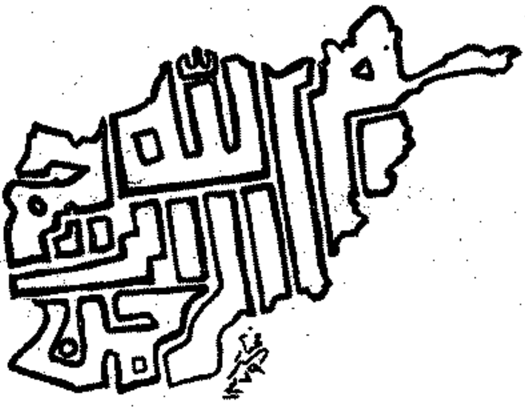

اهدا

هغه پښتون زلمي ته چې
د افغان ولس د نجات لاره لټوي

*   *   *

زړه پرې روښانه کړه بلکا واخله
توري تیارې لره رڼا واخله

خادم

خادم کورنۍ (Khadem Dynasty) ویاړي چې د مرحوم مولیناخادم د قلمي ناچاپو آثارو نه یو بل (بلکا) چاپوي.

بلکا د خادم صاحب د دوویشتو ناچاپو قلمي آثارو نه یو اثر دی. د خادم صاحب د دوویشتو ناچاپه قلمي کتابونو نه په بلکا برسیره دولس روغ پاتې دي، نور یې په افغانستان باندې د روسانو په یرغل کې د افغانستان د ډېرو ملي شتمنیو غوندې خاورې شوي دي. که د سام خادم (مولینا خادم کشر زوی) چې کورنی نوم یې بشیر خادم دی پوره ځارنه نه وای، نو نن به دغه پاتې کتابونه هم لاس ته نه وای راغلي. په دې اړه د بشیر خادم سرگذشت یو بل داستان دی ،چې هغه د پښتو ادب سره د یو ایمانداره او د یو اهل او صالح اولاد مینه ښیي.

Khadem Dynasty

لړلیك

ګڼه	عنوان	مخ
۱	د ارواښاد استاد خادم "بلكا"	ا-و
۲	كار او لار	الف-ج
۳	د استاد خادم شاعري او...	۱-۹
۴	بلكا	۱۰-۱۹
۵	افغاني ترانه	۲۰
۶	د کابل سیند	۲۲
۷	زلمیان	۲۴
۸	د خوښۍ دنیا	۲۶
۹	انګریزه توبه	۳۰
۱۰	د خلكو خدمتګار	۳۲
۱۱	د کابل واوره	۳۳
۱۲	وطنه ګران وطنه	۳۵
۱۳	سینما ده سینما	۳۷
۱۴	پس له مرګه	۳۹
۱۵	وطن ته	۳۹
۱۶	هسكوالی	۳۹
۱۷	صنعت او تجارت	۳۹
۱۸	تجدد	۳۹
۱۹	غتوالی	۳۹

۲۰-	نوې ترقي	۴۰
۲۱-	د ژوند اوبه	۴۰
۲۲-	هوښيار او حکيم	۴۰
۲۳-	زمونږ زلمي	۴۰
۲۴-	بدبخت قوم	۴۱
۲۵-	کار او ژوند	۴۱
۲۶-	ځوان او قوم	۴۱
۲۷-	قام او اخلاق	۴۱
۲۸-	پوډې رنګ	۴۲
۲۹-	د قوم سره مينه	۴۲
۳۰-	خپل آس	۴۲
۳۱-	لټون	۴۳
۳۲-	حجره	۴۳
۳۳-	ماشينې سړی	۴۴
۳۴-	محمود او اياز	۴۴
۳۵-	غزل	۴۵
۳۶-	غزل	۴۶
۳۷-	غزل	۴۷
۳۸-	غزل	۴۸
۳۹-	غزل	۴۹
۴۰-	غزل	۵۰

۴۱-	فرعون ته خطاب	۵۱
۴۲-	د ننګرهار پوهنتون	۵۱
۴۳-	انګریزاو پښتون	۵۲
۴۴-	دعا	۵۳
۴۵-	دې څوك وي	۵۴
۴۶-	د ژوند طلسم	۵۵
۴۷-	هوسیږم	۵۷
۴۸-	پښتون دې ولې کړم	۵۸
۴۹-	درواغجن	۵۹
۵۰-	د میني لیونی	۵۹
۵۱-	سیاست	۵۹
۵۲	ټیټ شو پښتون	۵۹
۵۳	د پښتنو مشر	۶۰
۵۴	د قام د خدمت شرط	۶۰
۵۵	د میړنو وطن	۶۱
۵۶	خان عبدالغفارخان	۶۲
۵۷	څه ولیکم	۶۳
۵۸	لویه آرزو	۶۴
۵۹	د محمدګل خان مومند په یاد	۶۵
۶۰	آینده پښتنو ته پیغام	۶۶
۶۱	ځوانانو ته بلنه	۷۴
۶۲	ملي ارشاد	۷۸
۶۳	د استعمار زمزمه	۸۰

۶۴	واړه افغانان يو	۸۴
۶۵	سپين سترگی	۸۷
۶۶	انسان او کائينات	۸۹
۶۷	غزل	۹۲
۶۸	ځورولې مې شې	۹۲
۷۹	د کابل ښار	۹۳
۷۰	د نوي فکر ماشومان	۹۶
۷۱	تعصب او ايمان	۹۹
۷۲	د شاعر زړه	۱۰۰
۷۳	غوره لار	۱۰۲
۷۴	گوډ خر	۱۰۴
۷۵	نشته دی دلبر	۱۰۷
۷۶	لوړ غرونه او لوړ فکرونه	۱۰۸
۷۷	غزل	۱۱۰
۷۸	د شاعر ويره	۱۱۱
۸۹	يو نظر کړه په ما	۱۱۴
۸۰	شا عر او قوم	۱۱۵
۸۱	څه شوه يارانه	۱۱۸
۸۲	سم به نه شي	۱۱۹
۸۳	لاړې قافلې	۱۲۰
۸۴	ځوانان راټولوم	۱۲۱
۸۵	د پامير د لوړې څوکې نه	۱۲۲
۸۶	د قوم تباهي	۱۲۳
۸۷	د ليډر پېژندنه	۱۲۳
۸۸	اجمل ته	۱۲۴
۸۹	د غيرت چغه	۱۲۴

۹۰	چې ته راشې	۱۲۵
۹۱	سیاست څه دی؟	۱۲۶
۹۲	زه او ورور مې	۱۲۸
۹۳	مرگیه	۱۲۸
۹۴	شاعر او دولتمن	۱۲۹
۹۵	غزل	۱۳۰
۹۶	ملي انقلاب	۱۳۱
۹۷	د انقلاب خبرې	۱۳۲
۹۸	درچمن	۱۳۳
۹۹	د افغان بدلون	۱۳۴
۱۰۰	خادم او حمزه	۱۳۴
۱۰۱	لا یې هم نه منې	۱۳۵
۱۰۲	د عمر شپې	۱۳۶
۱۰۳	خوار افغان	۱۳۶
۱۰۴	اولاد نه	۱۳۷
۱۰۵	د پښتون اصل او نسب	۱۳۷
۱۰۶	محشر	۱۳۸
۱۰۷	نوی جهان	۱۳۹
۱۰۸	دنیا واړه تکي ده	۱۵۲
۱۰۹	خادم وایي	۱۵۴
۱۱۰	کابل او پښتو	۱۵۵
۱۱۱	د سید حسن خان د قبر ډبره	۱۵۷
۱۱۲	ای ددې جهان خاونده !	۱۵۹
۱۱۳	ټولنیز افغان	۱۷۴
۱۱۴	سعادت	۱۷۵
۱۱۵	حاضر عصر	۱۷۵

۱۱۶	افغاني سياسيات	۱۷۵
۱۱۷	حبيبي او پښتو	۱۷۵
۱۱۸	بختاني او پښتو	۱۷۵
۱۱۹	د بېنوا پښتو	۱۷۶
۱۲۰	د الفت شاعري	۱۷۶
۱۲۱	سليمان لايق	۱۷۶
۱۲۲	خادم څه دی	۱۷۶
۱۲۳	حبيبي او د پښتنو تاريخ	۱۷۷
۱۲۴	جهان وايي	۱۷۷
۱۲۵	پښتانه او د پښتو مخالفت	۱۷۷
۱۲۶	د پښتو نتيجه	۱۷۸
۱۲۷	زور د استعمار	۱۷۸
۱۲۸	شاه محمود د زهرا زوی	۱۷۹
۱۲۹	زما زړه	۱۷۹
۱۳۰	د خلکو مينه	۱۷۹
۱۳۱	د تکليفونو دنيا	۱۸۰
۱۳۲	د پښتو مينان	۱۸۰
۱۳۳	سياست او پښتو	۱۸۰
۱۳۴	تور دېو	۱۸۱
۱۳۵	د حافظ نصرالله پښتو	۱۸۱
۱۳۶	سيلاب او پښتو	۱۸۲
۱۳۷	رسا او هميش	۱۸۲
۱۳۸	پخواني جاه و حشم	۱۸۳
۱۳۹	روښان به شم	۱۸۴
۱۴۰	مذهب او قوم	۱۸۵

۱۴۱	شرع او لار	۱۸۵
۱۴۲	نیم سوسیالیست	۱۸۵
۱۴۳	استعمار او پښتون	۱۸۶
۱۴۴	د پښتون تاریخ	۱۸۶
۱۴۵	ته یې وینې که نه	۱۸۷
۱۴۶	پښتو دلته او هلته	۱۸۹
۱۴۷	د خان عیبونه	۱۹۰
۱۴۸	د جمهوریت تاسیس	۱۹۱
۱۴۹	د ولي محمد خان مخلص په یاد	۱۹۲
۱۵۰	امیر حمزه شینواری	۱۹۳
۱۵۱	محمد عمر سیماب	۱۹۳
۱۵۲	مراد شینواری	۱۹۳
۱۵۳	غزل	۱۹۴
۱۵۴	غزل	۱۹۴
۱۵۵	مات قلم	۱۹۵
۱۵۶	د پیسو غلام	۱۹۷
۱۵۷	هاتفي اواز	۱۹۹
۱۵۸	افغاني جمهوریت	۲۰۱
۱۵۹	افغاني وطن	۲۰۵
۱۶۰	یو قلم خو راله پریږده	۲۰۷
۱۶۱	پښتیانا ادي	۲۰۹
۱۶۲	ستا پمه	۲۱۱
۱۶۳	کاشکې توتکې او یا بلبله وای	۲۱۲
۱۶۴	د پښتنو تاریخ	۲۱۹
۱۶۵	نوی استعمار	۲۲۰

د اروانښاد استاذ خادم "بلکا"

زمانه د استاد خادم ځوی ګران بشیر جان خادم هیله ښرګنده کړه چې د علامه خادم صاحب په "بلکا" نومې شعري ټولګه څه ولیکم. استاد چې د پښتو ادب په ځلانده اسمان کې د یوه ځلانده ستوري په شان چې وړانګې او پلوشې یې یوازې په خپل هېواد کې منحصرې نه دي پاتې شوې،بلکې په ګاونډیو هېوادونو سر بېره په اروپایي هېوادو کې یې هم علمي او ادبي غونډې روښانه کړې په پښتو ادب کې ځانته مقام لري. دده شعر او نثر دواړه زیات اوچت ځکه دي چې دده له هغه فکر او دماغ څخه سرچینه اخلي چې له لوی خدایه (ج) پرته یې دهېچا سجدې نه دي کړې، دی د ملحوظاتو په دایره کې دومره محصور شوی نه دی چې د پښتو او پښتنولۍ په باره کې د چا د بې حیایی په مقابل کې غلی پاتې شي او بیا یې د کومې والی په انتظار کې په خبره سترګې پټې کړي.

علامه خادم حتی د درباري نازولو د بېې ځایه شوخیو په وړاندې خپله زړورتیا په میړانه ښودلې او بې الدیان یې تادیب

کړي دي دده خبرې دده ليکنې، دده شعر او نثر دومره جذابيت درلود چې زړونه ورماتيدل او ځای يې ورکاوه.

"کاروان اوځاروان" د اروابناد استاد دکلاسيکو اشعارو هغه دوه ټولګې دي چې دده په ژوند چاپ شوي او دا ده "بلکا" دده د همدغه راز اشعارو دريمه مجموعه ده چې دده د نيکو فرزندانو له خوا چې د "صدقه جاريه" حکم لري چاپيږي.

"بلکا" د سريزې په پيل کې په خپله استاد خادم ليکي:

"چې د نړۍ رڼا په څه ده
ښکلا هم له همده ده
او بلکا هم په ده ده"

خادم صاحب لکه څومره چې په شاعرۍ کې د استادۍ هسک مقام ته رسيدلی دی، دغه راز په نثر کې هم دده مقام ډېر هسک دی. دی که تکړه شاعر او ليکوال دی،نو ورسره جوخت تکړه ژورناليست او نامه نګار هم دی، دی چې کوم وخت د هېواد ورځپاڼې مسوول چلوونکی و نو دده سرمقالې، مقالې او سياسي تبصرې به نورو ورځپاڼو يعنې "انيس" او "اصلاح" د اقتراح په توګه تعقيبولې اودده په "نقش قدم" به يې ګام پورته کاوه. "د وقت سر کار" دده ليکنوته د شك او ترديد په نظر کتل نو ځکه دده د ځوراوکړ او سبب کيدل او اوړ مقام يې نه ورکاوه حتی چې د پښتو ټولنې درياست مقام ته د رسيدلوپه لار کې يې

هم خندونه ورته پیداکول،ځکه چې دی له دغو اوصافو سره سر سیاسي شخصیت هم ؤ داسې سیاسي شخصیت چې په خپله لاره په ټینګ عزم روانؤ او یو قدم ترې په شاکیدل یې "بې ایماني" ګڼله

خادم صاحب سره له دې چې یوفلسفي شاعر وءانتقادي شاعر هم و او په خپل انتقاد کې یې نه د ملاحظاتو خیال ساتلی او نه یې قلم ټکنی شوی دی،نو ځکه یو شمېر تطمیع شویوزلمیانو ته داسې ګوته نیسي:

ټول شوي په ټبانک وو د حلوا په تمه بساندې
ګوله چې په لاس ورغله خپاره غوندې ښکاريږي

دا چې "تمدن اول له بلخه شروع شوی" خادم صاحب دغه ټکي ته په "افغاني ترانه" نومي شعر کې داسې اشاره کوي

دنیاشوه منوره زمـا لـه کوهستانه
نړۍ شوه بـهر وره لـه دې بـاغ وبوستانه

اوچت لـه ټولې ځمکې پـه بـام ددې جـهان يـم
افغـان یمه افغـان یـم - افغـان یمه افغـان یم

اروانباد استاد خادم " د قام سره مینه" تر سرلیك لاندې شعر کې وایې چې:

بې تاثيره چې ترې څوك خلاصيدى نه شي
يوه ژبه، بل مكتب، بل سينما ده
كه پردي وي په پردي رنګ كې راغلي
دا څيزونه د يو قوم په سر بلا ده

خپل لباس او خپل اساس درته په كار دى
كه دې مينه له خپل قام سره رښتيا ده

تاسې وګورئ چې د "ماشيني سړي" تر سر ليك لاندې شعر كې څه ښه وايي:

له حجرې جوماته لرې، له دېرې نه خبر نه دى
ښه زلمى دى خوافسوس دى چې زمونږ له ټبر نه دى

مغربي فيشن كې طاق دى عجيبه شانې ګرځېږي
د خبرو سره خوځي ته به وايې چې ګډېږي

- دى زمونږ د اكا زوى دى خو پرديو سره لوى شو
چې د چا سره لوى شوى د هغو په خوى او بوى شو

چې د قام وطن خبرې ورته وكړې خفه كيږي
خلك دده او دى د خلكو په خبرونه پوهيږي

ماشیني‌غونډې سرې دی د دفتر د چلیدو دی
نور امید ترینه ونه کړې چې د غږونو د ختو دی

او په بل ځای کې وایي:

تیښتې شــو پښتــون او لا تېتېــږي بــه نــور
ښکتــه ولـېدلــی دی او لویــږي بــه نــور
نــه مشــر پیژنــي نــه ځي ورپســې
چــې داســې وي نــو داســې کیــږي بــه نــور

د پښتنو د مشر په باره کې وایي:

خلــک مشــري کــوی عــزت غــواړي
زمونــږ چــې مشرشــي دولــت غــواړي
ای چــې ســودا ده د مشــرۍ درســره
قــام دې لــه تــاځنې خدمــت غــواړي

دی په شعر کې د استادۍ مقام لري او زه یې د شاګردۍ ویاړ لرم او خپله لیکنه خوالانو ته د استاد خادم په دغې بلنې پای ته رسوم

یــا خاروان د قــافلې شــه
یــا روان شــه پــه کــاروان کــې

و

اخـــر تـــه هـــم يـــو انســـان يـــې
كـــار پـــه مثـــل د انســـان كـــړه

پـــه دې لـــوى جـــهان كـــې اوســـې
لـــږ څه غـــم د خپـــل جـــهان كـــړه

پـــه شـــخصي ســـودا كـــې ګيـــره
تـــنګ پـــه لاره د كـــاروان كـــړه

هميـــش لافـــې د ځوانـــى كـــړې
لـــږ خـــو كـــار هـــم لكـــه ځوان كـــړه

يـــا د بـــل پســـې روان شـــه
يـــا نـــور ځان پســـې روان كـــړه

ښه پوهيږمه هو ښيار يې   سريتوب غواړې جهان كې
يا ځاروان د قافلې شه   ياروان شه په كاروان كې

قتيل خوږياني
د ساپي پښتو څيړنو او پراختيا مركز
ګل حاجي پلازه – پېښور
د ۱۳۸۰ كال د وږي ۱۹

کار او لار

کـه د کـار پـه خونـد خبرشـي
و بـه نـه ګـرځي بـې کـار څـوک

سـي کـاري لويـه بـلا ده — پـرې دې نـه شـي ګرفـتار څـوک
ـم صـحت دی هـم دولـت دی — کـه روان شـي پـه دې لار څـوک
ـسلم هـم لـه عمـل زده شـي — کـه پـرې وکـا اعتـبار څـوک
کـار توليـد او فـايده ده — چې څه زيات کاندې په زيار څوک
ښـه سـړی اوښـه مېـړه شـي — چـې اخته وي پـه روزګـار څـوک
لـه بـې کـاره خـدای بـې زاره — شـيطان نـه پـرېږدي اوزګـار څـوک
څـوک چـې مشـق او عمـل نـه کـا — شـي بـه څنګه او سـتاکار څـوک
فـائده مـن ښـه شـهرت مومـي — کـه خواهـان وي د اتـبار څـوک
کـار د کـور څـنې جوړيـږئ — کـه خـبر وي او هوښيـار څـوک
هوښيـار هغـه ده چـې کـار کـا — هوښيـار نـه ګڼـي بې کـار څـوک
هيڅ لـه غمـه بـه خـلاص نـه شـي — کـه لـه کـاره کـوي ډار څـوک
ـلم څـه؟ د کـار ښـودل دي — چې دی روږدی کـا پـه کـار څـوک
ـه بـس تشـې مسـلې کـا — و بـه نـه سـاتي وقـار څـوک
دې بيـل کـاندې لـه عـلمه — کـه راغـواړي اسـتعمار څـوک
ـه کـاري سـړی واکـدار کـا — چې د ملک غـواړي اختيار څوک
کـار فـرما کـه کـاري نـه وي — تـرې نـه څـه کـا انـتظار څـوک
چـې سـتومانه سـتړی نـه شـي — رزق څـه لـه خـوري مـردار څـوک
کـار او زيـار ډېـر ښـه شـا هـد دي — بـل شـاهد نـه شـته د کـار څـوک
د تـوت پانـه دا نامـه ده — چې يې اخلي بې لـه زيار څـوک
مکـتب نـه دی ګمـراهي ده — چې روزي پـه کې کـار دار څـوک
چـې يې لاس تنهـاکې نـه وي — خواهـش څـنګه کـا د کـار څـوک

ب

کار معیار د جامعې دی   نور دې نه کوي گفتار څوک
"څه کولای شې؟" سوال دا دی   ښودای نه شي بل معیار څوک
په کوم کار چې عاشق نه وي   ترې به نه وي بل ناکار څوک
نامداران واړه کاري وي   بې کار کله وي نامدار څوک
د نړۍ تعمیر په کار دی   بل یو نښته دی معمار څو
که په کار اتکا وشي   و به نه کاندي بد کار څوَ
ښه کار گردې کار فرما وي   نه دې کاندي انحصار څوک!
چې بیکاره ته کار ورکا   ترې به نه نوي گنهگار څوک
کار د دې عصر مذهب دی   بې کار نه گڼي دیندار څوک

* * *

اول کار د دهقاني دی   دویم دا چې وي مالدار څوک
دریم دا دی چې یې جوړ کا   صنعتونه د بازار څوک
څلورم یې تجارت دی   خو چې نه کا احتکار څوک
چې تاجر پوستین چپه کا   ترې نه نښته بل خونخوار څوک
لا چې واک هم ورسره وي   مه شه دغسې واکدار څوک
د مزدور گټه چې بل خوري   نو به څه وکاري زیار څوَ
د ملت دي ډېر کارونه   که پیدا شي ملتیار څوَ
ټول کارونه هله سم شي   چې پیدا شي ور د کار څوَ
تعلیم مخکې دی تر ټولو   کوي نه شي ترې انکار څوک
طرفدار د روند تقلید ته   دلته نه شته طرفدار څوک
بې له لارې تګ مشکل دی   خو چې وپېژني لار څوک
ډېر ممنون به له خادم شي   که پیدا کا "نوې لار" څوک
مشوره چې شي انجره   ایستی نه شي ترې نه تار څوک
دا افغان دا یې وطن دی   مجال څه چې کوي ډار څوک
هر څه شته په دې وطن کې   که خبر وي په اسرار څوک

پیسه دوست وطن فروش دی — چې دولت غواړي بې زیار څوک
چې په "توي لار" روان شي — خادم بویه هم هوښیار څوک
د پیسو حرص یو غم دی — خدای پرې مه کړه ګرفتار څوک
عشق د مال مینه د قام خوري — کم پیدا شي ایماندار څوک
[illegible]نپال افغان" چې نوي — څه بې ویاړي په چار څوک
[illegible]بان ځان بهاجهان غواړي — راته نه دې شي په قار څوک
جامعه دې وي بډایه — فرد، دې نه کړا استثمار څوک
هېڅ یو کاریږ نه ښه کیږي — ښه چې نه لري سر کار څوک
دولت جوړ شي له ملته — ترېنه کړی نه شي انکار څوک
خو ملت د کلچرزوی دی — بل یې نشته چرې پلار څوک
که شي پرې د تاریخ مزي — خپل به څه وېني اثار څوک
هر ملت لکه کاروان دی — دی په کار ورته سالار څوک

د خادم ځپسلیه قومه
مه شه داسې خوار او زار څوک

که دا شعر شاهکار نه وي — بل دې وښیې شهکار څوک
[illegible]له خوار هغه شاعر وي — چې لري داسې اشعار څوک

[illegible]ګېرنه: د انظم د "ای ددې جهان خاونده!" له نظم څخه وروسته لیکل شوی دی

خادم
کابل – خادم مېنه
سرطان ۱۳۴۸

عبدالهادي هدايت
د ولسي جرګې پخوانی وکيل

د استاذ خادم شاعري
او دده نوی چاپ شوی کتاب "ځاروان"

ما د استاد خادم ټول تاليفات کتلي دي. ټول د پښتني نثر دپاره د آبحيات په شان دي، خو "ځاروان" چې شعر دی، دلته د لفظ او معنی دوه دوله خوږوالی يو ځای شوی دی او قند مکرر ترې جوړ شوی دی.

زه د ښختانی صاحب ددې جملې سره پوره موافقه لرم ،چې "خادم صاحب په خوشې خبرو خوشې نه دي ليکلي، بلکې د قوم دويښولو، پوهولو، او لوړوالي دپاره يې سندرې ويلي دي)).

د خادم صاحب فضل په دې کې دی ،چې د معاصرې دورې په علمي ډله کې دمخه د پښتو د خدمت دپاره ميدان ته راګډ شوی دی او تر اخره په کې لګيا دی او د اجتماع د پرمختګ سره سم پښتو ادب پر مخ بيايي.

خادم صاحب پښتو ملي ژبه د تعليم او ښوونې له دورې څخه د ادب او د ادب له دورې څخه د علم او د علم له دورې څخه د فلسفې، تحقيقاتو او سياست دورې ته راورسوله. په هر حالت او هر وخت کې دده په قلم يې نوې ارتقا يې ښه غوره کړه.

دامان الله خان د زماني نه پس د پښتو د خدمت دروازه اعليحضرت شهيد محمد نادرشاه افغان د محمد ګل خان مومند په لاس ښرته کړه. محمد ګل خان په پښتو مين وُ. دده پر خوا پوري ډېر ځوانان او زاړه راغونډ شول؛ خو ځلوښت کاله په يوه لاره نېغ او سم تګ يو ازې د ښاغلي استاذ قيام الدين خادم په برخه ليکلى وُ اوبس.

په دې لاره کې داسې نه چې مشکلات نه وو. لوی لوی غرونه او ګړنګونه پکښې وو؛ خو په ټولو تېرشو. ډېر شاګردان يې وروزل. د ډېرو مخالفتونو سره مخامخ شو. زجرونه او ناخوالي يې وزغملې؛ خو اخرېې خپله دا خبره ثابته کړه چې:

"ټولې سوېې د چا نـه دي روزي شـوي + ځان به خاورې کړمه داکور به اباد کړم.

استاذ اوس د ډېرو تاليفاتو، تصنيفاتو چې په نظم او نثر مشتمل دي، خاوند دى. ډېر جرايد يې چلولي، ډلې يې جوړې کړې او بنيادونه يې ايښې دي؛ خو په ټولو کې يو ټکى مشترک دی: "خپل وطن او خپل ولس". بينواصاحب په "اوسني ليکوال"کې ويلى دي: "ښاغلى قيام الدين خادم په اوسنيو ليکوالو او شاعرانو کې د قدامت او مشرتوب حق لري". رښتيا داده چې په ډېرو د استاذي حق لري.

ښاغلى قابل صادقوف ليکلي دي: "د ښاغلي استاذ خادم شاعري او تاليفات په شوروي اتحادکې ورځ په ورځ شهرت پېداکوي او په ټولو ژبو ورباندې تبصرې کېږي". په مسکو کې ويل کېږي چې "خادم" په افغانستان کې هغه لار نيولې ده چې " پوشکين" په لويه روسيه کې ورباندې روان وُ. د خادم صاحب اشعارو په افغاني دنيا کې هم لوی شهرت پيداکړی دی. دا ځای ددې نه دی چې دده په ټولو اثارو او کردار مبسوط بحث وکړو؛ خو

دومره به ووايو چې " خادم صاحب په ډېر مشکل او نامساعد وخت کې د افغان ملت په ټولو مقوماتو داسې ټينګې منګولې لګولي دي چې په څلوېښت کاله کې يې هيڅ مانع مخه ونه شوه نيولای. دده کار ته بايد لوی کار او ده ته بايد د لوی عزم خاوند ووايو."

استاذ خادم د خپل شعر او ادب هدف د " څاروان" په مقدمه کې داسې اشاره کړېده وايي ((د پښتو شاعري له زرګونو کالو څخه په روان ډول سره په قومي او اجتماعي بڼه راغلې ده".بياوايي: " پښتون شاعر نه شي کولای چې خپل آس بې له ملي لارې په بله لاره وځغلوي.دې وايي: "ما شعر د باطني شعور او تجسس له مخې ويلی دی او چې په بله ژبه مې څه ويلی شول نو د شعر شېبلی مې نه ده غږولې"

يعني شعر يې د ډېرو نازکو اداګانو ژبه ګرځولې او نور مفاهيم يې په نثر ادا کړي دي. دستي وريسې وايي: " لکه څنګه چې شعر ته په لوي ضرورت قائل يم، له شعري ضرورته چوړ منکريم،نو څکه هيله لرم چې د پښتو دادب حقيقي نقادان به په دې مجموعه کې د ژبې سم استعمال د سلاست، فصاحت او بلاغت په قالب کې ومومي".

ښاغلی ډاکټر د وريانکوف دده د شعر په باب ويلي دي:" خادم صاحب په خپل سبك او اسلوب کې د پښتو د لرغونو عنعنوي شفاهي ادبياتو او ولسي فولکلور له منابعوته ډېره زياته استفاده کړېده او معاصر مسائل يې په ډېر قدرت د، ولس په ژبه بيان کړي دي. د خادم صاحب شعر د پښتو ادب د لرغونو عنعنو د پيروی يوه عصري نمونه ده. چې ددې عصر يو ځانله ممتاز سبك يې ګڼلی شو".

دغه پورته مطلب بناغلي بختاني هم نقل کړی او زياته کړې يې ده:"شك نشته چې خادم صاحب د پراخې مطالعې خاوند دی،ځکه يې د شعر معنوي خوايدايه ده."

خو څه چې ما په "ځاروان" کې موندلي او د خادم صاحب د کلاسيك اشعارو درېيمه مجموعه چې "بلکا" نومېږي او لانشر شوې نه ده، د دغې مجموعې له کتلو چې څه لاس ته راغلي دي، دلته يې ليکم:

۱- د خادم صاحب شعر يو اجتماعي او ولسي شعردی،، دلته د شعري نزاکتونو د مهارتونو سره يو بل شی چې دی د نورو معاصرو شاعرانو نه ممتاز وي هغه دادی چې دده د شعر آفاقيت ډېر پراخه دی. دده په شعر کې دده ماحول، دده معاصرين، دافغاني دنيا نهضتونه او ددنيا معاصر سياسيات ښه ترا او چې څومره په کښې تعمق کېږي نور نکات ترې را وځي.

۲- خادم صاحب شعر د ژوند او حيات دپاره ويلی دی، که څوك پکښې ځير شي لکه د شرق او غرب ددغسې شاعرانو په شان به دده په شعر کې د ژوند ددرياب ډېرې مرغلرې پيداکړي.

۳- د خادم شخصيت، دوستان او مخالفين يې، دده د عصر روحيه د افغان او افغانستان غوښتنې او د افغان حقيقي پېژندنه دده په شعرکې منعکسه شوېده.

۴- د ده د شعر له لوستلو څخه څرګندېږي چې د عصر په پېژندلو کې د خادم صاحب مطالعه څومره ژوره او نظريې څومره صائب دی.

۵- خادم صاحب دبلکا"په مقدمه کې ليکلي دي: د پښتو په شاعری کې دغه موجوده کلاسيك فورم چې ښه په عروج کې دی، د ښکارندوي

مرزاخان انصاري، خوشحال خان او رحمان بابا نه راپاتې دي، مګر دغه کلاسيك فورم علاوه پردې چې په پښتو کې مستعاراو مهاجر دی، او د اسلامي عصر له ابتدا څخه د ايران او عربو له خوا راګډ شوی دی، دپښتانه ولس د ټولوافکارو، عقايدو، احساساتو ترجمان نشي کېدای، ځکه چې ډېر تنګ، ګنډلی او محدود دی.

تر دغو اقسامو څخه پرته يو بل قسم شعر هم شته چې ډېر لرغونی شکل لري. په دې شکل او فورم باندې د قديم باختر ادبيات لکه ويدونه ، ژند،او ستا، هخامنشي اثار، ساساني کتيبې، د لويکانو د عصر ځيني اثار چې کشف شوي دي. دا شکل د حضرت با يزيد روښان د "خيرالبيان" پورې رارسېدلی دی. اوس زمونږ زړه ته دا راځي چې پښتو بېرته خپل اصل ته وروګرځوو او په مقفي نثريا سپين شعريې وليکو. د دې کار تمهيد ډېر پخوا ايښودل شوی دی. او "د مرغلرو امېل" څخه د پښتو د شعر په کلاسيك فورم کښې د توسيع پېدا کولو لاره نيول شوېده. په "ځاروان" کـــې دغه رنګ نور هم ټينګ شو. په "بلکا" کې دې کار بله ښه غوره کړه. چې هغه بايد د پښتو د شعر دپاره د کلاسيك قيودو څخه د خلاصون دوره وبولو".

تر "بلکا" وروسته خادم صاحب په دغه نوی قسم شعر چې ډېر قديم دی، لاس پورې کړی دی. نمونې يې د خادم صاحب پخپله جريده افغـان ولـس کـې مونـدل کـېږي او پـه يـوه نـوې مجموعـه کـې د (نـوې پوهـيتانـه) پـه نامـه راغونډېږي.

وګورئ دا لاندې يو څو نمونې چې هر ه يوه يې د يوه اوږد نظم يوه ټوټه ده:

(۱)

دا ځکه چې پښتون یم

چوکۍ مېزدې د بل وي ماله توره ده او سپاره داځکه چې پښتون یم
توتې توتې مې تن دی تیار راته کفن دی
هېڅوك پرما نه ژاړي پردی رانه وطن دی
زګېروي هم نه اوباسم نه خبر یم له اسراره
دا ځکه چې پښتون یم

تعلیم نه که رضا یم پارسي اردو به وایم
له ځانه پټې سترګې د بل چا ښه به ستا یم
بد ظن په خپله ژبه له قومي ژونده بېزاره
داځکه چې پښتون یم

که شمه افلاطون د عقل په مضمون
لایق کېدلی نشم لا بل دی شواخون
مردود مې هر دلیل وي لاځه مخکښې له اظهاره
داځکه چې پښتونه یم

په زړه مې دي داغونه ربښتیا وایم حالونه
خادم کله ویرېږم له خپل هسی مضمونه
راخلاص دې وي پښتون له یو سفزي تر کندهاره
دا ځکه چې پښتون یم

((د مرغلرو امیل))

(۲)

د شاعر زړه

ډك لـــه ارمـــانونودی   نـــه پـوهيږم څه غواړي
راز د اسمـانــونــودی   نه پـوهيږم څه غــواړي

* * *

سوديې په پيسو نشي   كاريــې پـه تنگو نشي
تير له دې غمــونو دی   نه پوهـيږم څه غــواړي

* * *

وايي چې دوزخ زمونږ   ولـې دې جـنـت نـشي
تل په دې چـرتونو دی   نه پـوهـيږم څه غـواړي

* * *

دا جهان خو نه غواړي   بل له ديــنه بنه غواړي
زړه دی د شاعـر دغـه   وگوریٔ چـه څه غواړي

٨

(٣)

ای ددې جهان خاونده

لـوی عـذاب، و دې نـړۍ تـه   اسـتعمار دی اسـتعمار دی
چې نـړۍ نـن پـه کـې سـوزي   دغـه اور دی دغـه نـار دی
لـه تـیـري دا سـتعماره   زورزیـاتی دی پـه جهـان کـې
استعمار شـکیدلی کـټ دی   تـر میمیـړی انګلسـتان کـې
یـو افـت تـوره بـلا ده   پـه نـړۍ نـازلـه شـوې
دیـوال پـای تـوره خپـه   پـه انسـان راتـاوه شـوې
چـې د بـل ګټـلي اخـلي   یـا پـه زور یـا پـه چـالونو
دا وګـړي بـیـغـرتـه   دې شـي یـاد پـه لعنـتونو
چـې خـدمت یـې مـردانه وي   او پـه نـورو حکـومت کـا
سـړي ځـنګه ځـان تـه وایـي   چـې داهـسې خـیانـت کـا
بې لـه زیـار او بـې لـه کـاره   تـمـول لـه نـورو غـلا ده
څـوک چـې داسې دولـتمن شي   د ولـس پـه ځـان بـلا ده
حـیـرانـیږم پـیـسـه دار تـه   اسـتعمار او اسـتثمارتـه
د ژونـدون نـه جـوړ عـذاب کـا   ځـان ونـوروتـه قـصـاب کـا
داځـه عـلـم څـه شـعـور دی   تـرې وګـړي پـه ضـرور دی
دا جـهـان د اسـتعمار دی   کـه سـتا هـم پـه کـې اختیار دی

ای ددې جـهان خـاونده

(بلکا)

(۴)

افغان ولس

مــــونــږ افغانان او مسلمانـان يــو   پــه خـپلـه سـمه لار روان يو
نــــه تـــمــــه لـــرو نـــه ډار   عــقيده لـرو په کار او په زيار
له حرص او بېکارۍ يو بېزار
ترشامولوی تاريخ او ترمخ مولوی جهان دی   دا موله نعمتونو ډك كوهستان دی
لـــــرغـــونـــی مــو دی ثقافــت   او تينـــگ مــو دی اقــتـصاد
نــشــتـه داســـې بـنياد
دا جـــــهـــــان بـــه کـــړو ابـــاد   پـــه خـــپل كـوشش او جهاد

(نوې پوهيتانه)

*   *   *

<u>يادګېرنه:</u> په دغو ټولو نمونو کې ښکارېږي، چې له کلاسيکي قيودو څخه د پښتو د شعر د ازادۍ کوشش شوی دی. دا زيار په اخره کې پوره کامياب کتل کېږي.

هېواد- ۱۹۶۹ كال د نومبر (۹)

بسم الله الرحمن الرحیم

بـلـکا

چې د نړۍ رڼا په څه ده
ښکلا له همده ده!
او بلکا هم په ده!

بلکـا د کلاسیك اشـعارو دریمـه مجموعـه ده. تـر دې دمخـه زمـا د کلاسیکي اشعارو دوه مجموعې "د مرغلرو امېل" او "ځاروان" په نامـه خپرې شوې دي او دوه نورې د "نصوص الحکم" او "ساتلي خزانې" په نامه روانـي دي پوره کېږي.

د پښتو د اشعارو فورم او شکل چې اوس په پښتنې نړۍ کې رواج لري په پښتو کې د اسلامي عصر له ابتدا څخه دایران او عربو له خوا راګډ شوی دی.

قصیده، غزل، مثنوي، داستان او هغه څه چې پښتانه ورته رباعي وايي، او همدغسې دوه بیتي ګانې،مخمس، مسـدس، څه او څه د پښتـو د شاعرۍ خپل عنعنوي لرغونی جوړښت نه دی.

د پښتو په شاعرۍ کې دغه موجوده کلاسیك فورم چې ښه په عـروج کـې دی، له ښکارندوي، مرزاخان انصاري خوشال او رحمان بابا راپاتې دی او ریښتیا چې ځینې برخې یې د متانت، خوږلنې او انسجام نه ډکې دي.

مګر دغه کلاسیك فورم علاوه پردې چې په پښتو کې مسـتعار او مهاجر دی د پښتانـه ولـس د ټولوافکـارو، عقـائدو او احسـاساتوترجمان نـه شـي کېدای،ځکه چې ډېر تنګ، ګنډلی او محدود دی.

زما په فکر شعر عموماً او د پښتو شعر خصوصاً د ساز او سرود دپاره پیدا شوی دی، په پښتـني نړۍ کې شعر، ساز، او نڅاګډ، ممزوج او یو پربـل

پوري تړلي دي. يعنې شعر ددې دپاره دی چې و غږول شي او دساز سره وويل شي او بيا شعراو ساز د دې دپاره دی چې ګډا او نڅا ورسره وشي.

پخپله پښتني روحيه د فن او هنر روحيه ده. ددې خبرې د اثبات دپاره د پښتو د خپلو اشعارو عنعنوي شکلونه، دګډا، اتڼ او نڅا قسمونه، ساز او سرود رقمونه او دساز مختلف او متنوع الات چې په همدې هېواد کې پېداشوي دي. او ددغو کتنه او مطالعه بس کېږي.

څومره چې زه پوه شوی يم، د پښتو د شعرتړيولو لرغونې، اساسي او بنيادي قسم "لنډۍ، ټپه، مسره" ده. دې قسم شعر ته "ټيکۍ" هم وايي، خو په يوه خاصه ملاحظه. مثلاً کوم وخت چې لنډۍ د کوم "سر، نيمکۍ، سروکي" سره يو ځای کېږي او د موزيکال رقص زمينه تياروي، نو هغه وخت لنډۍ ته "ټيکۍ" وايي.

زمونږ په ولس کې دا. يو متل غوندې دی چې هر څوك يوه خبره ډېره تکرار وي نو ورته وايي "څه د ټيکيو سر دې ترې جوړ کړ" سرونه يا نيمکۍ يو خاص قسم شعر دی. چې بې پايانه ډولونه لري. ټيکۍ ددغو سره پيوند کېږي او سرورسره تکرارېږي.

لنډۍ په ټوله پښتو نخوا کې يو شکل او صورت لري، مګر پخپله لنډۍ د پښتونخوا په هره سيمه کې په بېل بېل اهنګ ويل کېږي چې په دغوکې د تيرا، او پېښور لنډۍ زيات شهرت لري. يعنې لنډۍ يوازې هم يو موزيکال شعر دی . خو نه نيمکۍ او سردونه په کوم خاص شکل پورې حصر نه لري. نيمکۍ دومره ډېر قسمونه لري چې تراوسه يې هيڅا احصايه نه ده کړې. وګورئ دا يوه نيمکۍ ده "شاګلې مينې. سور دې پيزوان دی، په کنډو واورې ورو ينه! شاګلې مينې. سور دې پيزوان دی!"

ځينې پښتانه وايي چې ته يوازې سونيمکۍ نه بلل کېږي، بلکه څه وخت چې په سر کې نيمکۍ. واچول شي نو بيا ورته "نيمکۍ" وايي لکه دا چې "پيغمبري ګل به ترې جوړ شي. شاګلې مينې سور دې پيزوان دی"

دا پورته مثال د تیراه نیمکیو څخه وګورئ: "جانه لوی شې، سالومې ورو، ورو خوځوه، له خویه یمه، ګل مامیر جانه" ټیکې ورته داسې ویل کیږي "ماته د ګلو ګېډۍ راوړه ګله- زه د وربل دپاسه چتر جوړومه- ګل مامیرجانه. جانه لوی شې، سالومې ورو، ورو خوځوه له خویه یمه، ګل مامیر جانه".

لاندې مثال د ننګرهار له نیمکیو څخه وړاندې کېږي: " دباغ هلکا! ماله یوځل- له باغه راوړه زیړ ګلونه، د باغ!-" ټیکې پکښې داسې اچول کېږي" بوزا به خدای په ګلومورکي د باغ! . . . د باغ هلکا، باغوانه ستا نیمګړی نیت مې ژړوینا. د باغ! د باغ هلکا ماله یو ځل، له باغه راوړه زیړګلونه. د باغ"!

دا لاندې سروکي هم وګورئ: داهم د باجوړ دي: ((ګودر له مه ځه، زرزري شال دې لمدېږي واګلالی ګلالی زار، زار یخ شمال لګېږي"

یو بل مثال هم عرض کول غواړم، دا مثال هم د باجوړ دی:

"اوز ولګېدنا اوز ولګېدنا کوز د چینارو په کندو لیونۍ راغله!. . . ."

دا ځای د ډېر تفصیل او د مثالونو د ښودلو نه دی. په لنډ ډول به دومره ووایو چې د نیمکیو اصلي چینه پکتیا او باجوړ دي. اوسنیو سندرغاړو د نیمکیو شان ډېر راتیت کړی دی. سروکي د هر بیت او هرې لندۍ نه نشې جوړېدای. سر، خورا ښکلي، عاشقانه الفاظ دي چې په هغې کې یوه خاصه جمالیاتي وضعه تصویر شوې وي او په هغې کې یو داسې کیف وي چې په ډېر تکرار راځي. وګورئ پورته ذکر شوي مثالونه. د اتڼ ټولې نارې هم باید په نیمکیو کې وګڼو، خو بیا هم ښایي چې یوه ځانته نوعه نیمکۍ وبلل شي. د اتڼ اقسام او نارې په وردګو، سلیمانخېلو، کندهار، پښین، ځروټو بنو، ختکو کې په ښه شان او په سوات او چترال کې هم پاتې دي.

د اتڼ قسمونه چې ځومره ښکلي او ښائیسته دي، هغومره متنوع هم دي دا دواړه قسمونه یعنې د پکتیا او باجوړ نیمکۍ او دروه د اتڼ ناري د موزیك او نڅا د شعر له اقسامو څخه دي. خو لکه چې وموویل ځینې باریك او نازك فرقونه به هم لري.

د لنډو او نیمکیو پسې د پښتو د موزیك او ګډا د اشعارو له اقسامو څخه "لوبه، بګتۍ، ټاپکه"ده . دا دری واړه نومونه د یوې نوعې شعر دپاره دي. دا شعر ځانته مطلع، مقطع او بندونه لري. کټ مټ لکه غزل. خو د غزل او بګتۍ په منځ کښې د ځمکې او اسمان فرق دی.

په بګتۍ او غزل کې فرق ذوقي دی،خو دومره سړی ویلی شي چې عموماً په بګتۍ کې چستي زیاته ده او په غزل کې راګ او تال زیات حس کېږي، نو ځکه د بګتۍ رقص هم چست دی، دبګتۍ یو مثال:

جلۍ دیار سلام ته ځي سترګې یې سرې دینا + زلفې یې پنجرې دینا

* * *

جلۍ دیار سلام له ځي وریسې مري عاشقان زار قربان
د لیونۍ دلاسه ډکې هدیرې دینا زلفې یې پنجرې دینا
جلۍ دیار سلام له ځي وریسې مري عاشقان زار قربان
د لیونۍ له لاسه ډکې هدیرې دینا زلفې یې پنجرې دینا.

د توکل، میرا، شنید کمال او رمضان شعرونه عموماً په غزلونو کې راځي،خو دلته دا نکته یادول ضروري ده،چې دا غزل په پښتونخوا اړه لري. د ایراني او عربي تقلید نه وتلي دي. دا هم باید هېره نکړو چې لومړي درې کسان په غزلو کې د ځانته او علیحده لیك خاوندان دي او خالص د پښتونخوا مال حسابېږي؟

خو رمضان او دهغه نه مخکښې د لرې پښتونخوا غزلیان شعراء لکه نوروز، خرم، سلطان پښتو غزل هندي راګونو ته نژدې کړېدی او کله یې د معاصر هند تقلید هم کړی دی،خو ډېر استاذانه چې یوازې استادان پرې

پوهېدای شي. د برې پښتونخوا موزيکالو غزل ويونکو شاعرانو کې بها يي جان، ملنګ جان او سېلاب د ذکر وړ دي. البته دا ځای د شرحې نه دی. امير حمزه استاذ د غزل په ستايل کې ډېر تغير و نشو کړای‌خو په مضمون کې يې لوي ابتکار وکړ. مدعا دا ده چې په اوسنی پښتو کې داسې غزل هم شته چې خالصه د پښتو مال بايد وبلل شي، خو ياد لرل په کار دي چې غزل او بګتۍ د پښتو د شعر بېل بېل انواع دي، چې که څوك يې يو د بل سره مخلوط او يو شی وګڼي‌نو د پښتونولۍ په دنيا کې به د هغه په نابلدۍ دليل وي.

د پښتو د غزل او بګتۍ لږ فرق په دې هم کېدی شي چې ټول غزل د نڅا او رقص دپاره نه دی، مګر بګتۍ له رقصه نه بېلېږي. که بېله شي نو لکه د ګل نه چې بوي لرې کړی شي.

يو بل فرق به دا وي چې لنډۍ او نيمکۍ خالصه د ولس او ملت مال دی. په دې قسم موزيکال شعر کې چې خالص د ولس او ملت مال ګڼل کېږي او شاعرې نه دی معلوم د پښتو شعر د مشهورو اقسامو څخه د قصو او رومانونو نارې هم دي. لکه فتح خان او رابيا ګله، موسی خان او ګلمکۍ، آدم او درخانۍ او داسې نورې قصې چې په قصه کې يو يو غږ دساز سره او رول کېږي.

بګتۍ او غزل له دغه پورته درې واړو قسمونو څخه [1] په دې هم بيلېږي چې بګتۍ او غزل لکه څنګه چې خاوند لري په پښتني ټول بحراو قافيه هم لري او التزام يې ضروري دی‌خو لنډۍ هېڅ قافيه نه لري. نيمکۍ يې کله لري او کله يې نه لري. نارې پخپل پښتني رنګ کې اکثراً قافيه لري‌خو په دې وروستيو دوارو کې د خاص بحرالتزام نشته.

[1] يعنې د لنډۍ، نيمکۍ او د قصو د نارو څخه

هو د پښتو يکتي او غزل د نيمکيو غونډي د حصر او تحديد لاندې نه دي راغلي. هره ورځ پکښې شاعران نوی رنګ او اهنګ پيدا کوي.

د دې شپږو قسمونو (لنډۍ، نيمکۍ، ډاتن ناري، د قصو ناري، يکتي، غزل) پسې اووم قسم چې دا هم په پښتو پورې اختصاص لري چاربيته ده. چاربيته هم د ساز د شعرونو په اقسامو کې راځي. مګر دګډا او نڅا نه عاري ده. چاربيته په پښتو کې په دوه ډوله ده:عادي او زنځيري. دواړه قسمه د پښتنو عروض په اساس بحر او قافيه لري. دعا دي چاربيتې مطلع اکثر څلور مسرې لري چې دوه يې يو قسم قافيه او دوه يې بل قسم قافيه لري. بندونه يې اکثره د څلورو پنځو مسرو څخه کم نه وي، بيا د بند په ترجيح کې د مطلع دواړو قافيو دپاره مسرې پيدا کيږي. مثلاً دا د يوې چاربيتې سر دی:

((د سرو تيک دې پلوشې کا په جبين باندې
نن دې دواړه سترګې سرې دی له خماره
د بنائيست ثاني دې نشته دی په چين باندې
نوراني شغلې دې خيږي له رخساره))

زنځيري چاربيتې ډيرې مسلسلې قافيې، پېچيده مطلع، اوږده، اوږده بندونه او عجيب او غريب ترجيعات لري (ددغه کتاب چاربيتې اوس هم د شاعرانو او ساز والاو په خولو جاري دي لکه داچې:

"يوه لور د قاضي وه هم عاقله هم داناوه
بېخوده شهزاده سيف الملوک يې که ګويانه"يوه لور د قاضي وه"

يا لکه دا چې:

"ملوک شهزاده خلاص شو د پېريانو زنځيرو کښې شو
ووت له ځنګلسه تاترين په ننداړو کښې شو
ملوک شهزاده خلاص شو

"يا لکه داچې:

"چې ورغی شهبال باچا ، قلزم يې و نيولی

بدريه‌کړې وه فتحه ورتي راوست لاس ترلی ــ چې ورغی شهبال").

د چاربيتو اقسام هم نه دي حصر شوي ،خورا ډېرقسمونه‌لري. او نوي نوي په کښې اختراع کيږي. زنځيري د شعري قوت انتهاده په دې لړکې کاميابي پخپله د شاعري لوی سند دی.

شپږ اول قسمونه د مينې او محبت، عشق او مينتوب پورې منحصر دي، خو په چاربيته کې عاشقانه مضامين، قصې، تاريخ، مذهب او روايات ټول بيانيږي. د کوم خاص مضمون انحصار پکښې نشته. البته عاشقانه چاربيتې ډېرې خوندورې دي او د ساز سره ډېر خوند کوي. چاربيتې اکثره دعاشق او معشوقې يا د دوی د ماحول مور او پلار، رېبار او رقيب په سوال جواب او ګفتګوی ډکې وي. په پښتو شاعرۍ کې د ښځو له خوا د عشق اظهار په ډېر قديم روايت دلالت کوي.

د پېښور محمد نور نامی يوزرګر چې شاعر و او يا کاله مخکښې د شهزاده سيف الملوك قصه په چاربيتو نظم کړې ده. چې نهايت خوندوره او د ساز و سرود نه ډکه ده. خوافسوس چې اصل نسخه چې چاپ شوې ده اوس ډېره کميابه ده که اصل يې پيداشي په ډېر دولت ارځي او وروسته چاپ شوې کاملاً غلطه ده هيڅ افاده نه کوي په چاربيتو کې د ننګرهار غريبي او زرجان او د پېښور نورالدين، محمد ين او ملامقصود زيات شهرت لري.

تر دي وروسته د پښتو شعر له اقسامو داستان او مثنوي دی. چې اکثرا په کښې قصې بيانيږي. داستان اوږد نظم وي‌خو د غزل غوندې د دوهمې مسرې قافيه يوه وي. لکه دبهرام شهزاده قصه چې فياض په نظم کړې ده. او مثنوي خو معلوم دی چې د هربيت دوه مسرې يې په يوه قافيه وي خو يو بيت د بل غوندې قافيه نه لري لکه د امير حمزه قصه چې د نوښار ملانعمت الله ليکلې ده.

البته ټول مثنوي ګان په يوه بحرنه دي اوځينې واړه او لنډ وي لکه د خجستې او د توتي قصه، او ځينې په طويل بحر وي لکه د اميرحمزه پورته

ذکر شوې قصه، دپښتو په مثنوي ګانو کې مستزاد مثنوي هم شته چې دا قسم د ننګرهار د للمې ملااحمد ګل تره کي اختراع کړی دی. لکه دا:

د شيخ قصه

پخوا په زمانه کې په يو ښار کې و يو شيخ هغه ځای کې و ميخ
باچا دهغه ښار چې په سخاې ښکلی نوم و هر چا وته معلوم و
بخښلی يې دې شيخ ته د بخشش په دود قباوه خو شرنګه دلبر باوه
د شنه حرير د پاسه مرغلرې قط په قط ترتيب په يو نمط
قبې د سپينو زرو دسرو هم ورسره شمېره پې نښتې وې برسېره

تردې ځايه مونږ د پښتو د خپل شعر بيان وکړ. د پښتو د کلاسيك د خپل شعر ذکر مو په اول کې کړی دی تر دغو بيان شوو اقسامو څخه پرته يو بل قسم شعريا نظم هم شته چې د هر لرغونی شکل لري. په دې شکل او فورم باندې د قديم باختر ادبيات لکه ويدونه، ژند، اوستا هخامنشی اثار، ساساني کتيبې او د لويکانو د عصر ځينې اثار چې کشف شوي دي ليکل شوي دي. دا تشکل د حضرت بايزيد روښان د خيرالبيان پورې زارسېدلی دی او اخون درويزه هم زيارکښلی دی چې خپل مخزن اسلام په دغه شکل وليکي.

وايې چې فوائد الشريعه هم پردغه فورم کښل شوی دی.

دغه فورم به که څه هم لږ موزيکال وي، خو دهر قسم مضامينو د بيان دپاره مساعد دی.

اوس زمونږ زړه ته دا راځي چې پښتو بېرته خپل اصل ته ور وګرځوو، او په مقفي نثر، يا د سپين شعر په اساس يې وليکو. يعنې د (بلکا) نه وروسته د شعر بڼه بدله کړو.

ددې کار تمهید د پېر پخوا ایښودل شوی دی او "د مرغلرو امېل" څخه د پښتو د شعر په کلاسیك فورم کې د توسیع پیدا کولو لاره نیول شوې ده.[۱]

په "څاروان" کې دغه زیار نور هم ټینګ شو[۲]

په بلکا کې دې کار بله بڼه غوره کړه چې هغه باید د پښتو د شعر دپاره د کلاسیك فورم څخه د خلاصون دوره وبولو. په دې ډګر کې د بلکا (ای ددې جهان خاونده" نظم لومړی ګام دی.

دې مجموعې ته موځکه (بلکا) وویله چې (بلك څلك) جرقې ته وایي چې د (بل- څل) نه جوړ شوی دی.

ددغسې اسمونو په اخر کې الف د دوام او تسلسل معنی‌لري. لکه (وینا، ګرېد ا، کړیا) نو (بلکا) تل بلېدونکی لمبه ده چې نه مړه کېږي. په بلکا کې که څه هم د پخوانو دوه مجموعو څینې نظمونه راغلي دي‌خو ډېر یې نوي دي او خپاره شوي نه دي څلوېښت کاله مخکې چې لومړی څل مونږ د شعر مشق کاوه او قلم مو په لاس کې اخیست، نو هغه وخت لامونږ د مضمون په لحاظ د کلاسیك شعر د زلفو د غړوندي[۳] نه ځان خلاص کړې و[۴] نه مو د وصل شپه یاده کړېده او نه مو له سحرانه ژړلي دي. نه مو د سپین مخ او سپینو لیچو په غم کې ځان کړولی دی[۵] زمونږ مخکښې خپله عظیم الشانه جامعه وه چې له عرش نه تحت الثری ته رالوېدلې او توټې توټې شوې ده.

زه د علم او ادب په شهي مین وم. ما د بودې په دې ښایسته ټال کې ډېر زانګلي دي. او د خیال په عالم کې مې د ډېرو نوو دنیاګانو سیلونه کړي

---

(۱) لکه د مرغلرو د امېل دا نظمونه "دا خکه چې پښتون یم، "سپین غر" او بهادر دی."

(۲) لکه د څاروان دا نظمونه "د ښکلا ؤ جهان"، "دادی مسکو" او "د شاعرزړه"

(۴) "من بندهٔ آزادیم شاید که ګریزم باز+ این طرهٔ پیچان رابرګردنم اویزی"

(۵) "وختو اسمان ته وزر د ازادی بشر+ ته لابند په زلفو بې دا خیال خوشې عبث دی"

(۳) "دسپین مخ او سپینو لیچو غم کې دوبه+ دا خبرې هم ورې دي هم زړې دي"

(د خادم_ څاروان)

دي،خو چې کتل به مې په خپل جنت (د پراديس- فردوس پيراډائيز) کې به چې "ځګ له کل جهان دی" ګرځېدم.

رشتيا دا ده چې دا کار ښه و که بد، ما کړی نه دی په ما شوی دی. پلکا يو نوی جهان دی. د بر تازه او د پسرلي په ګلانو مالامال! د دې خوب نه دوبنتيا تعبير کيدی شي او د دې خيال نه د يو حقيقيت تصوير لاس ته راتلی شي. دلته ښکلا او ظرافت، د بداعت او قوت او تاريخ د حال او دوارو د مستقبل سره د شعر په طلسمی ورښمينې رسی تړل شوي دي.

زه پوه شوی يم چې ما دا ځلوبښت کاله مزل خوشې نه دی کړي. قدرت خپل کار کوي، د چا ژبه، د چا قلم، د چالاس او د چا تور ه ورته بهانه شي! تر دې وروسته به ګورو چې د خپل "نوی ادب" په تکل کې تر څه حده بريالتوب زمونږ په نصيب کيدای شي! اګر چې "نوې پوهيتانه" ښکلي موقف ته رسيدلي ده زه په خپل کار او زيار، فکر او ذکر د عمر په شپيتو ورځو چې په دې شغل کې تېرې شوې دي راضي يم، شکر باسم!!

والحمدلله رب العالمين!!!

۱۵ د سرطان ۱۳۴۸

کابل - خادم مينه

* * * *

۲۰

افغاني ترانه

په زړه د ایشیا کې یو لال د بدخشان یم
افغان یمه افغان یم، افغان یمه افغان یم
روغ شوئ په عمرونو، پوخ شوی په عمرونو!
په منځ د کوهستان کې لوی شوی په عمرونو!
تاریخ تبه د قومونو پخپله زه داستان یم
افغان یمه، افغان یم، افغان یمه افغان یم
دنیا شوه منوره زما له کهستانه!
نړۍ شوه بهره وره له دې باغو بستانه
اوچت له ټولې ځمکې په بام د دې جهان یم
افغان یمه افغان یم افغان یمه افغان یم
قومونه د دنیا ټول بدل او را بدل شول
په ژرنده کې د دهر میده میده اودل شول
دا زه یم چې عمرونه ژوندی په یوه شان یم
افغان یمه، افغان یم، افغان یمه افغان یم

بابل او نینوا ته، زما اورو نه لاړل
اتن څښي رو ماته زما فکرونه لاړل
تبلیغ د سرپټوب ته ورغلی ترجاپان یم
افغان یمه، افغان یم، افغان یمه افغان یم
د فکر انقلاب ما راوړی دی جهان ته
بربښنا د سپیني تورې مې تللې ده اسمان ته
دهر ظلم په مخکې د عدل نګهبان یم!
افغان یمه،افغان یم،افغان یمه افغان یم
راسخ مې ملیت دی محکم مې قومیت دی
دښمن مې تل شړلی له خاورې په غیرت دی
ثابت په یوه حال یم زه قطب د اسمان یم
افغان یمه، افغان یم، افغان یمه افغان یم

۵ د سنبلې ۱۳۳۹ کابل

د کابل سیند

سپینې واورې چې اوبه شوې د پامیر په لوړو څوکو
تر مې تر مې، لړې لړې، غلې غلې، چېدلې
دښتو ونو، کړنګونو، کمرونو او پاڼو نو!
رالوېدلې، رغړېدلې، ځځېدلې، بهیدلې
څه له دې خوا، څه له هې خوا، زنځیرې لښتې جوړ کړې
د کلانو، د غښتا بولو، له ځنګلو راوتلې
له لښتیو نه شپېلۍ شوې، له شپېلو نه شوه خوړونه
چې خوړونه سره یو شول په رودونو ګډېدلې
له پامیره هرې خوا ته، په سفر شولې روانې
زغلېدلې، ترهېدلې، له فراقه ژړېدلې
له پنجشیره، له شتله، له غوربنده شوې رابکته
له میدانه له تګاوه، له لوګره چې راتللې
یو قوت شو په قوت بیا، د فطرت له لویه سره
د وربښمین تنګي له لارې ننګرهار ته ووتلې
د کونړ له سردرونه، د سپین غر له بناپیرونه
د لغمان له بنګلو څوکو، په مستۍ راکوزېدلې

د کابل لاره یې طی کړه، د خیبر نه شوې ورتېرې
پېښور کې شنه باغونه کروندې یې جوړ ولې
سوات له خپل جنتي ملکه، باړه راغله له تیرانه
د کابل سره په ګډه یې د ژوند ویلې بدلې
د کابل د سیند اوبه وې؟ نه د مور دخوا شودې وې
له سینې د پښتونخوانه چې سیندونه بهېدلې
ودانې، مینه، نرمي یې وه له شان سره راوړې
چې په هسکو سختو غرونو کې یې لارې وایستلې
په خوږه مینه وروري شوې داتګ په سیمه ګډې
آباسین له دېره عشقه خپلې غېږ کې ونیولې
منظره د خوشحالۍ یې د شاعر د سترګو ور وه
غرونه غرونه، لاندې باندې، پرزېدلې، هسکېدلې
له ازله دا وروري ده، تر ابده به هم اوسي
په هېڅ ډانګ به بېله نشي، هر قوت که باندې پلوسي

کابل- ۱۳۳۹

۲٤

زلمیان

چې ویښ وو اوس یې وینمه ویده غوندې ښکاریږي
ځوانان چې لږ څه ګرم وو ساړه غوندې ښکاریږي
رښا یې چې به بدن کړه اورکي غوندې په شپه کې
افسوس دی چې پخپله اوس تیاره غوندې ښکاریږي
همسا غوندي چې سم اوتکیه ګاه وو دلوېدلیو
لیندۍ د بل د لاس شولې کاږه غوندې ښکاریږي
له ورایه ورایه غښتلي وو د خبرو په کولو
چې ښه ورته نږدې شومه واړه غوندې ښکاریږي
د نس د درد خبرې وې د زړه له خوږه نه وې
دا څکه شوه اوس غلي چې ماړه غوندې ښکاریږي
ټول شوي په ښانك وو د حلوا په تمه باندې
ګوله چې په لاس ورغله خپاره غوندې ښکاریږي
فیشن باندې ځوانان دي، خو د فکر له پلوه
ماغزه یې که لږ وګورې زاړه غوندې ښکاریږي
لاهو پکښې پښتون دی پښتونخوا په ډوبېدو ده
زلمیان په دې سیلاب باندې سپاره غوندې ښکاریږي

سرونه چې دعوه پکښې د مینې محبت وه
ساره شوه، خو په بل ډول تاوده غونډې ښکارېږي
په دغه انحطاط کې چې سودا د عیش و نوش کا
ماغزه کې تیک ونه بولې وراسته غونډې ښکارېږي
ددوه وتګ یې پسرېښودو روان شو په څلورو
پخپله په لاړنه درومې رانده غونډې ښکارېږي
مراد چې لنه کوم ډنده د ملت کته ایستل وو
زلمیان پکښې پخپله اوس پراته غونډې ښکارېږي
پیمان یې مات په خوښه د ساقي په پیمانه کړ
طفلان دي، خو په ښه لې پاخه غونډې ښکارېږي
مزه د محبت صدق و صفا یې پاتې نه ده
غلط وریاندې نه شيء چې خواږه غونډې ښکارېږي
که څوتنه ویده شول په زړګونو راویښ شوي
خادمه پخواني وخت په واته غونډې ښکارېږي

جلال آباد ۱۸ د دلوی — ۱۳۴۰

د خوبنې دنیا

هیڅ غمونه پکښې نشته د خوبنې ډکه فضا ده
خلك وايي چېرته لرې يو جهان دی د ښکلاو

—١—

ګلان شته دي بې اغزيو، خمر شته دي بې خماره
آئينې د زړونو صافې دي له زنګ او غباره
هر سړی پخپله ژوند کا ،خو د بل رضا دپاره
يارله يار سره ياري کاګټه نه کوي له ياره
ژوندهمدغه دي ،خو هلته د ژوندون بله معنی ده
خلك وايي چېرته لرې يو جهان دی د ښکلاو

—٢—

هيڅ غمونه پکښې نشته عجيبه شانې جهان دی
په کينه څوك نه پوهېږي ،خو يو عشق د انسان دی
ټل خوښي ده خو شحالي ده هر سړي پکښې کامران دی
هره ورځ د وصل شپه ده نا اشنا پکښې هجران دی
اوري ژمی پکښې يو دی په يوه شان يې هوا ده
خلك وايي چېرته لرې يو جهان دی د ښکلاو

—٣—

دنګې دنګې، لوړې لوړې مانۍ هر چېرته ولاړې
ټول باغونه کروندې دي چېرته نشته خمکې شاړې

د ارم بنیلیبیری ګرځي تکې سپینې جګې غاړې
سرې غولګې لکه د زرکو ښویه پیه لکه خړاړې
بیسارالنې دي، تماشې دي، درقیب خونه تالاده
خلک وایې چېرته لري، یو جهان دی د ښکلاو

—۴—

نشته مریض نه مفلسې شته نه ظالم او نه مظلوم شته
چې څه دي سم سمکی دی نه حاکم او نه حکوم شته
نه ضرر او نه آزار شته نه دبدو چېرته نوم شته
هر یو کس پخپله ژوند کا نه خادم او نه مخدوم شته
کار د هر چا وظیفه ده بې تکلیفه مشغولاده
خلک وایې چېرته لري یو جهان دی د ښکلاو

—۵—

دي وطن دبیاره کار کا، نازنینې ملک خویه
شکرلبې مه جبینې عنبرینې سنبل مویه
نرمې نرمې پاکې پاکې ښکلې ښکلې خنده رویه
تویوي ګلان له خولې نه ګل خنداني سمن بویه
د ژوندون صحنه تمامه تماشه ده سینماده
خلک وایې چېرته لري یوجهان دی د ښکلاو

—۶—

نر او ښځه هلته دواړه یو خاوند بله مېرمن ده
وراك د خان د هرچا خپل دی له قدیمه، نه چې نن ده
ژوند په مینه همکاري دی د اجبار تړله لمن ده
ښځه کډه د چانه ده، بلکه (مېړ) او (مهرمن) ده

يو سکون دی تسلي ده د ژوندون يوه مسکاه ده
خلك وايي چېرته لرې يو جهان دی دښکلاو

—۷—

رقابت خو پکښې شته دی خو د علم او د کمال دی
سرټوب هلته معيار دی چې سرې وې هغه سيال دی
تول د هر سړي معلوم دی که خور دی او که مثقال دی
يون د ټولو يو طرف دی يو هدف يو ايديال دی
هلته کفر بې کاري ده ناپوهي لويه بلا ده
خلك وايي چېرته لرې يو جهان دی د ښکلاو،

—۸—

هيڅ بې پلاره پکښې نه شته هر يو مشر هلته پلار دی
هره مشره ښځه مورده عجيبه شاني روزګار دی
دمېړه په لاس کې نه دی په خپل لاس د ښځې کار دی
داسې نه چې ګوندې ښځه او ماشوم د اوږو بار دی
غم خوړ شوی دی له سره له غموخالي دنياده
خلك وايي چېرته لرې يو جهان دی د ښکلاو،

—۹—

نه آهونه شته د کونډو نه ژړاد يتيمانو!
نه د عوې نه مدعي شته نه پروا دحاکمانو
طبيب ګرځي په ناروغو نه ناروغ په طبيبانو!
د خوارۍ مسخ نيوی شوی چاره شوې د خوارانو
په هر زړه کې بل دپاره د خوښيو تمنا ده
خلك وايي چېرته لرې يو جهان دی د ښکلاو

—۱۰—

ده سروند یو یې فکر ډېر لاسونه یو یې کار دی
ترقي یې مدعا ده چېرته کلي او که ښار دی
په سر اتفاق درومي جوړ دزانو یو قطار دی
د مشري دپاره فکر او عمل هلته معیار دی
په وینا د ډېرو خلکو د مشرانو امنا ده
خلك وایي چېرته لري یو جهان دی د ښکلاو

—۱۱—

یوه نسوې جامعه ده او یو نسوی یې انسان دی
په همدې ځمکه اوسېږي خو او چت لکه آسمان دی
په یو فکر خو روان دی خو دافکر هم روان دی
هم ثابت دی هم سیار دی لکه څپلته دا جهان دی
له قومو یې جوړه شوې د وحدت لویه بنا ده
خلك وایي چېرته لري یو جهان دی د ښکلاو

—۱۲—

لکه کوچ دا جامعه ده چې وتلې له شودو ده
ګینې دي د عسلو ډکه پکه له خوږو ده
نتیجه دواړه فکر او د انسان د فلسفو ده!
ودانی او ارتقایي و انسان وته آرزو ده
د تاریخ د ارتقا له مراحلو نه پیدا ده
خلك وایي چېرته لري یو جهان دی د ښکلاو

کابل د ثور اول ۱۳۴۱

انګرېزه توبه

تا ملستونه ددنیا کړه ریزمریزه توبه
انګریزه توبه

—۱—

د پوهې غر دې پر آسمان دی · واړه علم درته حیران دی
هر توانا درته ناتوان دی · دجهان اس کړې حرکت ستاله مهمېزه توبه
انګریزه توبه

—۲—

که په دوستي وي که په جنګ · له خپل مطلبه نکړې څنګ
کارونه تل کړې په نیرنګ · توبه، توبه شه ستادعقل له چنګرېزه توبه
انګریزه توبه

—۳—

کله زمري شې په حمله کې · کله ګیدړ شې په حیله کې
دېر دې ګیر کړي په اسره کې · دېردې قربان شوه د سروشوندوله مکېزه توبه
انګریزه توبه

—۴—

کله د مورنه مهربان شې · کله خیرخوا هه دانسان شې
کله شې دوبت او کله وران شې · کله شې زبات له هلا کو او له چنګېز ه توبه
انګریزه توبه

انګریزه توبه

—۵—

ددې دنیا رنګه دې بدل کړو | چې نه شو سم هغه دې دل کړو
یا دې ښکاره یا دې په چل کړو | ښېښتون دې تېر کړلوله خپله تیغه تیزه توبه
انګریزه توبه

—۶—

ټولې دنیا سره یو څه شوې | خو ښښتون خوا سره نه شوې
مونږ نه پوهیږو دا په څه شوې | دې جهنم ستا د سینې له اوره تیزه توبه
انګریزه توبه

—۷—

محاصره دې له هر خوا کړو | هم له مادې هم له معنی کړو
وروردې له ورور څینې جدا کړو | ډېره توبه ستا د نفاق له تخم ریزه توبه
انګریزه توبه

—۸—

یا به رنګ کېږي ستا په رنګ کې | یا به دل کېږي ستا په جنګ کې
"خادم" درغلی دی په چنګ کې | جنګ خو دې سخت دی خوله رنګه دې رنګریزه توبه
انګریزه توبه

کابل - خادم مینه
۱۶ د حمل د شپې نهې ۱۳۴۰

د خلکو خدمت گار

زه څه ووایم چې څه او دڅه کاریم خو د تللي قافلې د پښو غبار یم
د فطرت باغوان کرلی یم پخپله په دامان کې غوړېدلی لاله زار یم
ځانګې نه راماتوم چې میوه وخورم چې میوه نثار وی هغه شاخسار یم
ګلان اخلمه د ګلو په بدل کې سوداګر نه یم د ګلو خریدار یم
ماڼونه یم چې دبل په اوږوسپور ځي د کشتۍ غوندې د خلکو باربرداریم
زهیرېږمه چې څوك رانه ازار شي څه که خپله زه د خپلو نه ازاریم
عشق او مینې په یوهسې ځای قائم کړم خوبښ پتنګ او سمندر غوندې په ناریم
د سرو شونډو او سورمخ له ډېرې مینې منت باره د ګلشن او د انګاریم
چې له ښکلو ځنې طمعه د وفاکا ساده لوحه روهیلی د ننګرهار یم
بې له عشقه مې څه عیب اوڅه ګناه ده معترف په دغه تورد توره دار یم
که په لارد عشق کې وژاړم وچاته په رشتیا به دروغجن په دې اقرار یم
د خودۍ او خود دارۍ له برکته په ګومان د ډېرو خلکو دنیا داریم
طوفانونو جګړونو ته د دهر چې سر نه ښکته کوي هغه کهسار یم
مخ مېنځې د ګلو کړم په شان د پرخې ساتندویه د خپل بوټي لکه خاریم
ازاده یم له همه وارو قیدونو بې له دې چې یم سری او سری چار یم
که څوك مینه مرض بولي نو بېشکه زه د مینې په مرض باندې بیمار یم
زړه مې پټه خزانه ده دلعلونو پروت په خپله خزانه لکه ښاماریم
یا مهتاب یم یا افتاب تندرنیولی یا چې ځان ته سوزی شمعه د مزار یم
کاروانونه قافلې لاړې په مخکښې په ایرو کې ترینه پاتې سورانګاریم
چې دتللي کاروان پل ګوري په شپه کې و هغو ته لکه ستر ګه د سهار یم

چې معراج د سرېتوب ته ځان زینه کا
زه "خادم" د هغو خلکو خدمتګار یم

کابل د جدی ۲۶ شپه - خادم مینه ۱۳۴۰

د کابل واوره

زري شال د نمر اوچت شو   ورکې لرې منظرې شوې
فضا سپینه شوه ناڅاپه   په آسمان وریځې خپرې شوې

سپینې واورې دي وریږي
زړه له یخه مې ریږدي

پشم پشم سپین بخري!   په فضا کې سره ښوري
د فطرت د ژۍ غیبي دي   له اسمانه چې را اوري

سپینې واورې دي وریږي
زړه له یخه مې ریږدي

غرونه سپین شوه سمې سپینې   پکښې وره کې شولې لارې
پټ په سپینو پاغوندو کښې   هرڅو شی شو په یو وارې

سپینې واورې دي وریږي
زړه له یخه مې ریږدي

سرکونه واړه سپین دي   لوړې لوړې ماڼۍ سپینې
سپین ښاخونه دي د ونو   د مالوچو که یې وینې

سپینې واورې دي وریږي
زړه له یخه مې ریږدي

یوه سپینه منظره ده که اسمان دي او که مځکه
چېرته ځای د ناستی نشته مرغۍ نه الوزي څکه

سپنې واورې دي وربږي
زړه له یخه مې رېږي

قرمري کړه سپینو واورو د خو بانو سپین مخونه
یو په سله اثري شوو نن د بنکلو نظرونه

سپنې واورې دي وربږي
زړه له یخه مې رېږي

نقري یې وطن د اوري په غنمو طلا کار شي
خو له دې سپینو او سرونه تور سکاره زما پکار شي

سپیني واورې دي وربږي
زړه له یخه مې رېږي

های غریب یمه بې وزلی پلار مې نشته دي یتیم یم
اوری ژمی په عذاب کې د سعیراو د حجیم یم

کونډه مور مې راته ژاړي
خویندي ورونه مې رانغاړي

وطنه ګران وطنه!

تاج دایشیاجنت د مخ یې د جهان وطنه!
وطنه ګران وطنه!

ته یې ځانګو ښېشکه، د آریـن د نـژاد
اولـه ځنبسته یې تـه د تمـدن د بـنیاد
اوسـه ودان ژوندي دې واړه فـرزندان وطـنه
وطنه ګرا ن وطنه!

ستا توریـالو زامنو او پـاك لمنو لوڼو
دنیا تـابع کړېده په خپلو ښو خـویونـو
یوځـل بـه بیا کـړي تمـامي عـالم حیـران وطـنه
وطنه ګران وطنه!

د خپـل پـلرونو غونـدي، پـه شـجاعت او ایمان
ستا پـه خدمـت کـې بـه کـړو مونـږه سـرونه قـربان
دا وظیفـه ده لـه ازلـه د افغـان وطـنه

وطنه ګران وطنه

لــه ســره تــیر یــو پــه تــا ښکلــي زیبــا وطنــه
داغ دي پــــه زړه لـــرو مونــــږ د اعتـــــلا وطنــــه
کــړو بــه جلبــل پــه اور د مینــي ســتا کــي ځان وطنــه

وطنه ګران وطنه

د یـــوه پـــلار یـــو زامـــن، یـــو مؤمســـلك او ائیـــن
ټینـګ پـه یـوه اعتقـاد یـو د اسـلام ښکلـي دیـن
لکــه ســیلاب یــود مقصــد پــه لــور روان وطنــه

وطنه ګران وطنه

یاد داشت: دانظم سهواً د اتم ټولګي د قرائت په کتاب کي د بینوا په نامه چاپ شوی

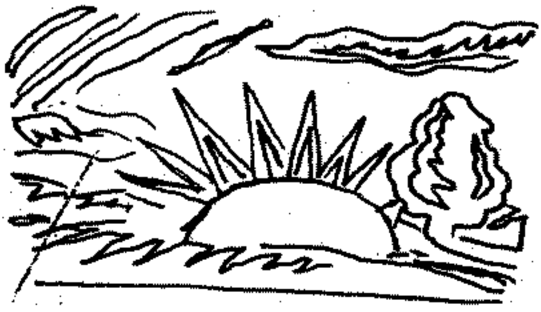

سینما ده سینما

جوړه نوې ساحري شوه په جهان کې یې غوغا ده
هلې زرکوئ چې دروموو، سینما ده سینما ده
طالبان له مدرسې نه ډلې ډلې ورته درومي
پېغلو ځان ورته سنبال کړ غلې غلې ورته درومي
میندو وروړ اولاد ویده کړم مخ مینځلې ورته درومي
د راډیو د خولې خبر دی ډېره ښکلې ډراما ده
هلې زرکوئ چې دروموو سینما ده سینما ده
چا پیسې ورته په پور کړې چا پیدا ورته په غلا کړې
چا د مال په خرڅولو چا له بلې خوا پیدا کړې
مېرمن سرې دا توري سترګې خپل خاوند ته په ژړا کړې
په قرضونو کې دې ډوب وي نن اخستې یې تنخوا ده
هلې زرکوئ چې دروموو سینما ده سینما ده
د صنعت سوداګري ده د هنر ګرم بازار دی
دا د علم معجزه ده چې ناپوه وې پکښې خوار دی
د تهذیب په وسله جنګ دی نوی عصر نوی کار دی
که لر ځیر شې د پردې نه ها خوا بله تماشا ده

هلــــې زر کـــــوې چـــــې درومـــــو ســــــينما ده
دلتــــه جنــګ دلتــــه جــګړه ده دلتــــه فــــن دلتــــه هــــنر دی
دا مثـــال د حقيقيـــت دی رانبکـــل شـــوی چـــې منظـــر دی
د لــــري بــــري خــــبره دې جــــهان کــــې لکــــه نمــــر دی
د قـــــوت لــــه وســــائلو يــــوه مـــــال بلــــه معنــــی ده
هلــــې زر کـــــوې چـــــې درومـــــو ســــــينما ده
غلبــه پــه علــم بويــه هــم پــه مــال هــم پــه معنــی کـــې
څوك له عقله چې مغلوب شي تينـګ بـه نـه شي بلـه خواکـې
د صــــانع عکـــس ښکـــاريږي د هـــر فلـــم پـــه رنا کـــې
عــــاقبت بــــه يــــې څه حــــال شــــي "د خــــادم"دغــــه ســــودا ده
هلــــې زر کـــــوې چـــــې درومـوســــــينما ده

۲۸ د دلوی ۱۳۳۹

پس له مرګي

پس له مرګي مې پوځل سرکړئ اوچت ګوندې پښتون چېرې موړ شوی وي ټول
څومره به ښکلې د وطن وي فضا چې په پښتو سره جوړ شوی وي ټول

وطن ته

اه په خدمت دې بریالی نه شومه وطنه څکه چې سری نه شومه
باراڼ د اوښکو به په ښار و کوم باغوان به شم که توریالی نه شومه

هسکوالی

شان د پښتون چې هسکولی نه شي په اوروپیست سرګرځولی نه شي
بې له پښتو نه د ژوندون څه مزه؟ "خادم" په دغې پوهېدلی نه شي

صنعت او تجارت

په صنعتې دنیا کې زیاته نه ده که تصنع پکښې څه زیاته شي هم
تا جر له بنایې چې دې ګټه وکي که د ربنتیا خونه میراته شي هم

تجدد

یو جنتلمین ویل مسجد ته مه څه بل راته وویل حجره څه کوې
ما دمېلمه ورته خبرې وکړې ده راته وویل میلمه څه کوې

غټوالی

خان خودې غټ کړو خو لږ پام دې اوسه دا خلک غټو ته په غټو ګوري
خوږ خو له کانو څخه ډک دی مګر خلک "سیری" منځ کښې دګټو ګوري

نوې ترقي

ترقي شوه چې زلمی صاحب دفن شو   بې فکري پخپله فکر دوطن شو
د مسکو د چانس دپاره کمونست و   ديموکرات شو چې يې وارد واشنګټن شو

د ژوند اوبه

د ژوندون لاره ده مشکل ګذاره   هو شرط يې دادی چې ته به درومې
د ژوند اوبه دي تپه تياره کې   خو که ته درومې نو څه به مومې

هوښيار او حکيم

فکر دځان کوه وطن څه کوې   يوه حکيم ته بل هوښيار و ويل
لويې په کار او په لوی فکر کښې ده   دغه حکيم ورته په جار وويل

کابل دلوه ۱۳۴۰

زموږ زلمی

هيواد مايوسه شوله ځوانه ځنې   ځوان نا اميد دی له اسمانه ځنې
دا به لادومره خطره ناکه نه وي   پاس يې مشکل دی له خپل ځانه ځنې
له دغې ځمکې تر اسمانه نرې   دغه پېراخه او روښانه نرې
زموږ زلمی لره صحنه ده د سوال   دا همت باندې ودانه نرې
وايې چې ځوان يمه ځوان نه پېژني   جهان کې ګرځي جهان نه پېژني
تاريخ خو پېژني او جبر يې هم   خو د تاريخ قهرمان نه پېژني

بدبخت قوم

ای پــه بدبخـتوکې بدبخـته قومـه پـه معنی لـوړ پـه ظاهـر پسـته قومـه
پـه بدبختی مـې دې یقیـن وشـو لـو زمـا نـاپوه خـواره کـم بخـته قومـه
څوك چې ارزو ستـا د خدمت وکوي هغـه لـتاهم شـي بـې دسـته قومـه

کابل - ۱۰ د دلوی ۱۳۴۰

کار او ژوند

کـــار کـــوه کـــار کـــوه چـــې کـــار ژونـــدون دی
هغـــه چـــې کـــار نـــه کـــوي ژوند یـــې زبـــون دی
کـــار وظیفـــه ده لـــه حرصـــه پاکـــه
چـــې هیـــردې نـــه شـــي عـــالي مضـــمون دی

ځوان او قوم

ځـــوان د قـــوم ســـرمایه ده هـــای افسـوس کـه شي راکـده
لابـــتره بـــه تـــرې دا وي چـــې راکـــده شـــي فاســـده

قام او اخلاق

قـــوم نـــوم دی د اخلاقـــو چـــې افـــراد وکـــې شـــریك وي
څـه کـه ویـنه یـې د فـرانس وي پـه اخلاقـو چـې بـلژیك وي
چـــې د بـــل پـــه لاړو لونـــد شـــي ایـــزنها ورشـــي جـــرمن تـــه!
یابهـــرام د خوشـــحال زوی شـــي بـــد نـــامي پسـریږدي وطـــن تـــه

پردی رنګ

ځان ته خپل تیا تر جنوږ کړه! د پردي سینما څه کړې؟
په پردي رنګ کې رنګ نه شي که د قامه سره ښه کړې
پردی رنګ سړی بدرنګ کا که لږ فکر باندې وکړې

د قام سره مینه

بې تاثیره چې تري څوك خلاصېدی نه شي
یو ژبه بل مکتب بل سینما ده
که پردي وي په پردي رنګ کې راغلي
دا څېزونه د یو قام په ځان بلا ده
خپل لباس او خپل اساس درته په کار دی
که دي مینه د خپل قام سره رښتیا ده

کابل - د ۱۳۳۹ دلوه

خپل آس

درته نه وایم چې خپل خره باندې تینګ شه
تېرې راکوز شه خو په خپل اس باندې سپور شه
پردې کښت دنیمې شپې دی که پوهېږې
ته خاوند د خپلې مینې او د کور شه

۲۹ د دلوی ۱۳۳۹

لټون

د مشرکشــــر د لیـــــدو دپـــــاره! د صحبتونـــــو اورېدو دپـــــاره!
زه په سود اومه چې چېرتـــه ولاړشـــم په مخکې وه وشه که ببرته ولاړ شم
یـــوه زلمـــي راتـــه هـــوټل وښودو بـــل د کلـــوب راتـــه درشـــل وښودو
هلته یـــو زوړ و دراديـــو څه نـــه وو دلتـــه شـــطرنج و د لیـــدو څه نـــه وو

مـــا ویـــل چېرتـــه ده حجـــرې تـــه ځمـــه
یـــا د مســـجد خـــوا کـــې دېرې تـــه ځمـــه

کابل- ۲۵ د دلوی ۱۳۳۱

حجره

ستا په لمن کې هتونه شوو لوي واړه واړه غونـــدې ســـرونه شـــوولوي
تـــه وې زانـــګو د غـــیرت طفـــل لـــره دلته د قام کوچني خوبونه شوولوي
پښتـــو لـــه تـــا نـــه هـــم خفـــه ده ګوره چې تاکې نوي فساد ونه شوو لوي
کتـــاب راتول شـــو د پښتـــو د قصـــو حجرې دچرسوچلمو نه شوو لوي

کابل د دلوی ۲۸- ۱۳۳۹

ماشیني سړی

له حجرې جماته لرې له دېرې نه خبر نه دی
ښه زلمی دی خو افسوس دی چې زمونږ له تبرنه دی
مغربي فیشن کې طاق دی عجیبه شانې ګرېږي
د خبرو سره خوځي ته به وایې چې ګلېږي
دی زمونږ دا کا زوی دی خو پردیو سره لوی شو
چې د چا سره لوی شوی د هغو په خوی او بوی شو
چې د قام وطن خبرې ورته وکړې خفه کېږي
خلک د ده او دی د خلکو په خبرو نه پوهېږي
ماشیني غونډې سړی دی د دفتر د چلېدو دی
نور امید ترینه ونکړې چې د غرونو د ختو دی
کابل، جوت ۱۳۳۹

محمود او ایاز

دمیني اوروستا په سینه کې دخلکو کور وستا په سینه کې
ایاز دې پربښود محمودې لاړې پټ کړې وطن بیا په درونه کې

غزل

چې وخت وي ګلان وسپړي ګلونه په ګلشن ښه
ګلاب ښائيسته رامبيل ښايسته چمبيل او نسترن ښه
راځئ چې ورله ورشو د کوکيو په موسم کې
کابل نه ښايسته شوي دي هرات او کتغن ښه
چمن به ګلو ښه ښکاري که ګل په ګلبدن کې
تازه د ګلولښتې چې اغوستې پيرهن ښه
بلبل نه يم چې ووايم نغمې په ګلشنونو
ګلشن زرغونول غواړم د خپل شعر په فن ښه
د چين د ښاپيرۍ غوندې به جوړه مو پښتو کړای
که ټوله پښتونخوا کښې مو لېږلای قدرمن ښه
خادمه که فرصت درته په لاس وای دره غلای
ګلان به دې د شعر وای کرلي په وطن ښه

کابل: ۱۵ د جدی ۱۳۴۰

غزل

(د جهانزیب په مینه)

زیبا ګلونه جهانزیب په ښتونخوا کړلي،
تازه ښونه یې په مینه د بابا کړلي،

بلبلو ځئ هغه چمن له چې صیاد نه لري
بې له اغزو ګل یې په سوات کې تن بیا کړلي

ښکلی وطن ښکلی ښتون ښکلې ښتو ده پکښې
یا په وریل ښکلي ګلونه دي لیلا کړلي

د عشق او مینې په هواد او د مکیز په سیمه
ګل خندانې د اګلونه په خندا کړلي

قربان د هغه پاکې خاورې د آدم نه شمه
چې درخانې پکښې ګلونه د وفا کړلي

طوطیان به پورته دادم د هغې څمکې نه شي
چې بې ګلونه د نغمو پکښې پخوا کړلي

د افغان زیبه ته باچا وې چې ګلشن دې که جوړ
"خادم" ته ګوره چې ګلان یې په بېدیا کړلي

کابل: د جدی ۱۸ شپه ۱۳۴۰

غزل

نه شته یارمې نه شته چې وربل په وروځو خور کړم
تیک د چا دپاره د جبین دپاسه سور کړم؟
نه مې رسي لاس د خدای په چارو بار ي څه کړمه؟
ښکلی د تقدیر په تندي باندې څنګه نور کړم
هر څه چې پیداشي خو چې ژوند دی هغه نه شته دی
نه پوهېږم څله او د چا دپاره کور کړم
څه به خوشالي د پابسته وي د قصاب په کور
خوله چې وازومه په زړګي باندې مې زور کړم
سخته به مې ننګي شوه د پښتون بابا په سینه کې
چا ته خولې واچوم او چا وته پیغور کړم
تنګه دائره کړه غمازانو د ژوند ون په ما
سوی زړه "خادمه" بې نغمو په څه ټکور کړم

کابل جدی : ۱۳۴۰

غزل

ځمه د کابل له سیمې سپینې واورې شوې دي
سرې باغچې د ګلو په باګرام تیارې شوې دي
دغه درونیان ځمکه ده هورې د پښتو په زور
غتې د غرورککرې ښې هوارې شوې دي
باغ او ځمکه شته دی خو بهار او هنګامه نشته
دلته د بلبلو ترانې کرارې شوې دي
شمعه په سلګوده انجمن په خپربدو کې دی
شو خپې تېزې سترګې د ساقي خمارې شوې دي
مٌی شته په پیاله کې خو مستي د جنون نه لري
اوس له میخانې نه هدیرې ته لارې شوې دي
بومې ځۍ ښیوې ته د توکل اوسید کمال کره
سرې بلې لمبې د نغمودلته خاورې شوې دي
اورد مینې مړشو د هېواد د زړه په خونه کې
دا په پښتونخوا "خادمه" نوې چارې شوې دي

جلال آباد : ۵ د دلوی ۱۳۴۰

غزل

خوله مې ترخه ده زه په نورو خوږو څه پوهېږم
په غم کې ډوب یم د ساحل په مزو څه پوهېږم
چې رقیبانو سره وخاندې په مینه هوس
بیا راته وګورې په داسې کتو څه پوهېږم
که راته سُر په سپینه خوله د غمازانو کړې فاش
سر درکولی شم په نورو قصو څه پوهېږم
خو راته ووایه چې یاریم نو لاډار د څه دی؟
د شونډو لاندې دې په (نه) او په (هو) څه پوهېږم
له دغه سم پښتونه څه شې په غمزو غوارې ته!
چې سم نه وایې په وینا د بڼو څه پوهېږم
لکه بلبل سوری په خار د ګل په مینه کې یم
په زخمي زړه خادمهٔ بې له ګلو څه پوهېږم

جلال اباد ۷ د جدي

غزل

دېره مــې کــړه تینـــګه ژړا نــوره تینـــګېدی نــه شـــي
راچــې شــي بانولــه اوښکــې هســې درېدی نــه شــي
دومـــره رقیبـــانو مـــې پـــه زړه داغونـــه ایښي دي
وېره مـــې ده داغ دیـــار د لاس بـــه پکـــښې ځی نشـــي
ســـرې ســـکروټې وګورئ د خولـــې نـــه چـــې بـــادېږي
ســـرې بلــې لمبــې د غــره پــه زړه کــې ځائیــدی نــه شـــي
ســـته د غـــیرت ستنه شـــوه ای خـــاونده خـــیر وکـــې
دا لویـــه مـــانۍ بـــې لـــه دې ســـتنې درېدی نـــه شـــي
خپـــل ورتـــه لـــه یـــو پلـــو پـــردی ورتـــه لـــه بـــل پلـــوا
واړه د ښمنـــان شـــوه پښتانـــه لاره مونـــدی نـــه شـــي
ای خیـــبره جـــګ شـــه پښتونخـــوا د مـــخ دســـیمې نـــه
پوزه د دوه سترګو منځ کښې غرونه جوړېدی نه شي
دا غـــړ مـــې پـــه غـــوږ صبـــا خادمـــه لـــه هـــا تفـــه شـــو
قـــوم بـــه بـــاقي وي پښتونخـــوا محـــوه کـــېدی نـــه شـــي

کابل - ۱۳۴۰

فرعون ته خطاب

عدالت ورته ښکاريږي ستا ظلمونه چې لږ څېر شي
اې فرعونـــه نــامـوره ! دا مخلـــوق درپسې ژاړي
تـا خدايـې پـه خلکـو کړلـه خـو ددوی روزي رسـان وې
دا خدايـان هم خدايـي کـاندي هـم روزي لـه نـورو غـواړي

کابل ۱۳۴۰

د ننګرهار پوهنتون

چې بادشاه و محمـد ظـاهـر افغان   پوهنتون د ننګرهار شولـو اعلان
په دې وخت کې وسردارصدراعظم   خـادم وښودو تاريخ چې و اغښتم
ښباني د نـوي عصـر د سحردي   له سپين غره په پاميرځړيکې دنمردي
۱۳۴۱ هـ ش - کـابـل خـادم مېنه

انګریز او پښتون

انګریز وایي چې زه خدای ددې جهان یم
وایي روس چې نور څه نشته زه انسان یم
اوس دخدای او د انسان په منځ کې جنګ دی
زه حیران ولاړ په غم کې د خپل ځان یم
چې نه خدای او نه انسان یمه نو څه یم
له خاونده تښتیدلی یو حیوان یم
چې انګریز په جهان وي پښتون به نه وي
تښتېدلی دابنده دی له سر کړاره
پرې یې بندې تولې لارې دژوندون کړې
په هر خوا چې درومي نشته چېرې لاره
بندګي هومره ګنده شرمندګي شوه
چې نورخدای هم چېرې نه غواړي بنده څوک
څو انګریز د خدای وکیل دی په دنیا کې
چې پیدا کاندي خپل ځان لره ګنده څوک
په نامه د بندګۍ ګندګي غواړي
دغه کاردی په تړه کې د شیطان
په تبلیغ د پاك یې وښیې عالم ته
په دغه پلمه یې جوړ که پاکستان

کابل ۱۵ د جدی ۱۳۴۱

دعا

خدایه پښتنو لره ورکړې ښه نظام
دغه ده دعا زما کړم یې صبح وشام
ژوند مو بې نظامه دی روح مو نا ارامه دی
ای خاونده کله به، وي دغه ارام
یو قام او نژاد یو مونږ نه خوړېږو یو په بل
ګوره دا حال زمونږ بدموشه انجام
یاحق د پښتون نشته یا نشته پښتون چرې
دی په ازادۍ کښې اوس څله دی غلام
شمعې له پتنګ شولو ګل باندی بلبل مین
زه په خپل مریض لغړ وږي تږي قام
هغه ویښې زلمو لره څوک چې په دې راز وي پوه
زه "خادم" په ډېر نیاز وایمه سلام

۱۳۳۷

دی څوک و؟

لیلا یې په محمل کې وه مجنون یې نه و دی
محفل د زبیدې و خو هارون یې نه و دی
له شورد اباسیند نه مې نغمې کړې ورته سازې
کوکچه مې پرې ورسمه کړه جیحون یې نه و دی
کلي د پښتونخوا د خزانو یې وه په لاس کې
روزل یې تربنه نه کښده قارون یې نه و دی
کتاب د سیاست او ریاست یې و په غېږ کې
افسوس چې د لوستلو افلاطون یې نه و دی
اعجاز د شاعرۍ مې ورته راوړ له اسمانه
قابل د پوهېدلو د مضمون یې نه و دی
هوما ورله په سر باندې نیولی تاج د بخت و
یا ماو گشتاسپ وفریدون یې نه و دی
لېکسر د همتونو غیر تونو وریسې و
سري د پښتونخوا و خوپښتون یې نه و دی
جنت د سعادت او نیکبختۍ یې و په مخکې
راضي له انحطاطه په ژوندون یې نه و دی
حشرونه قیامتونه د نهضت یې منتظر وو
لایق د لاربنوونې او لمسون یې نه و دی
خدمت مو په اخلاص د وروولۍ ورته تقدیم کړ
حاجت یې ورته نه لاره مرهون یې نه و دی —

کابل – ۱۰ حمل ۱۳۴۲

د ژوندانه طلسم

اوس د چانـــــه [1]چاتـــــه وژاړم فریـــــاد کــــړم
او د چـــا د لاســـه خـــاورې پـــه ســـر بـــاد کـــړم
شـــنې لوخـــړې ســـرې لمبـــې مـــې ځي لـــه ســـره
ځلـــوېښت کالـــه زحمتونـــه چـــې رایـــاد کـــړم
مـــا ابـــاد ورتـــه رنګیـــن بـــاغ د پښتـــنون کـــړ
دوی پـــه داســـې بـــې رحمـــۍ ولـــې برېـــاد کـــړم
زه بلبـــــل ومـــــه ثنـــــامې کـــــړه د ګلـــــو
پـــه نغمـــو کـــې نښانـــه ولـــې صیـــاد کـــړم
نتیجـــــه د تولـــــو دا وه چـــــې یـــــې وینـــــم
ای فلکـــه ســـتا لـــه جـــوره تاتـــه داد کـــړم
چـــې پـــه کـــار او پـــه خدمـــت او هـــنر نـــه ده
د ښادیـــــو امیدخنـــــګه زه ســـــاښاد کـــــړم

[1] دا نظم د هاغه وخت یاد ګار دی چې خادم له پښتو ټولنې استعفا وکړه.

دا ژوندون دی که طلسم که جادو دی
چې په علم نه حل کېږي څه ایجاد کړم
غرونه یو سوري کوی شیرینه بل وړي
زړه مې نه شي ټینګېدی که یې فولاد کړم
په ژوندون کې هسې تنګ شومه چې وایم
یاد تازه د وروستني وار د فرهاد کړم
چې ګلان له تندې سېزي خار زرغون کا
ددې نمر[1] په وړانګو څنګه اعتماد کړم
ټولې سوېې د چا نه دي روزي شوي
ځان به خاوري کړم خو دا کور به اباد کړم
چې د خدای بنده صلا د عدل او داد کا
زه خادمٔ تا سو په څه ګناه هېداد کړم

کابل ۱۰ د سرطان ۱۳۴۲

[1] نمرد شمس مرادف اودهغه وخت کوم نامه او حادثې ته اشاره ده- م

هوسېږم

ماشوم يمه پروين[1] او ثرياته هوسېږم
د ځمکې نه مايوس يمه فضا ته هوسېږم
دا ښکلي سپوږمۍ وينمه د شنه اسمان په منځکښې
واوي ده، ګلالۍ- زه يې ښکلا ته هوسېږم
د نمر په بېغدلۍ مې زړه له ورځې ځنې تور دی
د توري شپې سکوت چپتيا ته هوسېږم
په دې خره دنيا کې تور او سپين نه معلومېږي
چې حق کا آفتابي،هغې رڼا ته هوسېږم
کرلي چمندونه، سره ښونه د کوکيو!
ګلشن راځني پاتې شو،بديا ته هوسېږم
دا هره ورځ چې وينم له پرون نه وي بتره
کوچنی يمه چې نن پسې صبا ته هوسېږم

(کابل ۱۵د سرطان ۱۳۴۲)

[1] پروين د مجروح لور او ثريا د خادم لور ده چې دواړه د خادم په استعفا خوابدي وې

پښتون دې ولې کړم

چې خوښ دې مجنون نه ۇ مه مجنون دې ولې کړم
د لطف په خندا سره مرهون دې ولې کړم
چې ماته دې په زړه کې د خوښۍ اراده نه وه
په دومره بېدارۍ سره محزون دې ولې کړم
نه خوښ مې په نغمه او نه راضي په ترانه وې
ګل ښه وه مه بلبل د صباوون دې ولې کړم
زه کله ستا د مهرو محبت سره اشنا وم
مين دې کړمه څله جګرخون دې ولې کړم
په دومره لوی جهان کې چې پښتون لره ځای نه ۇ
د داسې بدبختۍ سره پښتون دې ولې کړم
په چل کې سامري چې رانه خپل واړه پردي کړل
ګناه په ما کې څه ده نوهارون دې ولې کړم
محمود چې د هر چا شومه په خپل آسماني شعر
لايق د داسې شعر او مضمون دې ولې کړم
جذبې او ولولې دې را عطا د اباسين کړې
مجبور په پته خوله لکه جيحون دې ولې کړم
ګډېږې په وينا مې په معنا يې نه پوهېږې
خادم د داسې خلکو افلاطون دې ولې کړم
کابل ميزان ۱۳۴۳

درواغجن

کۀ اته واړه جنته یې په لاس وي   په بل لاس یې د مصري توري هراس وي
درواغجن وته رښتین ویلی نشم   سپین ته تور او تور ته سپین ویلی نشم

کابل: ۲۲ دجدی ۱۳۴۲

(دمیني لېوني)

چې په ړدو سترګو قام ته خیانت کا
نو خادم به یې په ډاګه مزمت کا
هر مین د خپلې مینې لېونی دی
څوك په خاوره- او څوك مینه په دولت کا

کابل : ۲۲د جدی ۱۳۴۲

سیاست

چې په خوله نشي ویل کېدلای   کار یې په رمز و په اشارت دی
مور یې پټ ساتي له زوی و لوره   دا سیاست دی داسیاست دی

کابل- ۱۳۴۲

تیټ شوپښتون

تیټ شو پښتون او لایتېږي به نور
ښکته لوېدلی دی او لوېږي به نور
نه مشر پېژني نه ځي وریسې
چې داسې وي نو داسې کېږي به نور

د پښتنو مشر

خلک مشري کوي عزت غواړي
زمونږ چې مشر شي دولت غواړي
اى چې سودا ده د مشرۍ درسره
قام دې له تا ښې خدمت غواړي

د قام د خدمت شرط

د قام خدمت اسانه کار نه دی
دا د الفاظو تش شعار نه دی
قام دې دفتر د سوانحو لولي
دا فکر مکړه چې هوښيار نه دی

کابل — سرطان ۱۳۴۴

د مېړنو وطن

دا چې مې له ستر ګو څخه اور دی د اوښو په څېر
اوس چې تېرومه يې مرګ دی د ژوندو په څېر
بسې سره خپلونه دي نن د پښتنو تپې
مېړې د لېوانو دي ګرځي د رمو په څېر
څوك دي د دانو په غم څوك د خزانو په غم
څوك په جېل خانو کې دي ژوند کوي د مړو په څېر
وره که لار د ژوند شوله نه مو شته رهبر چرې
يو يو تپېږي اوس لار کې د ړندو په څېر
عقل د مغزو زمونږ راغی تل د نس لره
غم د پښتنو نه کوي څوك د پښتنو په څېر
هېر شول هېرېږي مې خوب و که تعبير د خوب ؟
هيڅ مې خيال ته نه راځي ژوندو مېړنو په څېر
مړه دي که ويده دي ټول ويښ په مينځکښې نه وينم
ټينګ چې په ميدان د ننګ ودرېږي زلمو په څېر ـ
لويه جامعه رانه ماته شر منبانو کړه
اوس په دې مرداره ټول پند دي د بابو په څېر
ګټه د بېرون نه چارانو ته وطن لره
يو د بل د جيب پسې ځار کوي د غلو په څېر
کاشکې خوږ جهان شولای دا د مېړنو وطن
يو د بل په خوږ شولای خوږ د پخوانو په څېر

سرطان ۱۳۴۲ کابل

خان بابا عبدالغفار خان

د پښتو او پښتنو په لاځه چال و
که ته نه وای ای بابا فخر افغانه

د پښتون شان دې بيا وښودو دنيا ته — تکليفونه دې د پروګالل بې شانه
دا دچاپه غږويده پښتون راويښ شو — مارګلې تـه ترهرات او بدخشانه
د تکل په لاره دارله هېچا نـه شوې — اولوالعزمـه، بـهادره، پهلـوانـه
په افغان کې دې د مينې مشـال بـل کړ — پلوشې يې پورته کېږي ترآسمانه
د همت تخم دې وکاره پـه ملـك کې — پښتونخوا دې په بل رنګ کړله ودانه
د پښتون توره د وروريه ويښورنګ وه — د خپل قام په تباهي يې وه مېړانه
کټاري يې وه تـر ملاتوپك پـه ولـې — د تربور د مرګ دپاره سر ګردانه
تايې توره توپك واخستل لـه لاسه — د تربور کور ته دې بوتللو پښېمانه
دښمــني دې په وروري کړل بدلـه — لاربښوونکيـه، رهنمايه مهربانه
ته د ښمن د استعمار او استبداد يې — رحمتونه دې په تا وي له رحمانه
ته به مرشې، مونږ به مړه شو، ټول به مړه شي — د پښتون نوم به ورك نه شي له جهانه
اباسيند به په مستي مستي بهېږي — غورځوي به سپين ځګونه له دهانه
سپينې واورې به په لوړو غرونواوري — له پاميره، تر خيبره اوکـاغـانه
کـاروانونـه بــه بهېږي تـل تـر تـله — لـه امونه په خيبر ترهند ستانه
په بل شان به تاريخونه ليکل کېږي — وي هېر شوي به وختونه له هر ځانه
خوستا نوم به د پښتون په خوله ياد پږي — څوچې وي د پښتنو خونه ودا نه

کاشکې نه واې کړه شوې دغه لاره
اې د ټولو پښتنو قـومـونـو پـلاره

کابل ۱۰ د جدی ۱۳۴۳

٦٣

څه ولیکم

دزړه له درده له افسوسه بیان څه ولیکم؟
ددې نامرد او بې هدفه جهان څه ولیکم ؟
د ورونه تېرشول لاپېرې به نورې هم تېرې شي
بهار به نه وي له دې هسې خزان څه ولیکم؟
د هرې ورځې پسې شپه وي خو سهار هم لري
چې نه تېرېږي له دې شپې دهجران څه ولیکم؟
هوښیاران وایي خپل تقدیر دې په خپل لاس کړه بدل
چې نه بدلېږي ددې عصر و زمان څه ولیکم؟
خلك د بند په تورو خوتوکې نقشې جوړوي
په ازادۍ کې بې وسې د خپل ځان څه ولیکم؟
خلك تاریخ اوکارنامې د خپلو خلکو لیکي
زه دخپل قوم دغه خواشینې داستان څه ولیکم؟
زه ورته ګوره آسمان په سمه نه ځرخېږي
نوره شکوه ددې کجروه آسمان څه ولیکم
چې خپل تقدیر یې بدل نکړو نو تدبیرشوبدل
اوس د تدبیر د بدیدلو بیان څه ولیکم؟
دانایان خال ګوري نادان په فال عمرونه کړه تېر
له دغه زیات فرق ددانا او نادان څه ولیکم
له تندې مري او د ژوندون اوبه په لاس کې یې دي
له دې ناپوهه بېغیرته افغان څه ولیکم؟
خلك په مخکښې خې افغان په بیرته درومي همیش
زړه مې خوږېږي له دې خوره فغان څه ولیکم؟

کابل- میوند جاده خادم مینه
۳۰ د جدی ــ ۱۳۴۳

لویه ارزو

واړه پښتانــه یــو، لــوی مــرام دپښتنولــرو- دا لویــه ارزو لــرو
ښکلې پښتونخـوا تـه زړه کښې مینـه د پښتـو لـرو- دالویـه ارزو لـرو

*　*　*　*　*

څوك چې دلته اوسي واړه ورونه دي یو قام دی - یو شان یې مرام دی
څو د خپل هدف پرلوزې تـل هـڅه د تلو لـرو- دا لـویــه ارزو لـرو

*　*　*　*　*

یـون د اباسـیند او دامـو څوك څنـډولی شـي- دا کلـه کېدلـی شـي
ټینــګه اراده لکــه د تـــېرو مېړنـــو لـــرو- دا لویـــه ارزو لـــرو

*　*　*　*　*

دا د هر ملـت ده وظیفـه او دا یـې کـار دی - څه پـه دې کښې ډار دی
مونږ ویښ شـوی قـام یـو مرامونـه د ژوندو لـرو- دا لویــه ارزو لـرو

*　*　*　*　*

لـوړ دې دا بیرغ وي افغـاني څوچـې دنیـا وي- مخکښې دې رڼا وي
کلك د ملیـت سـره پیمــان دویـښ زلمـو لـرو — دالویـه ارزو لـرو

جلال اباد د دلوی ۱۳۴۳

د محمد گل خان مومند په یاد

عمر دې تېر کړلو په نسره د پښتو دپاره
ارواد دې ولاړله په بره د پښتو دپاره
خلکو په دې نیمگړې جوړې کړې ماڼۍ او چتې
تا د میړونو لار کړه غوره د پښتو دپاره
په ملیونو سرونه خلکو ځان دپاره کړه ټیټ
ته په همت تېر شوې له سره د پښتو دپاره
ارزو دې دا وه چې په قام کې شي سرونه پیدا
هود دې په خپله کړو ترسره د پښتو دپاره
کله ورگډ شولې میدان ته چې پښتو وکټې
کله ورتېر شوې د سنگره د پښتو دپاره
د پښتونخوا د باغ مالیاره شه اوچت له خوبه
بابا راغلی له خیبره د پښتو دپاره
چې د پامیرڅوکه یې غواړی اباسیند ورسره
ورځ ده راغلې مقرره د پښتو دپاره
ځوانان راغونډ دي په مزار دې محمد گل مومنده!
مشاعره ده زور وره د پښتو دپاره
واره پښتون ده ملا تړلې چې پښتو لوړه شي
ښه تقاضا ده خونډوره د پښتو دپاره
ټینگه وعده راسره کړېده ښاغلي صدر[1]
کاشکې رایاده یې شي غوره د پښتو دپاره
خادمه کله به جرگه د پښتونخوا جوړه شي
د پښتنو د زړه پرهار له به دوا جوړه شي

کابل ۲۰د ثور ۱۳۴۲

---

[1] ښاغلی صدر اعظم ډاکټرمحمد یوسف هغه فرمان ته اشاره ده چې د پښتو د انکشاف او تعمیم دپاره یې صادرکړی و.

آینده پښتنو ته پیغام

ای اینده پښتنو! ای فهمیده پښتنو!

تاسو به مو وپېژنئ که به مو نه پېژنئ

چې مونږه څه کړي دي بدکه موښه کړي دي

مونږه عاطل وو که نه واړه باطل وو که نه

مرنې د خپلې وو تول د اورېو پېتې وو تول

اخر سرو څه کړي دغو غویو څه کړي

تاریخ به وښیي دا که به و نه ښیلي دا

ستاسو د لارې فکر ستاسو د چارې فکر

مونږ سره و که نه و که و نو هغه څه و؟

په پاك وجدان مې قسم په لوی انسان مې قسم

چې غمخواران مولرل خدمتګاران مو لرل

چې ستاسو غم یې خوړو د سترګو نم یې خوړ و

پښتون لویدلی و چور راپرزېدلې و چور

غټ دښمنان یې لرل ستمګران یې لرل

د استعمار دلاسه ظلم و ادبار دلاسه

توتې توتې پراته وو خاورې ایرې پراته وو

د دښمن جاله پکښې وه لافی الحاله پکښې

۱- د(به مو)مخففه محاوره ده ·

خه چې بــه مـونـړه کــړل　　دوی به لـه بيخه وهل
رنګ به ی۱ په رنګ وهلو　　نه چې په جنګ‌و هلو
لـوی سيـاســت و قــوي　　چل او حـکـمـت وقوي
بــل چـري نـه وه داسـي　　باورېږي وکړئ تـاسي

* * * * *

چې ميرويس خان په توره　　مور په دښمن کړه پوره
غربې په غـل شـويدل[۲]　　په څومره چل شو بدل
غرزي- پښتون وارِه دي　　دا نور لمسون وارِه دي
د غــره اولاد دي کــنـه　　دلته ابـاد دي کــنـه
ميرويس ملت سازاوه　　تېنګ يې دولت سازاوه
څووخت پرې تنګ راغی　　دوه خوا پرې جنګ راغی
يــو و لــه خـپـلـو څنې　　و لــه عـبـدلــو[۳] څنې
بـل خوا نــاتــار راغــی　　نــادر افـشــار راغــی
د هوتك كور وران شو　　په ظلم زور وران شــو
وار د نادر چې شو تېر　　د احـمـدشاه شولو تېر
بـابـاپښتون جوړ کړو　　په ښه مضمون جوړ کړو
يـو يــې مغـول ووهـل　　مرهټ يې بـل ووهــل
يو خوا ايران و په قــار　　بل هندوستان وپه قار

---

۱ به ی دبه‌يې د مخفف صورت محاوره ده .
۲ يعنې غرزي ته غلزی ويل ددښمنانو دسيسه وه .
۳ عبدل: ابدالي کورنی چه دهوتکو يې مخالفت کاوه .

یکبې انګرېز راغی	نوی جنګرېز راغی
درې خله مات شولو	قهر يې زيات شولو
ده سياست کړو بدل	پښتون يې مات کړو په چل
ذرې ذرې يې کړو مونږ	خاورې ايرې يې کړو مونږ
دښمن يې بر کړلو	زمونږ په سر کړلو
تهداو يې کښښودو لاړ	نفاق يې پرېښودو لاړ
ورور په خپل ورور وهي	د چل په زور وهي
مسلماني ته ګوره	بې ايماني ته ګوره
انګريز پښتون کاندي	ګډوډ مضمون کاندي
ته به واى[1] وروړمې دى	د سترګو تور مې دى
زړه ته نږدې به دې شي	زوى دادې به دې شي
پس له کلونو نه بيا	پس له عمرونو نه بيا
ګورې انګرېز به وي	لا تسرپنه تيز به وي
دښمن لا تللى نه دى	بېخ يې ختلى نه دى
پسه هسره لاره کې دى	په هره چاره کې دى
احمق يې تللى بولي	هوښيار يې غلى بولي
مونږ يې برباد کړلو	ببخي نامراد کړلو
ډېر نهضتونه شو جوړ	ډېر حکمتونه شو جوړ

[1] واى : دوا يې مخففه محاوره ده

خو وره ك فساد نه شوو ... دښمن برباد نشو
صرفه مو نده كړې ... اسره مو نه ده كړې
له سره تېرو مونږ ... خو سخت راګير وو مونږ
ورشئ پوښتنه وكړئ ... ښه ګرو پړنه وكړئ
اى د صبا زامنو! ... د پښتونخوا زامنو!
ستا سو په سرمې قسم ... په لوى تبر مې قسم
د پښتونخوا په مينه ... د سپين صبا په مينه
ځان ته مې فكر نه و ... بل څه مې ذكر نه و
ياوه پښتو يا پښتون ... يا پښتونخوا و مضمون
افغانستان و بل ... دغه بيان و تل
انګرېز دا كله منل ... ده دې ببخوته وهل
انګرېز هر څه غواړي ... خو پښتون نه غواړي
لار د پښتو بندوي ... د پښتنو بندوي
پښتون جاهل چا كړو ... خوارو غافل چا كړو؟
توټې توټې څنګه شو ... ذرې ذرې څنګه شو؟
اوس غنم دتن وكړي ... كه د وطن وكړي؟
را تولېده بې شو ګران ... لاپوهېده يې شو ګران
داسياست څنګه دى ... چل او حكمت څنګه دى
وران يې كلچر شولو ... اخته په شر شولو
نادان پښتون وګورئ ... اوداژوندون وګورئ
دا كشاله ده لويه ... دا سلسله ده لويه

* * * * *

مونږ بې خبره نه وو
هم بې بصره نه وو

خبره دا وه يوه	خدايږو رښتيا وه يوه
کار په پښتو کېدلو	د پښتنو کيدلو
بې پښتو بله دوا	نه وه چاره او شفا
چې پښتومره وي پکښې	يالاويده وي پکښې
ملت به ځنګه شي جوړ	دولت به ځنګه شي جوړ
چې مليت يې نه وي	ملي وحدت يې نه وي
نو به افغان څه وي؟	افغانستان څه وي؟
انګرېزهم ښه پوهېده	نه دا چې نه پوهېده
بېخ د پښتو يې وهه	د پښتنو يې وهه
ده ويل سوېزدې شي	مال دانګرېزدې شي

* * * *

ځلوېښت کالو نه شو تېر	يادمې دي نه مې دي هېر
تول د پښتو د پاره	د پښتنو د پاره
ډېر کسېدلي يمه	ډېر ځورېدلي يمه
ډېر په عذاب يې کړم	خراب تراب يې کړم
چې شاګردان مې وو	که رفيقان مې وو
تول رقيبان مې شول	بدخواه دښان مې شول
دوی معتبر به شول	په ما افسر به شول
کار له بالاکېدلو	پټ به له ما کېدلو

هم مې د ګل خوړلي   هم مې رټل خوړلي
ښکاره ستم په ما   تل به و غم په ما
حق به ناحق شوزما   ليده مې ظلم و جفا
ګله ناکار به شوم   راګرفتار به شوم
د سپي او خره په لکۍ   تړل کېدم په رسۍ
زه شرموولم به يې   زه ځورولم به يې
په مرګ تهديد شولم   بې څه تبعيد شولم
ستغې اوسپورې به وې   داسې لانورې به وې
لوی شواخون و بل   لاځيګرخون و بل
چاپ مې اشعارنه شول   نشر اثار نه شول
زه چې ژړا کوم   او واويلا کوم
په خپل فطرت ژاړم   په بندقسمت ژاړم
ګل د دامان ومه   نه د باغوان ومه
په ښه د چا نشوم   د دلربا نه شوم
خرواو غويو وخوړم   خاورو ايرو وخوړم
د پښتو حال داو   زمونږاحوال داو
خيانت موکړلی نه شو   ځان مو بايللی نه شو
پښتو ته لاز نه وه،   بله مو چارنه وه
يوازې زه خو نه وم   چې په دې حال کښيوتم
ډيرښه ځوانان شوه دل   پهلوانان شوه دل
ښکاره دوران و دا   په تول افغان و دا
"إمان" افغان څه شو   "فخرافغان" څه شو؟

نادر افغان ګوره — "محمد ګل خان" ګوره
"صمد" په جهل کښې پروت — "فرهاد" په ښکېل کې پروت
"کوثر" حيران شولو — "همېش" خزان شولو
اپې چې سپک یې کړو — باجوړ وره ک يې کړو
د کندهار احوال — د ننګرهار احوال
جلاخساب غواړي — نوی کتاب غواړي
بلخ کې نهضت نه و — هرات کې پست نه و
زمونږ وزير بنه و — څوک چې بې پيرېنه و
څوک به چې غل نه و — د غلو به مل نه و
کله په کارېنه و — د سترګو خاربنه و

❀ ❀ ❀

دوست د پښتو کله — چا پرېښودو کله
وه د پښتو دښمني — د پښتو د ښمني
شرط د لوړتيا زمونږ — دا عتلا زمونږ
لوړبه شو تېټ چه به شو — جګ به شو بېټ چه به شو
يوخوا... و ناست — بل خوا ... و ناست
دوه افغانان وو دوی — مګر څه شان وو دوی
يو به پارسي ويله — بل انګريزي ويله
دواړو بهانه جوړه کړه — نه افسانه جوړه کړه
د هندوستان په نوم — پښتونستان په نوم
پښتون راګير کړو دوی — له تېغه تېر کړو دوی
يو سرخېوشان کړه دل — بل ويښ زلميان کړه دل
اې ايښده پښتو! — اې هسهيده پښتو

۷۳

د وطن بنو زامنو! د پښتنو زامنو!
تاسو نه چارډې شم په ځو ځو وار دې شم
اوس نتیجه واخلئ ترېنه پخه واخلئ
سرد قیصې چرې دی؟ د مشورې چېرې دی؟
چیری خطا نه وځئ بېرته تر شا نه وځئ
چې ځو ملت نه شي جوړ خپل ثقافت نه شي جوړ
کار به په چا وکړو ؟ د خوار، ګدا وکړو
ځو چې قوت نه وي ملي وحدت نه وي
د غلو علاج څه دی زمونږ معراج څه دی؟
کار همتونه غواړي پاخه فکرونه غواړي
په غل اتبار مه کړئ تېښته اودارمه کړئ
کاني به پوست نه شي دښمن به دوست نه شي
په پښتو غونډ اوسئ په وطن پند اوسئ
بیا لوی پښتون جوړ کړئ عالي مضمون جوړ کړئ
دا ملك سوځېږنه دی مال د انګرېز نه دی
د ویشیا د پساره تولې دنیا دپا ره
د ارتقا لاره ده د اعتلا لاره ده
د استعمار علاج د استثمار علاج
فقط دا کار دی بس دا مې اظهار دی بس
نور دی سلام زما دا دی پیغام زما

کونځوانا روغتون
۱۹ د قوس ۱۳۴۴ هـ ش

ځوانانو ته بلنه

یاڅاروان د قافلې شه !

یا روان شه په کاروان کښې

اخر ته هم یو انسان یې   کار په مثل د انسان کړه

په دې لوی جهان کښې اوسې   لږ څه غم د خپل جهان کړه

په شخصي سودا کښې ګیره   تګ په لاره د کاروان کړه

همېش لاڼې د ځوانۍ کړې   لږ خوکارهم لکه ځوان کړه

یا د بل پسې روان شه   یا نور څان پسې روان کړه

ښه پوهېږمه هوښیار یې   سرېتوب غواړې جهان کښې

یاڅاروان د قافلې شه!

یا روان شه په کاروان کښې

عمر تېر دې په سوداکړ   خو مېړه د عمل نه شوې

نه دې لاره څه پیدا کړه   نه د بل سره په تله شوې

خوشې شین شوې خوشې لوی شوې   خوشې دل لکه وابنه شوې

هو پیسې خو دې پیداکړې   مګرنور وایه چې څه شوې

منډه هلته منډه دلته   نه ددې نه د هغه شوې

د اقدام درکښې کمی دی   نور ځوښه یې په خپل ځان کښې

یاځاروان د قافلې شه!
یاروان شه په کاروان کښې

مونږ دې وینوفکرکوی شي | تل خبرې د وطن کړې
د خبرو خو هسم ځای وي | کله شین به دا چمن کړې
ځان به سپك کړې په خبرو | که هر څو خبرې من کړې
په تنقید به دا ونه شي | چې ځان بل ته قدرمن کړې
مونږ خو غواړو چې وطن ته | ځان په مثل دکوهکن کړې
یا دا فکر سودا پسرېږده | یا راګډشه په میدان کښې

یاځاروان د قافلې شه !
یاروان شه په کاروان کښې

تذبذب یولوی مرض دی | ځان دې خلاص کړه له وسواسه
توکل د نرو کار دی | په همت سره راپاسه
د میړونوکار خدمت دی | عزم وکړه له اخلاصه
دا نامردې اسرې پرېږده | بېخ د طمعې له زړه باسه
لږ خو فکر ځان ته وکړه | دا څه ژوند دی بې اساسه
د ایمان دیوه بلېږي | نه مره کېږي په طوفان کښې

یاځاروان د قافلې شه
یاروان شه په کاروان کښې

یا ربښتیا د وطن غل شه پـه ښکـاره داړه مـاري کـړه
بې ایمانو سره مل شه چور چپاو او خونخواري کړه
وجدان لاندې کړه له پښونه چې کوی شي مرداري کړه
د پیسو په زور کـه ژوندکـړې چل فریب او غداري کـړه
بې لاري هم یوه لار ده ورشـه غوره بې لاري کـړه
کـه دا نـه کوې نوګـوره چې څـه حـال دی پـه افغـان کې
یـا سـالارو د قافـلې شـه
یـا روان شـه پـه کـاروان کښې
نه اخلاق شته نه قانون شته نه رواج نه دیانت شته
وطن تـول لوچك فضول شو نـه تقوی نـه متانت شته
حرمت پاتې چاتـه نـه شو نـه انسان نـه کـرامت شته
پښتو والوتـه لـه منځه نه غیرت نه چا کښې پت شته
دروغ بـه څلـه درتـه وایم نـه دولـت اونـه ملت شته
زمینه ښه ده تیاره کـه څـه متره وي پـه څوان کښې
یاسالار د قافـلې شـه!
یـا رووان شـه پـه کـاروان کښې

د پــــره بـــــده بــــه لادا وي   چـــې کــــار نــــه کــــوې پښپلـــه
کلـــــه هــــلي کلــــه دلـــــې   خــــبريال يـــې يــــو لـــــه بلـــه
پـــه ورانــــي د جــــور کــــارونو   قـــبر کـــنې ځــــان تــــه خپلـــه
دســـم کـــارقدرت دې نـــه شـــته   خـــو ورانــــي کـــوې تـــر تلـــه
دا چلـــــند تاتـــــه بـــــلا دی   شـــې بـــه خــــتم زمـــا ګلـــه
د "سوشـــل" ډلــــې تـــه راشـــه   مـــنل شـــوېده افغــــان کښـــې
يـــا ســـــالاد قافــــلې شــــه !
يـــا روان شــــه پـــه کـــــاروان کــــې

د "خــــــادم" دغـــــه ارزو ده   چــې افغـــان ېېـــرته افغـــان شـــي
شــــوکېدلي تــــر هيدلـــــي   ســـم پـــه لا ېېـــرته روان شـــي
ورد فکـــــر او د عمـــــل شـــــي   ډوب پـه غـم کـې د خپـل ځـان شـي
يـو مـلت يــــو يــــې هـــدف وي   پــــه رښـــتيا افغانســــتان شــــي
د پـــــردو لاســـونه لـــنډ شــــي   د خپــل ځــان واک يــې دځــان شـي
نــو خـــادم بـــه پکښــــې فـــردوي   څـه چـې کـړي پـه دې جهـان کـې
ياســــــــالار د قافـــــــــلې شــــــــه
يــــــا روان شـــــه پـــــه کـــــاروان کـــــې

کابل ۲ دجدی ۱۳۴۴

ملي ارشاد

ځلوبنت کاله مې ووې چې ازاد يمه ازاد يم
خو ما غونډې انسان چرې ازاد نه شي کېدلای
منمه چې بيرغ د استقلال مې په سر رپې
خونن د ازادۍ دغه مرادنه شي کېدلای
يو قام چې ازادېږي ازادۍ باندې ژوندون کا
دا کار بې د مېړانې له جهاد نه شي کېدلای
اسير چې د يوقام وي ثقافت د بل په لاس کښې
هېڅکله په ملي بنه اباد نه شي کېدلای
دولت چې د ملت په ثقافت باندې محکم شي
د عصر له صدمو څخه برباد نه شي کېدلای
وحدت چې په ملت کښې د عمل اوفکر نه وي
کامل يې په هيڅ قسم اقتصاد نه شي کېدلای
ملت اوحکومت چې په دولت کښې سره يو کا
بل شى يې له تاريخ ورته بنياد نه شي کېدلای
په رنګ د مليت کښې خپل پردی سره يو رنګ شي
تفريق يې بيا د رنګ او د نژاد نه شي کېدلای
تاريخ او ثقافت او روايات بېخ د وحدت دي

دا کـــار پــه چـــال او زور او پــه تضـــاد نـــه شـــي کـــېدلای
اســـاس ددغـــو تولـــو رښتيانـــي ديموکراســـي ده
چـــې نـــه وي صداقـــت حـــل دمـــراد نـــه شـــي کـــېدلای
يوقـــام چـــې لاس و بـــل تـــه د ډوډۍ دپـــاره نيســـي
همداورلـــره بـــس دی چـــې ازاد نـــه شـــي کـــېدلای
سوشـــل ديموکراســـي کـــه افغـــانيزم ســـره ملـــه شـــي
بيـــا هـــېڅ پـــه دغـــه فکـــر انتقـــاد نـــه شـــي کـــېدلای
کـــه څوك د زړه پـــه مېنـــه طلبـــګار دحقيقيـــت وي
رشـــتيا چـــې لـــه دې زيـــات ملـــي ارشـــاد نـــه شـــي کـــېدلای
هـــېڅ لويـــه بدبختـــي بـــه لـــه دې زياتـــه بلـــه نـــه وي
پـــه طرحـــه د ((خـــادم)) کـــه اعتمـــاد نـــه شـــي کـــېدلای

۳۰ د جدی ۱۳۴۴

د استعمار زمزمه

هر څه چې شي ودې شي افغان درنه ملت نه شي
لوخ دا حقیقت نه‌شي
ګوره که ویده زمرې راویښ شو بیا به څه کوو
هیڅ خیر به ونه کوو
پرېږده چې ویده وي په هیڅ شان درنه اوچت نه شي
لوخ دا حقیقت نه شي
ګوره په ویدو کېښې یې چاره کوه بیدار شه
ښه ورته هوښیار شه
کله که شي ویښ هم چې پیدا ورته فرصت نه شي
لوخ دا حقیقت نه شي
علم خو څه ورکړه خو چې تش خالي ګفتار وي
نه چې سمه لار وي
پوه که په هرڅه شي خو چې پوه په سیاست نه شي
لوخ دا حقیقت نه شي
مور که شه په ګېډه نو بیا فکر د صباکوي
یو تر بل سلا کوي
تول دې یو پر بل اخته وي وره ك ورنه رشوت نه شي
لوخ دا حقیقت نه شي

دغه پښتانه روسان واړه شیطانان دي
کلك سو شلسټان دي
وېره ده چې جوړ بیاله افغان ځنې قوت نه شي
لوڅ دا حقیقت نه شي
مه پرېږده چې دوی اونور قومونه سره یو شي
مونږ ته به ببو شي
څوك وايي چې دوی به مونږ او تاسې ته زحمت نه شي
لوڅ دا حقیقت نه شي
هنو اوس خو قومونه خوځېدلي دي خو ځېږي
دوی به هم څه کېږي
تې هم خوځوه چې مستقیم په یو حالت نه شي
لوڅ دا حقیقت نه شي
دوه څیزه مفید د ازادۍ له لوی کتاب دي
ښځه او شراب دي
دا بیهوشي ورکړه چې راویښ بیا په قیامت نه شي
لوڅ دا حقیقت نه شي
راوړه انار شي د فکر ګوره که هوښیاریږي
پوه که په خپل کار یې
فکر ورته وکړه دغه کار بې له حکمت نه شي
لوڅ دا حقیقت نه شي

ځینــې خلــك ښه کــړه دغــه نــوردې پــه عــذاب وي
پرېږده چې خراب وي
هغه بیا د دوی په خولــه کښې ورکړه چې راحت نه شي
لوځ دا حقیقت نه شي
لــوی فســاد دې فکــر دی؟ پښتــوه‌پښتونســتان دی
دا کار هم اسان دی
نوم خو یې بدنه دی خو چې جوړ ملي وحدت نه شي
لوځ دا حقیقت نه شي
ګوره تربیــه ددغــو خلکــو افغــاني نــه شــي
جوړه شیطاني نه شي
نــور څه ورتــه ښیــه خــو دا کــار درنــه غلــط نــه شــي
لوځ دا حقیقت نه شي
واوره اداري دپــاره تــل تکــړه ســري ګوره
چاغ لکه غوبي ګوره
هر څه دې کوي چې را پیــدا چرې نــهضت نــه شــي
لوځ دا حقیقت نه شي
هــو افغــان دې نــه وي مــهاجر کــه بــې نســب وي
خو پوه دی په مطلب وي
خیر دی کـه پښتـو وایې چې ټینګ پـه ملیـت نـه شـي
لوځ دا حقیقت نه شي
لــوڅه دښمنــي هــم د پښتــو او افغــان مــه کــوئ
سپکه د ځان مه کوئ

واړه افغانان یو

واړه افغانان یو
ټول مسلمانان یو
ګران هېواد زموږ لکه ګل افغانستان دی!
ځکه له کل جهان دی

ښه ښایسته فضا لري   د جـنـت هـوا لـري
ډک له نعمتونو دی   حـسن او ښکـلا لـري
څومره چې وطن ښایسته دی هو مره یې انسان دی
ځکه له کل جهان دی

* * *

لوړغرونه درې ښکلي   واورې او چینې ښکلي
ډک سیندونه هر طرف   درومې ترې ولې ښکلي
ښار او کلي هر خوا په باغـونـو کښې عیان دی
ځکه له کل جهان دی

* * *

پلار دی د قومونو دا   مور د نهضتونو دا
خپور ترې ارين شولو   ځای د عظمتونو دا!
دلته سرېتوب لوی شوی هغه کوهستان دی
جګ له کل جهان دی

* * *

هر قسم غلې لري   ښه ښايسته مېوې لري
شاتوله شودوډکې   تل جاري ويالې لري
دا ملك د مالدار او د باغوان او د دهقان دی
جګ له کل جهان دی

* * *

دا دی د يـامـا وطن   دا دکـانشکا وطن
راغی سکندر پسې   دادی د سوماوطن
دلته جام اوبه د ژوند – او ژوند د سپين تمان دی
جګ له کل جهان دی

* * *

بيا بـه يـې ودان کړو   پـه علم او عـرفان کړو
ښکـلـی لـه ارم ځنې   دا افغانستـان کړو
واړه خوينديې ورونه ، يو ملت دی چې افغان دی
جګ له کل جهان دی

* * *

تیــــــرې او ډیــــــرې دي لــــــــــورې او ژورې دي
واړه جواهــــــــــــر دي لمـــنځې کـــه تینــــترې دي
هـــــرکانې یـــــا قـــــوت او لاجـــــورد لعـــــل و مـــــرجان دی
جګ له کل جهان دي

* * *

څومـــــره چــــې افغــــان قـــوي دومــــــره ې ایمــــان قـــوي
هیــځ پـــه دام کــي نـــه نیـــلي لـــوړ درومـــي مـــرغان قـــوي
وړی یـــې پـــه نـــره استـــعمار څـــنې میـــدان دی
جګ له کل جهان دی

* * *

شـــرم دې بدظـــن وکـــړي فکـــر دې دښمـــن وکـــړي
دا ده اراده مــــــــــلـــــي غـــم بـــه د وطـــن وکـــړي
ډار پـــه دې کښـــې نـــه شـــته د "دخـــادم" دغـــه اعـــلان دی
جګ له کل جهان دي

کابل- خادم مبنه ۲۸ د حوت ۱۳۴۴

سپين ستركي

په خوله وايي چې افغان يم لـه افـغـانـه خـبـر نـه دی
عـجـيـبه شـانې، سـړی دی لـه خپـل ځانـه خبر نـه دی
دې ښوم، لـوی تـاريخ او عضـمت تـه يـې شـا كـړی
تـلل مـستفی بذلـې وايــي لــه تاوانــه خــبر نــه دی
نور پـه هـر څـه ښـه پوهيږي د مـلت پـه حق كښې ړوند دی
د توحيـد کــلمه وايــي لــه يوتيــا نــه خـبر نــه دی
دتوحيد کـلمه څـه ده دغـه سـوال مـې ورنـه وكـړ
مسـئلې او لــه جـواب او لــه ملانـه خـبر نـه دی
د جهـان پـه نـورو ژبـو د توتــي غونـدې گړيــږي
خودخپـلې مـلي ژبـې لـه لوی‌شـانه خـبر نـه دی
د پښـتو مـې ورتـه ووې ده سـويس راتـه يـاد كـړ
لـه فـرانس او لـه انكـليس او لـه ايـرانه خـبر نـه دی
ځمكـه ارتـه ده ارض نـه ده دا اسمان هـم همسـكن دی
بيچـاره ورلانـدې گـرځي لـه اسـمانه خـبر نـه دی
فلسـفې د عصـر وايـي د تـاريخ دورونـه ستايي
خـو د خپـل ښكـلي هېـواد افغانسـتانه خـبر نـه دی
د پيسـو پـه تولولـو د ښكـلوبه جـوړو لـو
ښـه پوهيـږي خـود قـوم لـه لوړتيانـه خـبرنه دی
د وطـن لـه بـده حالـه ښـه خـبر دی چـې ابـتر دی
خـو دخپـل قـوم لـه شـعوراوله وجدانـه خـبرنه دی
خودخپـل قـوم لـه شـعو ر او لـه وجـدا نـه خـبر نـه دی
پـه شـعور ددغـه قـوم كښـې حشـرونه روزل كيـږي

فضا واړه طوفاني ده له طوفانه خبر نه دی
وايي نن کار غنيمت دی د صبا کار به صبا شي
فخر کا چې ابن الوقت يم له صبانه خبر نه دی
هو د خان په ډول ګډېږي ښه زيرک موقع شناس دی
څه چې خان وايي هغه کا له بل ځانه خبر نه دی
هر نهضت کښې دا خلېږي خو د خپل مطلب دپاره
د ملت د ايديال او مدعانه خبر نه دی
د رښتيا و په لباس کښې په درو غو تل چلېږي
ډېر ماهر دی په دې کار کښې له بل خوانه خبر نه دی
د خپل ځان په پرسولو د عالم په تير ايستلو
کښې استاذ دی خو د عصر له رجحانه خبر نه دی
په فريب او په ريا او په ايما کې يګانه دی
له راستۍ او له اخلاص او له ايمانه خبر نه دی
تل دامونه ږدي صياد دی په چانسونو کښې نراد دی
دروغ په دروغو هضموي تل له افشانه خبر نه دی
چاپلوسي او خوشامندو چلوټو باندې روان دی
د سر کس په رسۍ خېژي له لوېدانه خبر نه دی
له دې ټولو ښه خبر دی، ما چې څوې خبر نه دی
خو سپين سترګی مرتجع دی له حيانه خبر نه دی
دی مغرور دی چې ملت به غولومه چې څو يمه
دخادم د انتقاد او له بيانه خبر نه دی

کابل ۱۰ د حمل ۱۳۴۵

٨٩

انسان او کائنات

(د فطرت غوټې)

څنګه راپيدا څمکه اسمان شو؟
بياپکښې پيداڅنګه انسان شو؟

سل زره خبرې هر چا وکړلې — دا رازچې و پټ په هغه شان شو
سرد جاذبې خو څه ښکاره شولو — سُرهم د خلقت ګوندې عيان شو؟
برق خوله ايتمه پورې کشف شو — کشف يې سُر کله په انسان شو
وينمه ميګنيټ ورته حيران يمه — دا کشش له کومه نمايان شو؟
زړې وي دانه وي بيازرغونه شي — اصل کيف له مونږ پنهان شو؟
داسلسله څنګه او له کله ده — بيا پيدا هګۍ کښې څنګه څان شو؟
هر څه به ژوندي وي مړبه يو نه وي — او که وي نومرڅنګه حيوان شو؟
ما ته ازلي ابدي مه وايه — تر هه مې په زړه راغله حيران شو
څوک چې ميکانيك باندې ايمان لري — سست يې راښکاره دغه ايمان شو
دا ميکانيکي عمل له کومه شو؟ — څنګه ترې پيدا دغه دوران شو؟
څومره عالمان فلاسفه چې دي — هر يو لکه طفل راعيان شو!
دا دنيا روانه ده روانه ده — څنګه او تر کله ببخي ګران شو
لويه د طلسم کار خانه ده دا — ګير په دې طلسم کښې انسان شو
دا تياره کوټه خو د ليدونه ده — بياهم را په سر دا امتحان شو
برخه په تياره کې دې سفر زما — عقل تېرېږي سر ګردان شو
څه خو مې په دې تياره کښې وموندل — ژوند پرې شو مشکل اوکه اسان شو؟

لاره په یقین راته ښکاره نه ده
ژوند لکه یو بحر بې پایان شو

علم و عقل دواړو دارې وایستې
یو طرف که سم شو بل مو وران شو

هسو لـه تېرو تجربو څنې
دومره ټکی مونږ ته نمایان شو

غوټې د فطرت د سپړو دلو دي
څه که نه دي څه د حل کېدلو دي

*　*　*

خوار انسان د غم په دام کښې ګیر دی
یوه دی که فقیر او که امیر دی

هر خوا بلاګانې ورته وازې خولې
د پریه غم لړلی یې تقدیر دی

څومره مصائب تربنه چاپېره دي
دا کمبخت په منځکښې یې اسیردی

څه وکړي اخر د ژوند چاره څه ده
ژونددده په غاړه کښې زنځیر دی

غورزي، پرزي، درومي، تلوسه کوي
تل لکه ابشارد ځان په ویردی

وګوره خندا بـه لږه ووینـې
چغې دي، سلګې دي او نفیر دی

نه پوهېږم څله په رسمي خندا
تېر له خپله ځانه او ضمیر دی

هېڅ حق په ناحق حاصلېدی نه شي
نه پوهېږم کوم پلو ته ځیر دی

څوك كه څوك بدبخت کسي نوخوشبخت به شي
دا ټکی په زړه مې لکه تیر دی

څوك وا يې انسان جوړ له بدیو دی
بددده فطرت او هم ضمیر دی

څنګه له نېکيه څنې انکار کوي
وینو ژوند د ښو بدو بهیر دی

ښه وینو چې ځینې خرابي کوي
مخ د چا د څمکې په تعمیردی

مونږ که دا فطرت چور اړوی نه شو
ګوندې تحول هم څه کوی نه شو ؟

خــه ســودا چــې خامــه د انســـان ده   دغــه "خوشــبختي تــنها ږغــان" ده
چلتــه خوشــبختي چــې څــه ممکــنه ده   دا يـــوازې نــــه ده د انســــــان ده
هــر څــه زوراور کــولای شــي مگــر   دا لار د انســـان کــــه د حيــوان ده؟
څوک چې ژوند يوازې خوردوخواب گني   دغــه نقيصــه يـــې د گومـــان ده
ژوند اوخوشــحالي دي مــرادف ســره   ښــه خوښــي د روح او دوجــدان ده
روح کــه معــذب وُ خــوښي نشــته دي   دا معــــنى واضــــحه نمايــــان ده
هويــداېي ښــه ده ضــروري هــم ده   نــه مگــر هغه چــې دکــوم خــان ده
خــوښي وي هرانســان خپلــه تولــنه کــې   دا څــه پټــه نــه ده ښــه عيــان ده
ښــه جامعــه څــنگه جوړيــدلى شــي   دا کشــاله مخکښــي د افغــان ده
لويـــه معضـــله ده د ځيرلـــو ده   هوزمونـــږد فکـــر او د تـــوان ده
ښــه شــي جامعــه چــې حکومت ښه شي   پـــريکړه دا ددې عصــــروزمان ده
شان د حکومت او قام که يو نه وي   ورانــه مسئلــه بولــه بــل شــان ده

هلــه يــوملــت خوشــالبدلــى شــي
واک کــه د خپل ځان خپلــه کولى شي

کابل، خادم مينه- ۸ د سنبلې ۱۳۴۵

غزل

ز ه دې په پټه خوله هم پېژنم قسم مه کوه
رقيبه خداى دپاره نور دغسې چم مه كوه
خوږې خبرې د هېواد له حاله ځله کوې
څه خپلې لوبې کړه د نورو خلکو غم مه کوه
مادې سجدې د نس د بت دپاره نيې لېدلې
ماته خبرې د كعبې او د حرم مه كوه
له اباسينده ترامو دا سيمه چپا وېشلې
وايي غازي ماته بحثونه د تور خم مه كوه
يا په داسپينه لاره درومه چې پرې درومو سره
كه نه بحثونه اروړه رقم رقم مه كوه
بې له پښتو به يوه نشي د پښتو داسېمه
دا يو قسم دى هره ورځ په ما قسم مه كوه
چې د امو په مخ كښې نښې د يامو شي كتې
خادم ته ځله وايي غم د جام جم مه كوه

د خان غازي كابلي سره مشاعره، ۱۲ د قوس ۱۳۴۳

ځورولی مې شې

زه بنه پوهېږم ځورولی مې شې
له تيتو خلكو تيتولى مې شې
رقيبه دا هم راته ووايه چې
د عشق له لارې اړولی مې شې؟

عقرب ۱۳۴۳

د کابل ښار

ای د حسن د وفا جوړه کابله   پسرلی دریاندې اوسه تل ترتله
د افغان د اعتلا او عظمت کوره   په لمنو کښې دې تل ګلونه ووره
په سینه کښې دې غیرت د پښتنو شته   په تامینه د بابا د پرګنو شته
ای کابله هر یو غر دې ګلالی دی   هریو کانۍ یې له ننګه جوړغمی دی
هر یو سر یې د غازی تېغه شمله ده   هره تېږه د شهید په وینو سره ده
په خولی کښې دې هغه ولس اباد دی   چې دننګ په هسك دستوروغوندې یاد دی
ای کابله هر نفر دې محترم دی   هره پیغله دې درخو زلمی آدم دی
که پغمان دې د ښکلاو ائینه ده   زوړ حصار دې د ننګونو خزینه ده

غیرتونه دلته خاندي په ښکلا کښې
خدایه داسې ملك به کوم وي په دنیا کښې

(۲)

ای کابله ستا ماضی باندې نازېږم   مستقبل ته دې له ورایه خوشالېږم
ولس د محبت نه دې ځارېږم   ستا دخاورې د پاکی نه قربانېږم

وایم سترګې مې له شوقه سپېلنی شوې
ستا د حسن ننداروته لوګی شوې

(۳)

ستا په مینه کښې تهمت دی که سزاده   په خندا قبولـه کړي مـدام مـاده
ولـي ای زمـا کابلـه د زړه سـره   د مشـرق ذ تنـدي خالـه منـوره
که ته تول ښائیست ښایست غیرت غیرت یې   همـګي وفـايي مینـه محبـت یـې !
زه په مینه د پښتو کښې مست ملنګ یم   په هر ځای کښې د خپل زړه دلاسه تنګ یم
لیونـي زړه مـې خبرې رانـه غـواړي   دپښتـو څو مرغلرې رانـه غـواړی
په ګلونـو کښې د پټ رنګونـه ګوري   په پښتو کښې دغیرت رنګونه ګوري
لـه ربابـه غـواړي لاس د ادم خـان   دښایست پرده کښې سیل کړي دجانان
فریب نـه خـوري د خبرو دسیپو نـه   مرغلري راوباسـي لـه چپـو نـه
په خوږو او پـه ترخونـه دوکـه کېږي   خپـل مرام پسـې روان دی کـه وره کېږي
نـه منـت منـي نـه زور او نـه زاري   لتوي پـه هـره لاره کښې يـاري
د هـر بـاده سـره تلـل دده زده نـه دي   پـه هرسـر لا ګډېدل دده زده نـه دي
دی د خپل سپرلي په طمعه په مسکا دی   په خزان کښې هـم تـازه لکـه لالا دی
دا زړګی مـې ای کابلـه دپر ماشـوم دی   دا منمه چې هم خوار دی هم محروم دی
ولې مست دی د چا مینه کښې ملنګ دی   بې پروا لـه تـاج وتخت او لـه اورنګ دی

هغه څمکه ورته تخته ځني شه ده
چې په وينو د غیرت کښې الوده ده

(۴)

دا زړگی مې ستا لمنه کښې خفه شو　　د باغچې دا تازه گل دې پژمرده شو
ده ته بوی د گل محسوس شو کومې خوانه　　ده څه واورېدل په غوږو د صبانه
راته وايي چې دا څه ښکلی کابل دی　　ولې نن دی که صبادی راته بل دې
دا هغه کابل خو نه دی چې پرون و　　چې پښتو دده لیلاوه دی مجنون و
دا هغه کابل خو نه دی چې د یار و　　هره ځانگه کښې یې زېری د بهار و
پرون نظم وې او نن لکه غزل یې　　دا زړگی مې راته وايي چې بدل یې

○

ستا د حسن تعریفونه به کومه　　مستقبل به دې دعاکښې یادومه
د ولس په خوشالۍ به دې نازېږم　　د بچو په ارامۍ به دې خوښېږم
په ناموس به دې مئین یم له هر چانه　　خدای دې بچ ساته له هرگرمې هوانه
ولې څه وکړم بدله دې هوا ده
دا بدلون دې راته لویه معما ده

(۵)

بس دی ځمه لتاځمه دا دی ځمه　　ستا بدلون ته ارماني سلام کومه
زه چې چېرته یمه ته به رایادېږې　　په زړگي به مې سحر ماښام ورېږې
خدای دې تاکړي زر هغه درته به راشم　　په والله نه یم خفه درته به راشم

د هر تور او سپین افغان بلا دې واخلم
د حصار او د پغمان بلا دې واخلم

یادګیرنه: دا نظم ۱۳۴۵ په حوت کښې چې زه پېښور ته تللی وم د شاعر اجمل خټك له خوا ماته اهدا شو زه یې په افتخار سره په خپله مجموعه کښې ساتم- خادم

د نوي فکر ماشومان

د هجرت شمسي تاریخ چې جوړله (غم شو)
زما عمر دری شپېتو کالو ته سم شو
قیمتي بې بازخواستي وه ظلم زور و
اطمینان د چا په مال او نه په کور و
چې کول هغه کول به حاکمانو
بغاوت له شرعې کړی و قاضیانو
د رشوت او فحاشۍ ګرم بازار و
له افغانه ځنې تللی شرم عار و
حکومت سرغړولی و شورا نه
په خپل سر خو کابینه ده له پخوانه
بس سودا د عیاشۍ او د پیسو وه
قصه ختمه د غیرت او د پښتو وه
د ملت خبرې جرم وې ګناه وه

(۱) ۱۳۴۶

پــــه افغــــان بــــاندې نازلـــــه دا بـــــلا وه
د((مشـــــرانو جـــرگه))کـــبنې زه راگيـــر وم
ډېرخوابــــدی د خپــــل عمـــر پـــه تبذيـــروم
مونـــږ تخـــځ پـــه خپلـــو پـــښو بــاندې وهلـــه
د ملـــــت د نجــــات ســـعيه مـــو کولـــــه
د افغـــــان ملـــت جـــاري مـــو جريـــده کـــړه
بـــې لــــه فکــــره حکومـــت مصـــادره کـــړه
ديـــــارلس مياشـــتې د افغــــان ملـــت دپــــاره
ســـــختو تـــړو کــــښې مــــو واپســــتله لاره
افغـــــان سوشـــــل ديموکـــــرات پکـــښې مـــرام وُ
چـــې منلـــی د ملـــت هـــر خــــاص وعــــام وُ
ابتکــــار وُ پــــه افغـــــان کــــښې بنه مثــــال وُ
دا تفصيــــــل د ويـــــښ زلمـــو دايديــــال وُ
کـــه تــــاريخ و د زلمـــو شـــل کالـــه وړانـــدې
خـــو لاوې ددغـــې ونـــې څانـــگې تــــاندې
يـــــــواذان وُ د افغـــــــان دويښېدلـــــــو
د ملــــــت پـــــه نــــوي ډول جوړولـــــــو
وه د نــــوي ژونـــــدون نــــوې ربا څرېکـــــه
يـــا دوره ك شـــهيد لـــه کومـــې تـــړې کرېکـــه
شـــوه خپـــرهلکـــه نسـتيم پـــه گلســتان کـــښې
انـــگازه د خوشـــالۍ شـــوه پـــه افغـــان کـــښې

بــل نــهضت دلتــه د پښتــون مســلمان ؤ
وريــــې نــــهضت د سوســـيال افغـــان ؤ
د مســـلك دويـــښن زلمونـــه راپيـــدا شـــول
خـــو پـــه لــړه زمانـــه کـــښې بيـــا فناشـــول
لکـــه نـــور چـــې وو مـــات شـــوي دا هـــم مـــات شـــو
د افغـــان ملـــت د ډلـــې کـــور مـــيرات شـــو
هـــاى افســـوس دلتـــه دا کـــار دی له پخوانـــه
نهضتونـــه مـــاتول بولـــې مېړانـــه
فنـــا نـــه شـــي کـــه پنـــاه شـــي لـــه نظـــره
هـــره مياشـــت چـــې يـــوځل وخـــېږي دېره
چـــې يوځلـــې چيرتـــه وځي غـــره کـــښې لاره
عالمونـــه بيـــا پـــرې درومـــي تـــل دپـــاره
چـــې دفکـــر تخـــم يوزلـــې زرغـــون شـــي
په مشـــکل بيـــا لـــه مغزوځنـــې بـــيرون شـــي
ترقـــي نشـــونما کـــوي لوئـــېږي
چـــې کـــوم فکـــر پـــه مغـــزو کـــښې زرغونـــېږي
کـــه ښکـــاره لـــه منـــځه لاړل نهضتونـــه
په دمـــاغ کـــښې د ملـــت يـــې شـــته تخمونـــه
لـــه مغزونـــه د قلـــم پـــه لاره ســـرکا
لـــه دې لارې بيـــا ملـــت متـــاثر کـــا
پـــه افغـــان کـــښې چـــې جذبـــه د مليـــت ده

دا ددغــــو کارنــــامو پــــه بــــرکت ده
ماشــــومان د نــــوي فکــــر پــــه مــــلت کــــي
خبــــرېدلي دي پــــه مېــــنه د خدمــــت کــــي
دا بــــه لــــوي شــــي نوابــــغ بــــه د افغــــان شــــي
هو.نــــو هغــــه وخــــت بــــه جــــوړ افغانســــتان شــــي

۳۰ د جوزا – ۱۳۴۶ — خادم مېنه

تعصب او ایمان

رقیبــه دا چي تعصب يې بولې دغــه ایمــان دی د پښتــو پــه ژبــه
زه له ایمــانــه تېرېدلــی نــه شــم چي ځان ښکــاره کړم د پردو په ژبه

اسد ۱۳۴۶

د شاعر زړه

ډك له ارمانونو دي	نه پوهېږم څه غواړي
راز داسمانونو دي	نه پوهېږم څنه غواړي
غم د ټول جهان کوي	نه پېژني څان خپله
لوي ترجهانونودی	نه پوهېږم څه غواړي
خلك دي چې مړه پسې	دی ورته نظر نه کا
ماته په سوالونو دی	نه پوهېږم څه غواړي
سود يې په پيسو نه شي	کار يې په ټنګو نه شي
دغه د پيسو غټان	نه پوهېږم څه غواړي
تېر له دې کارونو دي	دا د منصبو غټان
دوی ته په فکرونو دي	نه پوهېږم څه غواړي
جګ څي د هوما په شان	نه نښلي په دام دچا
تل په پروازنو دي	نه پوهېږم څه غواړي
څغلي په ښکلا پسې	نه څي په ليلا پسې
مور له نعمتونو دي	نه پوهېږم څه غواړي
غواړي څه څو غواړي تل	وره کښې پسې ژاړي تل

سم په سمو غرونو دی — نه پوهېږم څه غواړي
ژاړي د مظلوم سره — دروسي د محروم سره
ژوندي په دردونو دی — نه پوهېږم څه غواړي
سپري هغه غوټې چې — چانه دي سپرلي هېڅ
ډوب يې په چرتونو دی — نه پوهېږم څه غواړي
غوړزي پرزي ګرځي تل — نه غواړي ارام د ځان
تل په عذابونو دی — نه پوهېږم څه غواړي
وايي چې دوزخ زمونږ — ولې دي جنت نه شي؟
تنګ له دي غمونو دی — نه پوهېږم څه غواړي
کله په کتاب کتبې ډوب — کله په سحاب کې ډوب
کله په شعرونو دی — نه پوهېږم څه غواړي
دا جهان خونه غواړي — بل د دېنه بنه غواړي
زړه دی د شاعر دغه — وګورئ چې څه غواړي

۸ د اسد – کابل – ۱۳۴۶
خادم مېنه

غوره لار

ترټولـــو مخکـــښې راتـــه وايـــه چـــې افغـــان يـــې کـــه نـــه ؟
بيـــا وريـــــې بـــه وايـــو دا چـــې مســـلمان يـــې کـــه نـــه؟
د اخـــرت ســـــوال بـــــه هملتـــه پـــه اخـــره کـــښې شـــي
اوس راســـــره پـــــه افغـــــاني لاره روان يــــې کــــه نــــه؟
دا زه او تـــــه چــــې پکــــښې اوســــو افغــــاني ځمکــــه ده
فرزنـــد ددې ښکلـــي هـــېواد افغانســـتان يـــې کـــه نـــه؟
کـــه مـــې افغـــان او پښتـــون وروريـــې نـــو بيـــا دا ووايـــه
چـــې څه خـــبر هـــم د ملـــت پـــه ســـودو زيـــان يـــې کـــه نـــه؟
پـــه کومـــه لاربـــاندې چـــې درومـــو خطـــرې خـــو لـــري
څه هـــم پـــه فکـــر د ملـــګري او کـــاروان يـــې کـــه نـــه؟
پـــه څه شـــان نـــور قومونـــه درومـــي د ژونـــدون پـــه لاره
تـــه هـــم د ښې ورځې پـــه فکـــر او ارمـــان يـــې کـــه نـــه؟
د مليـــت نـــه پرتـــه بـــل قســـم کـــاروان بـــه څه وي
چـــې ټول وګړي شـــي پـــرې غونـــډ دغـــه عنـــوان بـــه څه وي
هـــو دا منـــم چـــې اقتصـــاد وي د دولـــت پـــه ګټه
ولـــې دولـــت دې وي ښشـــکه د ملـــت پـــه ګټه

۱۰۳

د حکومت وظیفه دا ده چې بنودنه وکړي
نه چې ارم وي ځان دپاره د دولت په ګټه
چې زور ور د ځان دپاره ګټې وټې کوي
هیڅ اتکا نه شي کېدای د حکومت په ګټه
کاریګر کله کوي کار چې اطمینان نه لري
بلا لګېږي د ملت د ثروت په ګټه
چې بنه نیت نه وي وطن کښې برکت هم نه وي
وطن چلېږي د قاچاق او د رشوت په ګټه
د استعمار لاس شي را اوږد چې ملت شي ضعیف
علاج دکار دی تشبث د ملیت په ګټه
که خلك غواړي چې ملت دې شي محکم اوقوي
سره دې یو شي د ملت د ثقافت په ګټه
د افغانی دنیا دپاره ډېره غوره ده دا
چې د ملت په لاره سم شي بېخطره ده دا

کابل ۲۳ د سنبلې ۱۳۴۶

ګوډ خر

او

دپامیر سفر

څه چې سفرو کوو لږ څه ګذر وکوو
لږ سیل د شپو او ورځو شام او سحر وکوو
سترې ژوندون ترکومه
دا جګرخون تر کومه
څلـه بـه چـاتـه ګورو یار او اشنا ته ګورو
څو به دمرګ په تمه صبا بیګا تـه ګورو
چاته په کار نه یو مونږ
یاور د کار نه یو مونږ
تا ته خـو خر وایي د میچ وزر وایي
ماته د حال په ژبه لـه تـا بتر وایي
زه ستا په څل ترلی
ته یې پر بل ترلی
قـدر د کـار نـه شتـه د خدمتګار نه شته
مونږ ته د زیار په خوله یو پوتی عار نه شته

۱۰۵

خه د خوارۍ په طرف
دا زادۍ پــه طــرف

دا جګ سرونه ګوره — کوږکږنګونه ګوره
کــــږه وږه لاره ده — خپل قدمونه ګوره
ځوبــه پــه بــره بــره
ان د پامير تــر ســره
دا هــيـبـتـنـاکـه لاره — ډکه له خوف او ډاره
مونږ ته راپېښه ده دا — خورامشــکله چاره
زره تيــنګــول دي پکار
پــورتــه ختل دي پکار
شهســواران پــراتــه دي — ښه ښه ځوانان پراته دي
سپيني ښونېدلي دلتــه — پــهـلــوانــان پــراتــه دي
بــې هــمـتــۍ وهــلــي
دي مــايوســۍ وهــلــي
په پــورتــه تلـل ښايــي — اوچت خــتــل ښايي
دغــه وطن دي زمونږ — ور رسېدل ښايــي
د ازادۍ مـېنـــــه ده
د خــوشالۍ مېنــه ده
دا د ګلونــو ځمــکــه — د نعمتونو ځمکه
ډکه له شانـو شودو — د جنتــونــو ځمکــه

دا د دېوانو وطن!

د ښاپېريانو وطن!

جنګ لـه جهانه دلې کوز له اسمانه دلې

ارام به اوسو پکښې بې له سودانه دلې

ای ګوډه خره زمـا!

د زړګي سره زما !

پـه تـا بـه ښارنـه وي ما ته به عار نه وي

راته زخمي شـابه دي د سترګو خار نه وي

ای ګوډه خـره زمـا

دزړګي سره زمـا

ژوند به پخپلـه کـوو ګيلـه بـه څلـه کوو

چې ځان ته کار وکوو خوراك به هلـه کوو

ځای به د خپلې سينې دغه چمن راکې

اخربـه سپينې واورې راتـه کفـن راکې

کابل ۱۵ د حمل ۱۳۳۹

نه شته دی دلبر

نه شته دی دلبر چرې تل ګرځمه زحمت سره
یو دبل دوستي د عالـم وینم په دولت سره
مینه عاشقي له منځه لاړه رسوایي شوله
نه کړي افتخار زلمي د قوم پـه خـدمـت سـره
هومره زما مینه په رخسار د جانان زیاته شي
څومـره چې زاهـدپـه ارمـان ویـنـم دجنـت سـره
ومې کړې خبرې د ایمان و مسلمان لره
وې کـاته ومـاته رانـه جګ شـو پـه نـفـرت سـره
نه شته دی شاعرچې په احوال د پښتون وژاړي
کاشکې چې مې نه لیدای خپل قام په دې حالت سره
کوزه پښتونخوا په خپلـو وینـو کښې غرقابه ده!
ژوند په برپښتون کښې دخادم دی له حسرت سره

کابل ۲۷ د قوس ۱۳۳۳

* * * * *

لوړ غرونه او لوړ فکرونه

حیران یم چې انسان ولې حیوان شولو خاونده!
بې خونده بې مزې ولې جهان شولو خاونده !
رڼا یې دا جهان کړو خوتیاره دده وجدان شو
په کومه کنده سر دغه انسان شولو خاونده!
د ګلو منځکښې ناست دی په مانۍ کښې د مرمرو
افسوس دی چې د مینې کوریې وران شولو خاونده!
یرغل دی په خوارانو چېرته ځای د ژړا نه شته
ویده په توره شپه کې پاسبان شولو خاونده!
پروازکړي په فضا کښې د ګنګټ په وزرونو
نظر یې په ناولو د ډېران شولو خاونده!
سودا دمینې نه شته تجارت دی هلې دلې
حرم او میخانه کښې هسې شان شولو خاونده !
حکمت د چل فریب هومره اوچت لاړودنیا کښې
قیامت په مخ د ځمکې دا زمان شولو خاونده!
لذت دنفس ونس شو سعادت په دغه عصر
ادم دومره منحط لکه شیطان شولو خانده!
قران یې دی په لاس کښې وارخطا ګوري هر خواته

شکمن په خپله لاره مسلمان شولو خاونده !
تیاره په رڼا باندې مسلطه هره خوا شوه
یا عکس د شفق دی پکښې ډوبه پښتونخوا شوه
چې شپه په تېرېدو شي نو صبا پسې رادرومي
ظلمت چې انتها شي نو رڼا پسې رادرومي
هېڅ څیز په دې جهان کښې تر ابده نه پائېږي
نوبت چې ژړا تېر کا نو خندا پسې رادرومي
ځلا له ښکیه راغله ورو ورو ډوبه شوه مغرب کښې
تورتم به همېش نه وي بیا ځلا پسې رادرومي
په وچ ډاګو نو بیا اوبه رادرومي پسرلي کښې
په خوړ چې اوبه تېرې شي نو بیا پسې رادرومي
میراته باوري غ... ـه نوي رنګ ظهور کا
نهضت د پښتونخوا د غېږې رڼا پسې رادرومي
جنبش دی حرکت دی په مغزو د پښتنو کښې
څه نوې فلسفه کمال ته رسي لوړو غرو کښې

کابل ۲ د حمل ۱۳۳۸

* * * *

غزل

زړه مې بېشانه ناکرار دی څنګه وکم؟
د تورو زلفو توره دار دی څنګه وکم؟
یو پلو اور د عاشقۍ دی سوزمه پرې
بل خو پښتواو ننګ وعار دی څنګه وکم؟
لکه پاره ستا ښکلوته زړه مې رپي
مخ دې لمبه دی سورانګار دی څنګه وکم؟
زه عندلیب یمه د ګلو سودا لرمه
هلته د ګل په خوا کښې خار دی څنګه وکم؟
سپینه خولګۍ دې خزانه ده سوالګر دې یمه
خو سور پېزوان یې پېره دار دی څنګه وکم؟
هلته اشنا مې بېګانه شو پروا نه کوي
دلته خفه رانه ربیار دی څنګه وکم؟
داباسیند په غاړه ناست یم له تندې مرمه
وایي "خادم" نصیب مې خوار دی څنګه وکم؟

۱۳۴۱، کابل ۴ د حمل

*

د شاعرویره

ای د غـیرت او همتونـو ځمکـې! ای د تـاریخ د عظمتونـو ځمکـې!
ای د رڼا او دتنویـر وطنـه ای د اخلاقـو د تعمـیر وطنـه
ای د ایثـار او د نېکـۍ وطنـه د صداقـت او دپاکـۍ وطنـه
د نـهضتود هجرتونـو ځمکـې! د لـوړو لـوړو بـیرغونو ځمکـې
ای د فطـرت د ننـدارو وطنـه ای د اد م د شـاهکارو وطنـه

د ابتـکـار او د قـوت ښـښتـنـه!
ای د ښکلا او شجاعت ښښتنه!

دعقابـانو پـه جـاګیر مـې قسـم پـه لـوړه څوکـه د پـامیر مـې قسـم
ستا په شېبراو په خیبر مـې دې وي بیاپه کسي اوپه سپین غرمې ذې وي
په پټه خوله ستا د جیحون مې قسم پـه ارزوګانـو د ژونـدون مـې قسـم!
د اباسـیند پـه ګډېدامـې دې وي د سـپینو واورو پـه خندامـې دې وي
د هریـرود او د هېلمنـد پـه چپـو د لویـو غـرو پـه هیبتنـاکو درو
پـه تـا عاشـق یـمـه دلـداره زمـا شـیرین لـه مـوره اولـه پـلاره زمـا

ستا په عظمت باندې ویسالرمه
خوزړه کښې لږ شاني سودا لرمه

په زړه کښې وېره د خپل سر نه لرم　　د چاله توري او خنجر نه لرم
نه چې اقدام به څوك په ماو كوي　　يابه يې په مېنه د بابا وكوي
گوندې ازاد پښتونستان به نه شي　　تر سره دغه لوى ارمان به نه شي
يا به مسائل اوسركونه نه وي　　او يا به ښكلي محلونه نه وي
يا به سواد په پښتنو كښې نه وي　　يا به په ژبه د پښتو كښې نه وي
رقص سرود او مشغولا به نه وي　　جلوې د حسن او ښكلا به نه وي
علم ادب او مدرسه به نه وي　　شعر حكمت او فلسفه به نه وي

دغه اساني دي اساني به شي
خوچارې نورې دي چې وراني به شي

په پښتنو كښې هسې چارې وينم　　زړه مې بوگنېږي چې دا لارې وينم
مشق د درواغو،خوشامندې كوي　　شرم يې نشي چې دا شندې كوي
قصې پسرېږ دي د پيسو پسې ځي　　څوك دكلدارو د لوټو پسې ځي
بې ننگي وگوره چې سوال كوي　　څوك د خپل پلار سره لاچال كوي
قام اندې اندې په ميدان كښې دى　　زلمى پښتون په غم د خان كښې دى
ځوانان چېرگورې دي دانې ټولوي　　سپين ږيرې خان ته خزانې ټولوي
چې حال ته گورمه په ډار كښې شم　　خداى ږوسرگومه په خپل كار كښې شم
وايم چې دغسې وي حال زمونږ　　گوره چې څه به وي مآل زمونږ

چرې پخپله مړ افغان نه شي
خوشحال په مونږه د ښمنان نه شي

قام به ژوندی وي ساه به نه وي پکښې ساه به په خوله وي آه به نه وي پکښې
زړه خو به وي خوحرارت به نه وي سر فروشي په مليت به نه وي
پښتو به وي پکښې معنی به نه وي خبرې دپرې خو رښتيا به نه وي
ځوانان به دورمي په خوندونو پسې نجونې به ځي په فيشنونو پسې

لرې له موږه دغه شان دې وي،
په شهامت سره افغان دې وي،

کابل ۸ د حمل ۱۳۳۹

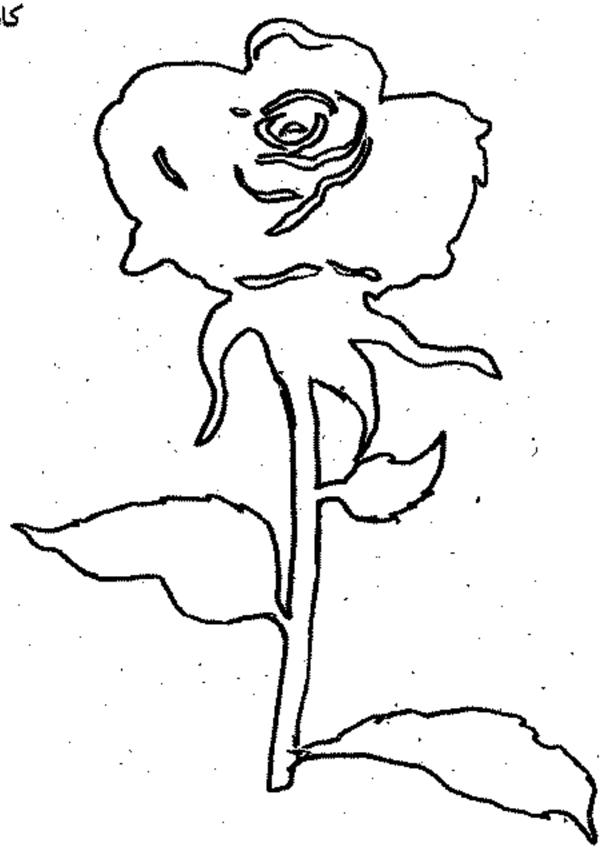

یو نظر کړه په ما

په هجران کښې دې شومه ستومانه
یو نظر کړه په ما ګل خوبانه
دا ستاغم له غمونو ازاد کړم   په مثال یې مجنون یافرهاد کړم
خبرنه یمه زه له خپل ځانه
یو نظر کړه په ما ګل خوبانه
عاشقي خپله درد هم دوا ده   پیڅ په هغو چې وایي سودا ده
بې له عشقه دنیا ده افسانه
یو نظر کړه په ما ګل خوبانه
تیاره شپه ده امید دسحرکړم   لاره نه شته هرخوا چې نظر کړم
رابنکاره کړه رخسار دې روښانه
لږ نظر کړه په ما ګل خوبانه
نه شاعر نه صوفي نه ملاشته   نه پښتون نه هغه پښتونخوا شته
ساقي ډکه پیاله کړه مستانه
یو نظر کړه په ما ګل خوبانه
ډېرافسوس مې افغانه په تاشي   ستا په حال اواحوال مې ژړاشي
بوي د وینو ځي ستا له بوستانه
یو نظر کړه په ما ګل خوبانه
شاعري د خادم زرګري ده   دې نغمه کښې ژړا دپرې ده
یاشوې حورې بیرون له جنانه
یو نظر کړه په ما ګل خوبانه

علی اباد ۱۶ د جدی ۱۳۳۳

شاعر او قوم

هر ملت چې شاعرنه لري نادار دی
خو شاعر چې قوم نه لري نو خوار دی

په خپل سر به څوك عالي مرام سر نه كا
چې روان د قام په سر كېنې شي سردار دی

چې په لاس كېنې يې د قوم سر مايه ده
نو شاعر كه وي غريب هم دنيا دار دی

چې په نظم سره درومي نو ملت شي
خو بې نظمه كه كاروان وي هم بېكار دی

د شاعر مصري دارو د هغه قام دي
چې ور ك شوی ترېنه ذوق د ابتكار دی

د حكمت ګولی ته پوښې د شعر وركړه
اى د قام طبيبه قوم دې بيمار دی

چې توتې توتې ملت سره پيوند كا
دا خادم د هغو خلكو خدمتګار دی

چې دارو پکښې د قام دخوږو نه وي
تف په داسې شاعرۍ او په هنر شه

په دې غم څپلي قوم کښې يو ته نه يې
د جهاد قلم په لاس کړه رابهر شه

که دښنه دې لکه تور غرونه په مخکښې
ستا بلا د غرو تورو غرو په سر شه

د خيبر غونډې غليم ته لار ورنکړې
لکه سد د سليمان او د سپين غر شه

پښتونخوا دې غور قلم ته دې نيولې
نورې تولې اسرې خاورې شوې خبر شه

د ملت د زړه پرهار له مسالګو ډک دی
ته پښپله ستنه تار د دې پرهر شه

اى شاعره معجزه درلېره بنايي
فكر پوخ ژبه پخه درلره بنايي

د خوبانو صفتونه راته څه کړې
که پښتون یې خو هغوی هم پښتنې دي

د سپین مخ او سپینو لېچو غم کښې ګیره
د حیات او به ظلماتو کښې پرتې دي

د فراق او د وصال خبرې پرېږده
دا خبرې هم ورې دي هم زړې دي

څه پیغام د آمو یوسه اباسیند ته
په زړه شوې مې لرغونې افسانې دي

د پښتو او پښتنې دنیا سندرې
که خوږې دي خو له هر څه نه خوږې دي

پښتنې پېغلې زلمي په دې خبر کړه
د ملت د بناستې نن کړې دي

ای شاعره د ملت سندرې وایه
پښتونخوا د عظمت سندرې اوېه
کابل – ۲۵ حوت ۱۳۳۹

*　　*　　*　　*　　*

څه شوه یارانه

څه شـــوه یارانـــه هغـــه ژوندون څه شـــو؟
عشـــق د لیـــلا او د مجنـــون څه شـــو؟

ســـرخودې پیـــدا شـــو دا د عشـــق لـــره
لاړ چـــې پـــه دولـــت پســـې قـــارون څه شـــو؟

مســـت چـــې پـــرې زمـــری د لـــوړو غرونـــو وو
شـــور د اباســـیند او د جیحـــون څه شـــو؟

جـــګ شـــه فتـــح خانـــه پـــه رابیـــا پســـې
زور دې د بـــرېښو د شـــبخون څه شـــو؟

لاس کـــښې یـــې برېښنـــا او تندرونـــه وو
اوس د پښتونخـــوا هغـــه پښتـــون څه شـــو؟

رابـــه شـــي دوره د پښتنـــو الـــې بیـــا
مـــه وایـــه خادمـــه دا مضمـــون څه شـــو؟

کابل ۲۴ د قوس ۱۳۲۴

* * * * *

سم به نه شي

څوك چې په مينه ګرفتار نه شي سم به نه شي
بند چې د زلفو په زنار نشي سم به نه شي
مريض د عشق له ګولۍ د قبوت مه ورکوئ
پير دمغان ويل چې خوار نشي سم به نه شي
د کږوزلفو مار خوړلی بل علاج نه لري
چې سورپېزوان يې هوده دارنه شي سم به نه شي
دلته مجلس دی درندانو خود غرض څه کوي
څو چې همدغلته سنګسار نه شي سم به نه شي
کور د دنيا له تاودميني محبت دی پکار
تود چې د مينې په انګار نه شي سم به نه شي
په ژبه نرم په زړه سخت دی رقيب وپېژنئ
چې رابنکاره يې تول اسرارنه شي سم به نه شي
غرض او مينه په يو زړه کې ځای په ځای نه شي
څوك چې "خادم" غوندې سرشار نه شي سم به نه شي

کابل ۱۳۳۵

*　*　*　*　*　*

لاړې قافلې

پـــــه وطـــــــن ژاړمـــــــه زه   پـــــه وطـــــن ژاړمـــــــه زه!
ســـــردې راپورتـــــه کـــــړه افغانـــــه   لاړې قـــــــافلې واړه لتانـــــــــه
ســـــتا ملیــــــت څه شـــــولو   قومـــــــي غــــــیرت څه شـــــولو
پښتـــــودې مــــــه پریـــــږده نادانـــــه   لاړې قـــــــافلې واړه لتانـــــــــه
اول وې خــــــان پـــــه جـــــهان   اوس شـــــوې خـــزان پـــــه جـــهان
لـــــږ وشـــرمېږه لـــــه خپـــل ځانـــــه   لاړې قـــــــافلې واړه لتانـــــــــه
ای د هـــــــــرات پښتونـــــــــه   ای د ســـــــــوات پښتونـــــــــه
پـــــه مونـــــږه ګران بلـــــوچســـــتانه   لاړې قـــــــافلې واړه لتانـــــــــه
خلـــــــک کارونـــــــه کـــــــوي   پښتــــــون خوبونـــــــه کـــــــوي
د "خـــــادم" زړه چـــــوي لـــــه خفګانـــــه   لاړې قـــــــافلې واړه لتانـــــــــه

کابل میوند وات – خادم مېنه
۱۳۳۳ -

ځوانان راټولوم

خرابـــــې میخــــانې لــــــره مســــــتان راټولـــــــوم
د مینـــــــې کاروبارتـــــــه عاشـــــقان راټولــــــوم
حجـــرې د پښتنـــو شـــوې ګډې وډې پښتونخـــوا کـــښې
کــــوڅه پـــه کـــوڅه ګرځمــــه ځوانــــان راټولـــــوم
تـــاخچې نـــه رالوېدلـــې پـــانې پـــانې پـــه محـــراب کـــښې
د زړه پـــــه شــــواخون ســــره قــــرآن راټولــــــوم
پښتـــو مســـلماني لـــه منـــځه تللـــې پښتنـــو نـــه!
ځولـــــــې ورم هدیرولــــــه شـــــهیدان راټولـــــوم
غـوري پـه لـوړو غـرو کـښې لـودي ګورمـه ملتـان کـښې
عســـکر پـــه بنګالـــه کـــښې د شـــیرخان راټولــــوم
پـــرې ایـــښې شـــعر بیـــا شـــوندوته راغللـــو غاډمــــه
ورځم مشــــــاعرې تــــــه رفیقـــــان راټولــــــوم

کابل میزان ۱۳۳۳

* * * * *

د پامیر د لوړې څوکې نه

چې مې قام سره یو ځای شي ماته دغه متاع راکړه
څه که زه یې په قیمت کښې ترمې ترمې لکه ګل شم
د وطن بڼ مې سمسور کړه د ارزو په سرو ګلانو
پروا نه شته که په خاورو لکه تخم وشیندل شم
څومره څومره زماني شوې په ګناه د حق غوښتلو
په ناحقه له باطله په دې حق باندې کېږل شم
تیغ په سر به را بهر شم زه پوهیږمه پښتون یم
د داسې غونډې په زوره که په څمکه ومنډل شم
د پښتون د بهار زېری که په خاورو مې څوك وکا
سره ګلونه شنه څومبك به د غاټولو د غنډل شم
د تهذیب معلم زه وم چې مې وښودو جهان ته
اوس دا زه په ټول جهان کې بې تهذیبه وښودل شم
اناالحق به مې د وینو هر یو څاڅکی ندا وکا
که سل ځله د منصور غونډې په دار وځړول شم
اباسیند په غاړه ناست وم په مستی یې راته ووې
زه به څمه څمه که هر څونې و تړل شم
د پامیر له لوړې څوکې نه مې سترګې جهان څارې
سپین سحر دی راختلی له مشرقه لارې لارې

کابل – سنبله ۱۳۳۶

* * * *

د قوم تباهي

چې هلاك د كوم يو قوم چه څه وخت راشي
د دولت او قوت خلك يې گمراه شي
د گناه فسق وفجور شرم ترې ورك شي
نو د دوى په شاميت ټول قوم تباه شي

د ليډر پېژندنه

بې له عقله بې له علمه بې منطقه
هيڅ يوكس دچا رهبرنه شي كېدلاى
بې جراته بې خدمته بې اخلاصه
بې همت سړى ليډر نه شي كېد لاى
۸ عقرب ۱۳۴۶

اجمل ته

ما پېژندلې په پښتو باندې اجمله وروره په نغمو باندې
مسحور په چغه د غيرت دې شومه په افغاني ننګ و همت دې ومه
دا دې لا بله څه نعره وکړله له پښتونوالې دې توبه وکړله

د غيرت چغه

زه دې مين شوم د غيرت په چغه نه وم خبر له حقيقته څنې
چې څوك پښتو او پښتانه نه مني نو څه هيله كړي له ملته څنې
۲۸ د جدی ۱۳۴۶

* * *

هر څوك د خان پسې جهان پېژني په ژوندانه كې سود او زيان پېژني
دا څه بلا شوه په پښتون نازله چې نه خپل ځان او نه جهان پېژني
۲ د عقرب ۱۳۴۷

چې ته راځې

"مشاعره"

نسیم راوړلو زېری د مزې چې ته راځې
خپرې شوې په ګلشن کښې اوازې چې ته راځې
نسیم بلبل خبرکړلو پخپله خوږه ژبه
هر خواته کړلې جګې انګازې چې ته راځې
سوسن دې لاره ساتي، د نرګس پیاله په لاس ده
غوټیو په مخ پورې کړې غازې چې ته راځې
په لارو کښې ولاړ دي زړه بایلو دي په اسره کښې
چې کله به په دې لاره راځې چې ته راځې
دوه سترګې شوې څلور د امیدوار د دیدن دي
راوځې به له کومې دروازې چې ته راځې
څوک مړه څوک به ژوندي شي د محشر ورځ به برپا شي
د څینو به شي پورته جنازې چې ته راځې
پېرزوېنې چې په ښکلیو د ګلشن ستا دیدن نه دي
شي زړونه د هغو به ترازې چې ته راځې
سل وارې دې خادم سره وعدې دغسې کړي
خو شنې به یې په قبر وي خازې چې ته راځې

د هېواد: د ۱۳۴۲ کال - ۳۸۶۳ ګڼه

سیاست څه دی؟

لاســـور سیاســـت څه دی سیاســـت خوهمدغـــه دی
د قـــام وطـــن دپـاره چـــې ســـړی څه لـــه پـــه کـــار شـــي

تذخـــیر او پـــس انـــداز د ګونګټانـــو هـــم ښه زده دی
خـــو فـــرق یـــې د انســـان ســـره پـــه پـــاك او پـــه مـــردار شـــي

دروغـــو تـــه حـــاجت پـــه ژونـــد کـــښې هـیڅ نـــه لیـــده کـــیږي
پخپلـــه بـــه دا دروغ وي کـــه ســـړی ورتـــه نـــاچـــار شـــي

څه حصـــر پکـــښې نـــه شـــته سیاســـت خـــو مصلحـــت دی
افســـوس دی چـــې بـــې فکـــره څوك پـــه فکـــر اســـتوار شـــي

د قـــام نـــه چـــې بـــهر وي کـــه پـــه قـــام کـــښې وي خادمـــه
پـــه مثـــل دمـــاهي دی چـــې پـــه بحـــر کـــښې مـــردار شـــي

له دینـــه بـــده پـــښتو بـــه لاڅه وي پـــه ژونـــدون کـــښې
خدمـــت د قـــام وطـــن کـــښې کـــه څوك بـــل تـــه انتظـــار شـــي

یـــا لیـــار بـــه وي غلطـــه یـــا نیـــت بـــه ســـهي نـــه وي
د حـــق پـــه پـــیروی کـــښې کـــه حـــایل ویره او ډار شـــي

هيڅ لاره په ژوندون کښې چرې نه شته بې خطره
ترخه خپله خواره په پل نظر او اعتبار شي

دوزخ جنت کېدی شي که ايمان سره عمل وي
جنت ورته دوزخ شي چې د بل په اختيار شي

حيران شم چې کوم ځوان له اقتصاده شکايت کا
چې لاس څوك خوځوي باور مې نه شي چې بې کار شي

مخلوق په عقيده فکرو مرام سره يو کېږي
وحدت چې پکښې راشي لوي ولس په يوه لار شي

بهاد هر يو څيز د انسان خپله اعتنا ده
تولنې ته قيمت : دده د نفعې په مقدار شي

تميز د خيروشرهله وره کېږي په ملت کښې
چې واګې د کولتورې د پردو په اختيار شي

زلميه وطن خلاص کړه له فتنې د استعماره
نو هله به آرام شي قام وطن به دې په کار شي

ژوندون لکه درياب دی مرغلره دا يوه ده
" د قام وطن دپاره چې سرې څه له پکار شي"!
۲۵ د سنبلې ۱۳۴۷

* * * * *

زه او ورورمې

چې په ورور باندې ژړل مې   اوس پـخـپـلـه د ژړا شـوم
راشــئ وګورئ و مــاتـــه   د عـالـمـو د خـنـدا شـوم

مرګیه

مرګیه خوښ یمه لتا چې خاطرې هېروې
د زړه خوږونکو آرزوګانو سلسلې هېروې
نه چې مېلمه شې مشکلات له سرې کډه کوي
خوږې ترخې تللې راتلونکې مرحلې هېروې

*   *   *

۴ د جدی ۱۳۴۷

شاعر او دولتمن

زما و فکر ته په فکر کې دی　　وایي دا شعرو ذکروفکر نو څه
زه هم وده وته هیښ پاتې یمه　　وایم چې مال وجاه و بکر نو څه
ده خو د تیر و مانۍ جوړه کړله　　ځان یې محکوم خپله په بند کړلو
خو دې ساده زړګي مې ماته په یاد　　د ازادۍ او خدمت خوند کړلو
دی ازادۍ ته حماقت وایي　　چال او فریب ته لیاقت وایي
ده وته فضل و هنر توکې ایسي　　مال و چوکۍ ته فضیلت وایي
ما د خدمت ورته تقریر وکړلو　　دی په بریتونو کې مسکی غوندې شو
چې خپل موټر او خپل چاکر ته شو ځیر　　خدای ږو بیا ماته لږ چرګی غوندې شو

کابل – ۷ د جوزا – ۱۳۴۸

غزل

ډیوه د زړه مې په سلګو شوه ته به کله راځې
د ارزو شپه په تېریدو شوه ته به کله راځې
ماتوله شپه ستا په ارزو باندې سپوږمۍ ته کتل
لاړه اوس مخ په ډوبېدو شوه ته به کله راځې
دزړه په سر مې درته وکرل ګلان د مینې
اوس مې باغچه په توئیدو شوه ته به کله راځې
چې دا ورروستی هیله هم نورو غوندې خاورې شوله
ارزو له پاسه په سلګو شوه ته به کله راځې
ای د افغان د خوشالۍ او سعادت ساعته
ساه د ولس مو په سکیندو شوه ته به کله راځې

۱۵ د دلوی ۱۳۴۷

* * *

ملي انقلاب

سل ځله تېر شو عسکري انقلاب   اوس دی راغلی کولتوري انقلاب
د پښتونخوا په بدقسمته ځمکه   چرې ونه شو لو ملي انقلاب

* * *

ځله ناکام شي هر ملي انقلاب ؟   همېش په تاکوي پردي انقلاب
پښتو نه وینې شه د فطرت په اواز   چې درنه غواړي پښتنې انقلاب

* * *

چې په ژوندون کې انقلاب نه وي   د نهضتونو پېچ و تاب نه وي
ژوندی يې مه بوله په مړو دی حساب   په کوم ملت کې چې شباب نه وي

* * *

اغيار پرسته ای خود کش پښتونه   د اباسيند او هندوکش پښتو نه
ځومره بدلون درکې پردو راوستی   خالي کالبوته له ساه تش پښتونه

* * *

ځان کړه خبر له هر حسابه ځنې   نوې رڼا نوې کتابه ځنې
علم و هنر دې بيهوده ګڼمه   که وې خالي له انقلابه ځنې

۱۳ د جدی ۱۳۴۷

د انقلاب خبرې

ډېرې مسووکړې د کتاب خبرې لرې به واورو د حساب خبرې
هغه نه ما او نه د تا غوښتې وې چې څوك كوي د انقلاب خبرې

* * *

چې تحول په ځان كې نه شي كړلای د انقلاب خبرې څله كوي؟
چې اجتهادیې په فطرت كي نه وي تش د كتاب خبرې څله كوي؟

* * *

مونږ ته تقرير د انقلاب كوي په ده پخپله انقلاب شوی
كلك دی ترلی د تقليد په رسی غافل دځان له احتساب شوی

* * *

څوك چې ځان نه پېژني څه غواړي په پټو سترګو بدكه بنه غواړي
مخ دې ملت پلو تـه وګرځوي كه دانه كبري نور دې نه غواړي

* * *

۲۲ د ثور ۱۳۴۸

درچمن

بفصل گل بشدم صبح تا چمن بیرون ... که تازدل کنم آن عقده کهن بیرون
زمین بمثل فلک طیلسان سبزگر ... میان آن شده گلهای سیمتن بیرون
نسیم صبح نوید بهار عمر آرد ... بسوی من چوشود از گل سمن بیرون
شگفته است چومن غنچه امید چمن ... توگویي زوشده ناگفته این سخن بیرون
بهار تازگی زندگی رسید اخر ... چوشاه عدل[1] شد از جنت عدن بیرون

زاعتدال هوا گلشن وبهار اید
زلطف ومهر چنین نکته صدهزارا ید

ضیای شمس زرخ ابرتیره فام زدود ... به رنگ سبز چمن تا بیش طلا افزود
زبرگ بید تنك نور بر زمین افتاد ... درین زمردی ذریفت عکس بلبل بود
شدم بسوی خیابان خمار عیش بسر ... بدست تیغ یکی صورتش من بنمود
گیاه سبز که باشاه گل نیازی داشت ... زبیخ کند وبرانداخت گفتنش ای بی سود

نه خادم استي و نی خود تو دلرباهستی ،
تهی زمعنی خود قابل فنا هستی !

کابل ۵ - ۱ - ۱۳۱۵

---

(۱) مراد اعتدال هوا

د افغان بدلون

که څوك مې مرکې مرکولاي مې شي
خوپښتونخوا څوك وره کولای نه شي
زه به له قبره دا نعره وکړمه
چې پښتون قام دی بدلیدلای نه شي

۵ دلو ۱۳۴۶

خادم او حمزه

ډیوه مې د سخن قیام الدن ده بله کړې
د ذهن تصفیه امیر حمزه کړې زما
خادم د سیاست لاره راوښوده په علم
حمزه د دین دلارې تربیه کړې زما

محمد عمر سیماب شینواری
د لوارګي

لایې هم نه منې

اسمان ته سیخې مې زیګې کړې لایې هم نه منې
ورته ښکاره مې معجزې کړې لایې هم نه منې
توره تیاره وه لاره ډکه له خطر ځنې وه
ما یې تر مخ بلې ډیوې کړې لایې هم نه منې
په ګړنګونو باندې سرو ورلوېدلو پکښې
مایې راټینګې دواړه پښې کړې لایې هم نه منې
د ښمنانو په خوله کاندې چې څه کاندې همېش
د ښمن چړې ورته تېرې کړې لایې هم نه منې
په ورانه مېنه د پښتو مې بڼ ودان کړو هسې
چې بلبلانو پرې نارې کړې لایې هم نه منې
نوي ژوندون ته نوې لار نوې رڼاوه په کار
ما پکښې ډېرې شپې رڼې کړې لایې هم نه منې
دښمن یې راوستلو کورته نو حیران شو ورته
زه وم چې سترګې مې پرې سرې کړې لایې هم نه منې
چې یې تکل چېرته د سر او هم د مال کېدلو
مایې په سر باندې پېرې کړې لایې هم نه منې
هر څه مې پرېښوده و ده ته د پښتو په عوض
په تینګه لوړه یې وعدې کړې لایې هم نه منې
ځان مې "خادم" کړ خپله تیر شومه له ټولو ګټو
ده ته لاس مې خزانې کړې لایې هم نه منې

کابل قوس ۱۳۴۷

د عمر شپې

دېرې شپې د عمر تېرې شوې تېرېږي
په تېر عمر مې زړګوټی تل خورېږي
ما د قام خدمت ونکړ های افسوس دی
په هغه نبوغ چې خاورې ایرې کېږي

*　　*　　*

حکومت زه د مرغی غونډې بندي کړم
خو پخپله دی بندي د بل په لاس دی
یو بندي بل بندي څنګه خلاصوی شي
ای افغانه دا کلام مې په اخلاص دی

۲ د جدی ۱۳۴۷

خوار افغان

زه افغان یمه افغان یعنې پښتون یم
د جفا د زمانې نه جګر خون یم
قافلې د ملتونو لاړې وړاندې
زه لا پاتې په خپل ځای خوار و زبون یم

اولاد ته

که پښتو، پښتون مو پر ښودو زاوزاده
په قيامت به زموږ لاس ستاسو ګريوان وي
مونږ ته پاتې له نيکونو نه جهاد دی
تل قومونه په جهاد باندې ودان وي

* * *

کورنی دې د خادم "خدمت" شعار کړي
په مقاد د ټول افغان دې هر يو کار کړي
له زحمت او له تکليفه دې ډار نه شي
هر عمل دې په اخلاص او په ايثار کړي

۲ د جدی ۱۳۴۷

* * *

د پښتون اصل او نسب

پښتون په اصل کې ټول غلجی دی
له غره پيدا دی دغه يې ځای دی
د "پښت" له پښته راتوکېدلی
که څوځهاك دی او که کاسی دی

۱۶ د دلوی ۱۳۴۷

محشر

ناکرار زړه مې انقلاب غواړي
نوې رڼا نوی کتاب غواړي
د استعمار دنیا چې ګډه کاندي
داسې محشر داسې حساب غواړي

* * *

بې له پښتونه جهان دې نه وي
دا خړه ځمکه آسمان دې نه وي
چې یې کښېږي خواروي دا ساهو قوم
هسې زمان او مکان دې نه وي

* * *

۱۶ د دلوی ۱۳۴۷

نوی جهان

(۱)

په برمك خالد بابا د خدای رحمت شه — چې تائید یې په همت خراساني کړ
د کرور د قبرخاوروته سلام دی — چې سر لوړی یې خپل قوم افغاني کړ
دوی د خاورې او وطن په پاکه مینه — سر اومال او اولاد واړه قرباني کړ
څوازادې کړوطن د غیر له لاسه — لوړ بیرغ یې په اخلاص مسلماني کړ
په مرکز د خلافت کې برمکیانو: — په مشرق کې دا خدمت شنسباني کړ
هم په غورهم په ملتان کې پښتانه وو — چې خدمت یې واسلام ته ایماني کړ
تردامنغ سبکتګین بیرغ اوچت کړ — چې اعلانیې پر خلاف د ساماني کړ
محمودداسې ناکردې په پښتون وکړې — چې هم غور او هم ملتان یې تاواني کړ
د غزني سیاست واړه لباسي و — په دې کار یې ځان بدنام جاوداني کړ
فردوسي غوندې حکیم یې درپه درکړ — هم یې مات د غور پیمان په ناداني کړ
شهزادګان د غور یې مړه کړه په ناحقه — خپل فریب یې د خپلوۍ پرې اعلاني کړ

دریا خادر چې رنګ یې د ادب و
په غزني باندې خپور شوی دا غضب و

* * *

(۲)

په غزني کې خورد و خواب او عياشي وه
عشق بازي سازوسرود او مينو شي وه

غلامان وينځې رقصونه محفلونه — د دربار حمدو ثنايې شاعري وه
د اسلام له سپين بيرغه مراد دلته — استعباد،مال ومنال او خونخواري وه
د مرکز د خلافت اطاعت نه و — د قران ژبه مغلوبه په فارسي وه
د افغان د اخلاقي حکومتونو — پسې لمسه هم په هند هم په غزني وه
ابوالفتح محمديې شهيدان کړل — له غوري او له لودي يې تريگني وه
د پښتو مخه يې بنده کړه په ظلم — د پښتون سره خپلوي يې لباسي وه
استثمار يې د ادب پر فردوسي کړ — کناره له دربار کړې سنا بيي وه
تل به پټ و بوعلي له غزنوي نه — چې ردکړې د دربار يې غلامي وه
فردوسي ورنه کسات په قلم وکيښ — خو پښتون علاوالدين کړې مردي وه

دزره تاو يې د غزني په لمبو سوړ کړ
تردې پس يې په ډيلي کې ځلی جوړ کړ

* * *

(۳)

تشي ويني غوري نه دي بهوولي
منـارونـه د اسـلام يـې درولـي

د ګپتا د خـانـدان عـبادت ګاه هم داسـې نورې غـوري تولـې دي سـاتلي!
نه يې هسې چـور چپاو دی چرې کړی نه ددوی په وخت شراب دي چـا خوړلـي
فحاشي او نورکارونه چې حرام وو دوی همداسې په همدې شان وو منلـي
دغوريانو د لوديانـو دربـارونـه هيڅ ليکوال په بدعمل نـه دي ښودلي
خوافسوس چې له پښتوځنې غافل وو نـور يـې تول واړه کارونـه وو ښاغلـي
دعمل پښتو پکښې وه خو د ژبې په بـاب دوی کارونـه ونکـړه ستـايلي
ولې بيا هم په بهلول باندې رحمت شه چـې اخـلاق د پښتنـو يـې ووسـاتلي
چې نوبت شيرشاه ته راغئ نو قلم مې لـه خـو ښيـه رحمتونـه پـه ده نولـي
ډېر افسوس دی چې د برق په شانې تېر شو داسـې ستوري کلـه کلـه دي ختلـي
بيا لاهم جلال الدين غلجی پښتون ؤ دربـار يـانو تـه يـې داسـې وو ويلـي:
په "دربار کې د پښتو خبرې ښايي" بـې پښتـو يـې لـه دربـاره وو شـړلي
خانجهان په پښتو ژبه ځان قربان کړ
خو تاريخ د پښتنو يې زر افشـان کړ

* * *

(۴)

په روښان د ملیت دوره رادرومي
د شعور او حرارت دوره رادرومي

سل وشل کاله جهاد په پښتو کاندي بیا ورو، ورو د حریت دوره را درومي
خوشال خان له تېرتاریخه عبرت اخلي د مغول نه د نفرت دوره رادرومي
د خوشال لـه قلم مښك عنبراوري په افغان کې د نهضت دوره را درومي
چې رحمان بابا قلم په ګوتو اخلي په پښتو د عذوبت دوره را درومي
فارسي وان ورته حیران ګوته په خوله شي په ادب کې دقدرت دوره را درومي
د روښان خوشحال مکتب بل رنګ قبول کا په رحمان د برکت دوره رادرومي
د سرېن او کرلاڼي په هر یو فرد کې وینه څغلي د غیرت دوره را درومي
د خیبرنه ښکته پورته پښتونخوا کې د افغان د سعادت دوره را درومي
د شاعر او دلېدر په کوششو نو د پښتون د حکومت دوره رادرومي

چې مې نوم د میرویس خان جاري په خوله شي
لـه ادبـه مـې بـدن خـولـې، خـولې شـي

* * *

(٥)

میرویس څه وې د پښتون د ژوند پیام وې
ټول ساز شوی له پښتو او له اسلام وې

ه نامه یې زما روح و تن فدا شه دی فدا د پښتانه نه ننګ نام وې
ول غیرت وې ټول تدبیر و ټول همت وې دی پښتون وې او پهره کې یې خپل قام وې
، پښتون ننګ وناموس وې په خطر کې قام راټول یې په حجره صباماښام وې
، میرویس د زړه تنور په غرغرو خو په خوله یې د فرصت او وخت کلام وې
، ایران او د مغول دواړو تر منځه راګیر شوی په دوه لومو کې د دام وې
واړوواخستوکسات له دې مظلومه نه څه رحم وې په چا کې نه اسلام وې
پښتون نجات مشکله معضله وه دوه قومونو تقسیم کړی وې غلام وې
پښتون په پاکو وینو پښتونخوا کې هر میدان لکه شفق د صبح و شام وې
وریل پلوته تللی وې د عصر د پښتون نه ګرځېدلی ساقي جام وې
.دا دومره مایوسی او بې کسی کې تینګ ولاړ میرویس د عزم په مقام وې

په تدبیر سره یې الله اکبر کړ
خدای غیور دی په ګرګن یې مظفر کړ

* * *

(۶)

پــه داهسې لــوی تېر د پښتــنــو کې!
په رښتيا يو ته پښتون وې ميرويس خانه

د غيرت تله درنه دې ترهر څا وه
د تدبير نه دې خالي نه وه مېړانه

د پښتو او پښتنوالي نمونه وې
فضيلت دې و موندلی له سبحانه

خــزانه د پښتنو د ټول تاريخ وې
ته پخپله صحيفـه وې له آسمانه

افـغــانيزم مليت له تانـه پاتې
يــو سبق دې عالي لـويه سلطانه

د شاهۍ تاج دې په سر کړلو پښتون ته
ځان دې مـشر د جرګې کړو نمايانه

په پښتوپښتنولۍ دې ملت سازکړ
لوی قائده لوی زهيره لوی افغانه

ستــا د خړ څادر لــه لويه برکته
دښمن بايلوده صحنه تراصفهانه

څنګه هېر به شاه اشرف او شاه محمود کړي
څو چې وي د پښتنو خــونــه ودانه

ابـدالي سره سلوك يې دوروړۍ کړ
که هرڅو يې کندهارکړلوستومانه

افغان ستا په نامه وياړي تر دې دمه!
د افــغـــان د ازادۍ بـــابــا ادمــه!

*   *   *

(۷)

د پښتون د کور ډیوې شوې تتې!
خدایه دلته مازیګر او که سحر دی؟

نمر به ولوېږي تیاره به لا شي ډېره   که دا خره پړه زېړې د کوم نمر دی؟
مزل ډېر دی د پښتون سترې کاروان ته   او که دا چې ښکاري مخکښې دغه غر دی؟
د پښتون دا بده ورځ به لره به شي   که صبا منولې دې ورځې لا بتر دی؟
ناسور شوي پرهارونه به مو روغ شي   او که نه همدغه تول رامقرر دی؟
بل یو ور به چېرته بېرته شي پښتون ته   او که مخکښې ترلې هر یو ور دی؟
پښتونخوا ادې به تولې نجونې زوکړي   که په ګېډه کې یې پاتې کوم یو نر دی؟
کوم د خیر ساعت مو شته چېرته په برخه   که همداسې لا د شر دپاسه شر دی؟
نه پوهېږو د صبا به څه پیغام وي   نن زمونږ وملیت ته لوی خطر دی؟
د فارسي سیلاب د پاسه راراون دی   د اردو طوفان راووښتی په خیبر دی!
د فساد مبدا پیدا په هغه ورځ شوه   له پښتو چې خالي شوی مو دفتر دی!

میرویس خان پښتو داخله په دفتر کړه!
احمد شاه بابا ئې بېرته رابهر کړه!

* * *

(۸)

احمد شاه بابا نباغلي ؤ هسر ګوره
داغ يې نه ؤ په شرف او په وقار کښې

هم بابا د پښتو ژبې لوی شاعر ؤ   مرغلرې يې پېيلې په يو تار کښې
بابا تول پښتو پښتو عزم و همت ؤ   ولې پښې يې شولې ښويه په دې لار کښې
په پردی ژبه ملي حکومت نه شي   بابا څنګه وکړه سهوه په دې کار کښې
د رقيب ژبه يې څنګه بيا رسمي کړه   ګېچ وګول يم پاتې شوی په اسرار کښې
تول درانه قومونه ووهمدلته   دا کار څنګه شو کېدلی کند هار کښې
د پردو تاثير څوك څنګه شي منلی   په هغه بادشاه چې قوم يې ؤ اختيار کښې
خدمتونه د بابا څه همره نه دي   چې يې دلته شم راوړلی په اشعار کښې
احمد شاه بابا افغان هېواد تکميل کړ   هم يې قام کړوټ قومونو په قطار کښې
خپله ژبه د افغان ملي حق ؤ   بابا پوه و د هر چا نه په دې چار کښې
له ادبه خادم هيڅ نه شي ويلای   د بابا په لوړ حضور او په کردار کښې

وايي دومره پښتون تللي دي ډوبېږي
د پښتو ازار وهلي دي وره کېږي

(۹)

چې تیمور پایتخت نقل کړ کابل ته　　دا سبب د پرېوتلو د پښتو شو
ایراني میندې موناستې وې کوروکښې　　تربیت مو تول په ژبه د پارسو شو
په دفتر کې وه مرزا د پارسي ژبې　　سپکاوی د پښتو ژبو پښتنو شو
حل و فصل د کارو چې په جرگه وه　　اوس پخپله د بادشاه په اشاروشو
د بادشاه په خوا کې ناست خوشامند گروو　　هر یو کار به په تزویر او د سیسو شو
د قومونو رهبران واړه مایوس شول　　هر چا خان ساته په فکر د ابروشو
د باغلي تیمور شاه غازي تر مخه　　بساط خپور د عیاشۍ او د مزو شو
دا غرض وه د دربار د نمکخوارو　　چې زمري غونډې انسان لکه پیشو شو

د تیمور دور چې تېر شو زمان راغی
د بهار ورځې وې تېرې خزان راغی

* * *

(۱۰)

دتیمور غوندې زمان هم خواری وکړې
خو مرکز چې څنګه وران ؤ هسې وران ؤ

مملکت ټوټه ټوټه له لاسه ووت — نن لاهور صبا کشمیر او بیا ملتان ؤ
وریسې بیا پېښور رانه جلا شو — د انګریز له دسائیسو دا بحران ؤ
چې فتنه شوله محکمه پېښور کې — نو مرکز د استعمار بیا په ایران ؤ
له دوه خواؤ په افغان باندې یرغل ؤ — د انګریز لاس کې ایران او هندوستان ؤ
دښمنان وومنظم افغان خراب ؤ — نه مرکز نه اتفاق او نه سامان ؤ
آفرین د شېرعلي په لوړ همت شه — چې انګلیس ته دربدلی په میدان ؤ
په دې دومره تنګ ساعت او اضطرار کې — کار یې وکړو د ملت چې څو یې توان ؤ
په افغان باندې داهسې دور راغی — چې انګریز او هم افغان پکښې سنومان ؤ
تر دا منځه راپیدا عبدالرحمن(۱) شو — څه عجیبه کار یې کړی تر دا میان ؤ
بې پراو یې له تېرې توري نه تېر کړې — څوك چې پاتې له انګریزه په میدان ؤ
ابدراماڼ خپلې کنځاوې په پښتو کړې — تغر تول نور له کابله د افغان ؤ

چې پښتو له منځه لاړه خوار افغان شو
د افغان په خواری خوارافغانستان شو

* * *

(۱) عبدالرحمان خان

(۱۱)

په دنیا کې چې یو نوي شان پیدا شو!

د افغان پرخونه هم امان پیدا شو

سخت کوشش او سخت جهاد یې په سر واخست د ملت په مړکالبوت کې ځان پیدا شو

ده بیا ګوتې د پښتو په رباب کښېښوې قام راځګ شو پکښې نوی توان پیدا شو

په دریم ځل یې انګلیس له خاورې وایست په دې ځمکه باندې بل آسمان پیدا شو

د پښتو د ملیت ډېر طرفدار و شرق یې وینې کړ چې امان افغان پیدا شو

د امان اعلحضرت له ګرمه عشقه د انګلیس و استعمارته زیان پیدا شو

د امان وبدنامۍ ته یې ځان جوړ کړ ناروغ شوي ملک ته بیا تاوان پیدا شو

امان لاړو په لمبو د اغتشاش کې تخته واووښته یو بل جهان پیدا شو

په وطن کې چې اور مړ په تدبیر شو لږ د فکر و عمل بیا زمان پیدا شو

بیا پښتو پښتو بازي شوه خو چې ګورو څه عجیب غوندې زلمی او ځوان پیدا شو

هر څه شته دی خو هیڅ نه شته غنی خدایه د خادم لا په ځان بدګومان پیدا شو

څه بدل غوندې زمان او مکان وینم

په دا منځکې یې سرګومه افغان وینم

* * *

(۱۲)

چې راتلو به د توپونو دزهار کښې
نن را درومي په رباب او په سيتار کښې

استعمار بنه بدله کړه هر ګوره — فرق يې راغی په حمله او په ګوزار کښې
دام بدل شو دانه هم شوله بدله — فرق مشکل شو په اختيار او په اجبار کښې
های توبه توبه د دې عصر له علمه — لاهغه چې وي په لاس د استعمار کښې
يا ګير کيږي يو ملت په سرورو کښې — يا ګير کيږي د تاجر په استثمار کښې
يا يې ځوان ورته ګمراه کړه نو کار کيږي — يا يې نور داره مار کښېنوه په لار کښې
د يوه ساعت مزل ورته د شپو کړه — چې شي ورك لاره ونه مومي په ښار کې
که په ګېډه دې کړووي يا عياش شو — بيا شرف ورځني واخله په بازار کښې
ديموکرات يې کړه چې تل خوشي قصې کا — په شورى او په اعيان او په اخبار کښې
يا يې سپې کړه يا يې بند د خره په دُم کړه — نو يې پريږده يا دې ګرځي په هنر کښې
دا خو شعر نه دی خادمه چې يې ته ښکې — بل جهان دی ستا د فکر ابتکار کښې

نن په هسې دسيسو کښې افغان ګير دی
خو لاهم نه دی د ځان وحال ته خير دی

(۱۳)

چې پښتو او پښتون مړه شوه کندهار کښې
سر يې هسك له و تمانزو او له نوبنار کړ

سور بيرغ بابا راواخستو اوچت شو — د پښتو او د پښتون غرېې په جار کړ
خان باباعبدالغفارسره خدای مل شه — چې يې چور له استعماره نه انکار کړ×
ورسره په محمدگل د خدای رحمت شه — لاهمداسې په ضمد چې يې دا کار کړ
د بلوڅ پتنگان څي وسورانگار ته — د برمېرونو څان ستي په دې انګار کړ
د ولي قدم بد نه وُ په اول کښې — خو افسوس خپلو ملگرو رادوڅار کړ
په دويم او په دريم قدم کښې گير شو — په شطرنج د سياست کښې يې ايسار کړ
څنو داسې چارې وکړې چې په زوره — يې خپل قام له خپل مرام څنې بېزار کړ
د خيبر نه پورته څه وايم چې څه دي — څوك ويده شول چادنسه سر په غار کړ

يوخادم په خپله لار دروم‌ي روان دی
په نظر يې چېرته بل "نوی جهان" دی!

• • •

کابل خادم مېنه — ۲۰ د جدی ۱۳۴۷ هـ ش

× ده وويل زمونږ پروگرام نشنليزم، ديموکراسي او سوسياليزم دی؛ خو چې له بنده را خلاص شو له پښتونولۍ يې انکار وکړ او په اردو لگيا شو. دغه وخت يې وويل پښتو زمونږ پروگرام کې دريم او څلورم قدم دی.

دنیا واړه تګي ده

راځرګنده په دنیا واړه تګي ده   په عالم کښې تن صبا واړه تګي ده
لور دمور سره تګي کا زوی له پلاره   خور و ورور ترور وکاکا واړه تګي ده
په خنداسره ګذران دخاوندښځې   په بستر کښې مشغولا واړه تګي ده
عاشقان او معشوقې د دنیا واړه   اشنايي د هر اشنا واړه تګي ده
ماهرویان چې په غمزو زړونه وباسي   د رقیب سره خندا واړه تګي ده
لاپې شاپې، محبت او دا وفا شي   مالیدلي شاوخوا واړه تګي ده
کورو کلي محله مې تجربه کړه   راشه درشه د هر چا واړه تګي ده
شاګردي او استاذي کې مزه نه شته   یو تر بله په سې شا واړه تګي ده
د پیري اوموریدي نه مې زړه توردی   لټسوي پکښې دنیا واړه تګي ده
د بازار معاملې ته مې نظر کړ   هسې شان سودو سودا واړه تګي ده
بې اخلاصه عبادت تلاوت واړه   دا ذکرونه او تقوی واړه تګي ده
زرګري اوخیاطي زمینداري هم   ملایي د هر ملا واړه تګي ده
مجلسونه صحبتونه د یارانو   ده د سپیني ورځې غلا واړه تګي ده
ملکانو د خانانو حال ته ګورم   هسې چارې ناروا واړه تګي ده
د ډاکټر طبیب انصاف ته مې نظرشو   دمریض په حق کښې دا واړه تګي ده
محکمې ته د قاضي، مفتي حاضرشوم   فیصله، شاهد، دعوی واړه تګي ده

دحاکم په مخکښې دا د دمظلوم نه شي   د رشوت سود وسودا واړه تګي ده
مامورین د خپلوخیتو غم کښې ډوب دي   د ملت سره یې دا واړه تګي ده
د بادشاه نه تنخواه خوري رعیت نه غوښې   غداري د خپل بادشاه واړه تګي ده
بیا ناري د قوم وطن وهي په زوره   د اسلام پوري خندا واړه تګي ده
هر ماتحت د خپل مافوق نه برخلاف دی   د نوکر او د مولا واړه تګي ده
رعیت د خپل بادشاه نه په فراق دی   دبادشاه د روغو رشتیا واړه تګي ده
دا وعدې او سفیران د بادشاهانو   یو له بله خدایږو دا واړه تګي ده
تجارت او اقتصاد چې ورته وایې   ګڼ کیږي ده ناروا واړه تګي ده
خوش تقریره مقالې د اخبارونو   صداقت پورې خندا واړه تګي ده
دروغ، کذب، پروپاګنډ درې واړه یو دي   صحافت د کل دنیا واړه تګي ده
چې بیان شو دغه واړه سیاست دی   سیاست نومې بلا واړه تګي ده
چې د حق حب وهراس یې وپه زړه کښې   هغه نه شته نن صبا واړه تګي ده
یا ایمان دی په خاوند یاسر تنوب دی   بې له دې شورو غوغا واړه تګي ده

چې ایمان د چا په ځان نه په خاوند شته
ای خادمه نن په دا واړه تګي ده

لوار ګي: ۱۸ د روژې ۱۳۵۲ قمري

یادګېرنه: دا شعر زما د لومړنیو افکارو ښکاره دی چې ۳۵ کاله مخکښې لیکل شوی دی. هر کله چې په خپل حقیقت پاتې دی او نشر شوی هم نه دی، نو د مرغا! و امیل له مسودې څه رانقل شو.

کابل: ۱۳۴۷

۱۵۴

خادم وايي:

نــه ډالــر لــرم نــه پونــډ او نــه کــلدارې
پښتون ومه پښتون يمه او پښتون مرم
دا ايمــان، دا اراده، دا مـــې عمـــل دی
په خپل هوډ مرم، نه د خلکو په لمسون مرم

۲۰ د دلوی ۱۳۴۷ هـ. ش

کابل او پښتو

چې پښتو نه لري افغان به څه وي — لا بېغیرته مسلمان به څه وي
څکه مئین زه په پښتو شولمه — چې خودي نه لري انسان به څه وي

* * *

یون دي کابله وکوم لورته دی — دا څه کانې دي چې په تاوشولې
چې پښتو عامه شوه تا سسته کړله — دا دی اجبار که په صلا وشولې

* * *

کابله زړه د کوم هېواد یې ته — د چاله فیضه نه اباد یې ته ؟
لر خودې ځان اوبیا پښتو وګوره — دا چا ازاد کړې که ازادیې ته ؟

* * *

ته خو پښتون وته افغان وایې — پښتو ته هم ته افغاني وایې
چې خان افغان کړې ماپښتون وګڼې — بیا د پښتو یه ځای فارسي وایې

* * *

پښتو ددې هېواد ملي ژبه ده — بیا ورسره لا هم رسمي ژبه ده
مخالفت د پښتونه دی روا — چې دا ددې خاورې بومي ژبه ده

* * *

بیل دی ښتون او افغان ولې کړلو — ځان ته حیران دي جهان ولې کړلو
یوشی دی حقیقت دغه دی — دا حقیقت دې بل شان ولې کړلو

* * *

که څوک افغان وي نو پښتون به وي هم چې پښتون نه وي نوافغان په څه شو؟
لکه جرمن او د المان لفظونه چې څوک جرمن نه وي المان په څه شو

* * *

کله دې وخوړو په زور کابله اوس رانه شوکه کړې په شور کابله
د تعصب او د فاشیست په چیغو ځان دې کړو سپین او مونږ دې تور کابله

* * *

بس دی کابله ضدیت مه کوه د پښتنو مخالفت مه کوه
د نیم نه زیات درکښې پښتون دی اباد د حق سره مقاومت مه کوه

* * *

ای د افغانستان افغانه وروره ای غیرتي ای مسلمانه وروره!
ملي وحدت بې پښتو نه شي راتلای زما د ښکلي هېواد ګرانه وروره!

* * *

قومونو خپل پرابلمونه کړه حل دنیا یې خپله کړه په علم وعمل
پښتو خوستن ده د وحدت د بنا وهل یې نه ښایي په زور او په چل

* * *

اعلان مو دا دی بل اعلان نه شته په پښتو ژبه کښې تاوان نه شته
چې یې مرکز په ملي ژبه نه وي داسې وطن په ټول جهان نه شته

* * *

جلال اباد ۲۸ د دلوی ۱۳۴۷

د سید حسن خان د قبر ډبره

په ادب باندې تېرېږه ای زلمیه درته وایم
د حرمت او شرف ځای دې زه یې په ګوته درته ښایم
دا دخاورو ډېرۍ ګوزه پکښې لعل د بدخشان دی
مرور ورته راغلی پکښې پروت سیدحسن خان دی
د وطن په هوډ کښې مړ دی، مړ یې مه بوله ژوندی دی
لوي عالم دی، لوی شاعر دی، لوی پښتون دی، لوی س ـ ي دی
خوله یې ډکه له خندا ده: خو په زړه یې دي غمونه
د وطن په غم غمجن دی چاته نه وایي حالونه
په محفل کښې د یارانو د ډېوې غوندې بلیږي
په هیڅ وخت یوازې نه دی پتنګان پرې راټولیږي
په خندا خندا په ټوکو د عمل درسونه وایي
د ادب دسیاست او د تاریخ بابونه ستا یسي
لوی جنرال دی لوی قائد دی نیشنلست دې وطنپال دی
نه یې کور شته نه یې اور شته مسافر دی دا یې حال دی
د وطن په مینه مست دی له هر څه نه بې پروا دی
په دې مینه له سرتېر دی دغه کار له ره پیدا دی
د خوږې ژبې خاوند دی ښه ملګري ښه اشنا دی
ټوله مینه محبت دی مهربانه په هر چا دی

نــه سـيد دی نـه باچـا دی نـه د کــوم بابـا اولاد دی
کـلک پښتـون دی میړنی دی نر فرزند د پښتونخوا دی
نــه مـنت مـني نــه عــذر نــه يـې څـوک شـي اړولی
داولــس يــو فدايــي دی څـوک يــې نـه شــي ډارولی
اشــنايانو دي تګــلای خپــلو ورونــو تېـر ايســتلای
بـې ارځـی خوابـدی کـړی څـوک يـې شـي پخلاکـولای
پـه زنـدان کښـې يې ساه ورکـړه نه يې عذر نه فرياد کړ
دهمـت هېـر شـوی ه،س يـې دوبـاره مونـږ تـه راياد کړ
وايي خبښ مې په ډېران کړئ چې ميدان کښې شهيد نه شوم
څـه پروامې ده لـه مرګه خوافسـوس چې سعيد نه شوم
ځئ چې غونډ يې شو په قبر ورتـه ښکته کړو سرونه
لاس يې ښکـل کړو پښې يې ښکل کړو ورته وکاندوعذرونه

۳ د حوت ۱۳۴۷

سيد حسن خان وکيل رئيس حربيه

ای د دې جهان خاونده

(۱)

دا جهان د استعمار دی؟ که ستا هم پکښې اختیار دی!
ای د دې جهان خاونده
ستا بنده په کړاوونو او دده بنده راحت کښې
ستا بنده دی په دوزخ کښې او دده بنده جنت کښې
ستا بنده ته مقرردي قسم قسم عذابونه
چې بنده د استعمار شو رنګار رنګ يې نعمتونه
له هر خوا لارې پرې بندې ستا بنده ډېر په ضرور دی
اور يې بل په روح و تن دی دا جهان پرې سورتنور دی
ستا بنده ډېر کړه من دی د ژړا لنوری يې نه شته
له هرخوانه عذابونه نا هيلی او کړاوونه
دا جهان د استعمار دی؟ که ستاهم پکښې اختيار دی
ای ددې جهان خاونده !

* * *

(۲)

چې څوک ستا کلمه وايي د انګرېز په تور اخته شي
په هر شان خورول کېږي په عالم کښې مسخره شي
لر خو ګوره جهان ته پکښې څه ظلم و ستم دی
دده هر بنده خو شاله ستا بنده په غم غمجن دی
دی د خپل مريي له حاله د پر په ښه شانته خبر دی
بده ورځ ورلره نه شته هره شپه لکه اختر دی
هم شاهان هم عالمان شول دښې ورځې خاوندان شول
بندګان د استعمار ټول د پرسرلوړي په جهان شول
چې په دغه درقبول شي نور نو څله مشقت کا
دکوڅې سپي خوبې ګوره په شاهانو حکومت کا
وفادار چې د اغيار وو هغه واړه نېکبختان شول
د لعلونو جواهرو د قصرونو خاوندان شول
دا جهان د استعمار دی؟ که ستا هم پکښې اختيار دی
ای ددې جهان خاونده!

* * *

(۳)

ای ددې جهان خاونده! لږ خو دې جهان ته ګوره
ستا مخلوق خوار و زبون دی خپل جلال او شان ته ګوره
استعمار پکښې مزې کا دې چپه دوران ته ګوره
څوک واکدار ددې جهان دی؟! تریخ بیخده یې ژوندون شو
وران ددې ځمکې نظام شو ورک له هرځایه یې مضمون شو
تا پیدا ازاد جهان کړ چې هرڅوک پکښې ژوندون کا
خو انګریز له خپلې خوانه په هر څه باندې شبخون کا
چې دده له غړوندې ته سرو باسي قصابي شي
یا خوراک شي د لیوانو یا په غرونو کښې وحشي شي
ته یو څه غواړې جهان کښې دی بل څه کا په دا میان کښې
دا جهان د استعمار دی؟ که ستا هم پکښې اختیار دی
ای ددې جهان خاونده!

*   *   *

(۴)

مذاهب یې دي په لاس کښې   فلسفې شي جوړولای
نېغ ولاړ دی په هر دین کې   هر سړی شي تېرایستلای
څوک مرشد او څوک پیشواکا   څوک لیډر څوک راهنما کا
څوک واکدار کاندي په نورو   پرېږد قام خونه تالا کا
څوک رسول څوک پیغامبر کا   څوک مرتد او څوک کافر کا
د هر چا سره جوړیږي   خود خپل مطلب دپاره
په دوستۍ که دښمنۍ وي   خو بس خپله مدعا کا
ډېر اوږده اوږده دامونه   غځوي په فریبونو !
یکښې نیسي ملتونه   دولتونه د ملکونو!
تاریخي قومونه وژني -   نوي نوي راپیدا کا
دی مئین په خپل مخلوق دی   بل مخلوق ځینې ابا کا
چې خودي په چا کښې وینې   چې دا فرد وي که وي ډله
لولپه شي سره لمبه شي   له غضبه له حسده
بل خود دار وایي چې نه شته   دا انګریز دی چې خود دار دی
یاداري او سرداري او -   واکداري هم دده کار دی
چې د خدای او پیغامبر او   د قرآن واوري خبرې
نو موسکی شي بیا له قهره   یاندې راشي سره لړې
وایي دا جهان زما دی   بل جهان ځان ته پیدا کړه
دا جهان د استعمار دی؟   که ستا هم پکښې اختیار دی

ای ددې جهان خاوندره !

* * *

(۵)

دا جهـــــان دده تېکــــــه دی او کــه تــا ورلــره پــرېښود؟
تابيـــــرغ د واکــــداری خپــــل دده مخکښـې ځلـه کښېښــود؟
بــې پــروا پــه سرنوشـــت د – ملـــــتونو لويـــــې کـــــاندي!
څوک اوچت او څوک راټيټ کا د چـا غوځـې کـاندي مـراندې
هغــه څــه چــې تـا کـول بــه اوس يې دی کا په دنيـا کښې
د قومونـــو ژونــد او مـــرګ دی د انګرېـــز پــه تـــولا کښــې
هـــم تــاريخ شـــي ســـازولای هــم کــلچر شــي ورانــولای
قام چې مرکـا بيـا له خـاورو – يې بـل قـام شـي را ابـتلای
د قومونـــــو ژبـــــې وژنــــي چــــې انګرېــــز اراده وکـــــا
ور پيــــدا کــــا نــــوې ژبــــه چـې کـوم قـوم نـوی شـته کـا
چـــې خـــلاق او رزاق دئ شـــو نـو تــه څـه شـوې ای څښتـــنه!
دا جهــــــان د اســـــتعمار دی؟ کـه سـتا هـم پکښـې اختيار وی
ای ددې جهان خاونده!

* * *

(۶)

په رګونو د انسان کښې لکه وینه داسې ځغلي
بلکه روح غوندې په وینه کښې جاري اوهم ساري دي
په کالبوت کښې د قومونو ننوځي بيا نڅا کيا
په هرشان په هردستور کښې انګریز خپله مدعا کا
درته نه وايي چې وکړه نه دا وايي چې دا مکړه
خو چې څه کوې په نفعه د انګریز بابا يې وکړه
جريان داسې جوړوای شي چې هرڅوک پکښې رغړېږي
څوک په پوهه څوک ناپوهه د انګرېز په ډول ګډېږي
نتيجه د هرنهضت با- يدپه نفعه د انګرېز وي
که دا نه کېږي نهضت به له يو مخه رېزمرېز وي
که يې لاس دستي برنه شو د سل کالو انتظار کا
چې جريان دده په نفعه شي نو خپله مدعا کا
نيشنلست دی سوسيالست دی خوبيا هم کاپيتالست دی
سياست دده مذهب دی حقيقي ايمپيريالست دی
هسې لوبې په شان شان کا داسې چارې په جهان کا
دا جهان د استعمار دی ؟ که ستا هم پکښې اختيار دی؟

ای ددې جهان خاونده!

* * *

(۷)

د جهان په ټول قومونو ... یې غوغا څو ځلې کړې
د میدان غوځو سکه دوی نه ... یې په څوڅو ځله وړې
اوس له ډار د استعمار نه ... غوږ څوک نه شي خوځولای
لا په کورکې څوک د ښځې ... سره نه شي ګړېدلای
څوک په دین څوک بېدینی کې ... د انګرېز کلمه وایي
څوک خپل قام وژني په ډاګه ... که څه هم په زړه کې ژاړي
ستا په خمکه برخلاف ستا ... کودتا نه ده نو څه ده ؟
د فطرت په قوانینو ... ناروا نه ده نو څه ده ؟
څله ته ورته سکوت کړې ... بل افغان ورته پیدا کړه !
ډېر له تاشولو خود سره ... وېره نه لري له سره
دا جهان د استعمار دی؟ ... که ستا هم پکښې اختیار دی
ای ددې جهان خاوندِه!

* * *

(۸)

د افغان وحال ته ګوره چې تورته تورته جلا شو!
یو وجود شو انډې انډې بل جهان ترېنه پیدا شو!
هلته ګوره هندوستان ته ورسره بیا پاکستان ته
د کشمیر انجړه ګوره د پښتون نـاوړه ګوره
بلوڅ ژاړي و خپل حال ته سیند ته ګوره هم بنګال ته
د پورند وکارته ګوره مېکماهن هوښیارته ګوره
په ایران کې واوېلا ده د ملت د سر قضا ده
هلته څوک ناست دي څه کاندي څه سطرنج دی لاندي پاندې
چا تپوکړه تپوکړه عرب کړ سوکارنو چا په ادب کړ؟
اسرائیل له کومه ځایه چاحاضرکړل فلسطین ته؟
چا چیلنج ورکه قران او د اسلام وښکلي دین ته؟
د لارنس ایتکارونه په اسلام یې ګوزارونه
په تاهسې مسخرې کا ټول کارونه بې اسرې کا
داجهان د استعمار دی ؟ که ستاهم پکښې اختیار دی
ای ددې جهـان خـاونـده !

*   *   *

(۹)

شوروي ته يې جوړ کړي پرابلم په اروپا کې
فارموسا ده تېره غشی چې چوخېږي د چين خوا کې
امريکا يې راپيدا کړه قسمي يې په خپل خواکړه
د انګرېز بې مصلحته هېڅ يو کار نه شي کولای
ته دده د غړوندي نه چېرې سر شي غړولای
مال او سر د امريکا شي د انګرېز په تولا کې
هره ورځ ورته پېښېږي لوی کارونه په دنيا کې
په ويتنام کې يې کړه ګېره حال يې ګوره کوريا کې
منځني ختيځ ته ګوره امريکا ورته راکاږي
دا قصرونه د لندن دي افريقا ورته راکاږي
دي په چين کې تجارت کا امريکا لمسوي جنګ ته
خان به روغ سلامت يوسي که يې واچوي ګړنګ ته
که تبعيض دی که نفرت دی که تضئيق او که شدت دی
ده يې تخم دی کرلی ستا په دې ښکلې دنيا کې
دا جهان د استعمار دی؟ که ستا هم پکښې اختيار دی
ای ددې جهان خاونده!

(۱۰)

ډزيـــې ورکــړ جرمـــني تـــه تـس يې ووېست لـه جاپانـه
ســوکارنو يـــې راپچـــاړ کـــړ د ناصـر خونـــه شـوه ورانـــه
د يـورپ پـه ګـډ بـازار کـې لـه دوګـول څخـه لـړ تـنـګه دي
نـــور کاملـــه مطمـــئن دي ټول عـالم تـرې چنګ پـه چنګ دي
څومره ځـير دي پـه دنيـا کـې د انســـان پـــه پېژنـــد لـــو
ښـه سـياس اوښـه نـباض دي د عـــالم د تېرا يســــتلو
اداره کـــې ډېــــر ماهـــر دي بې بې سـي تـه خويـې ګـوره
کـار پــه رمــز او اشــاره کـا دې شـيـبلۍ تـه خويـې ګـوره
هـر موريـد تـه خـو يـې ګـوره څومره ټينګ دي و خپل کار تـه
هېڅ مطلب بـه تـرې وانخـلي کـــه يـــې راکـــاږي ودار تـــه
بې پـروا دي نـور لـه هـر څـه بـــې لـــه چـــال او سياســـته
ټـول جهـان يـــې تېرا يســتلی لايــــې ګـــوره تـــر قيامـــته
تکـــــبر دده خاصــــه ده ډېـر مغـرور دي وخپـل ځـان تـه
دا جهـــان د اســـتعمار دی؟ کـه سـتا هـم پښې اختيار دی

ای ددې جـهـان خـاونـده!

* * *

(۱۱)

خدایه خیر کړې رقیب راغی د افغـــان کــور تــه دننـه
لا بــه نــور پــه مونـږه څـه کـا اوس لـه چـا وکـړو پوښتـنه
تـــش يونـــوم دی راتـــه پـــاتې نــور خــو هــر څــه رانـه تلــلي!
کـــه پښــتو رانـــه وانخـــلي نـور مـــو هــر څــه وربخښــلي!
خـو افســوس دی چې پوهېـږم پښـــتو هـــم رانـــه اخـــلي
پـه دې يـاس او ناهيـلي کښي يـــوه هيلـــه راځـــليږي
پـه دې سـخته بې ارځـی کې پښـتون لـږ شـانې پوهـېږي
خپلـــه ژبـــه بـــه پـــرې نـــږدي کـه ټول ستـ شي لـه يـو مخـه
پـه دې توره شـپه ظلمت کښي دا يـــوه ســـپرغی بـــلېږي
ستـا پـه نـوم دي تـباه شـوي لـږ پـرې ورحمېــږه خدايـــه!
د خـــوارۍ يـــې انـــتها ده لږپـــرې ولورېـــږه خدايـــه!
ستا پـه نـوم يې دغـه حال شـو ژوند وده وتـه وبـال شـو
دا جهـــان د اســـتعمار دی؟ کـه ستا هـم بکېـې اختيار دی
ای ددې جـهـان خـاونـده !

* * *

(۱۲)

ای ددې نړۍ انسانه　که رښتیا ازادي غواړې
ښه ژوندون دې مدعا وي　د آدم ابادي غواړې
افغان مه پرېږده چې مړ شي　دا یو قام دی په دنیا کښې
مخالف د استعمار دی　مخالف د استثمار دی
د مېړانې ژوندیې خوښ دی　غلامی څني بېزار دی
دی مئین په سړیتوب دی　سړیتوب دده مذهب دی
ښه سړی دی ښه ملګری　همدغه دده مطلب دی
خوخلاصون یې اسان نه دی　دېره لویه معما ده
راګیر کړی استعمار دی　پرې راغلي ابتلاده
یو وجود ټوټه ټوټه شو　بیا هر یو په ځان اخته شو
په مذهب یې غولوي تل　په شان شان یې ځوروي تل
له خپل ځانه بېګانه شو　په عالم کې افسانه شو
د آسمان و لورته ګوري　تل دغه پوښتنه کا
دا جهان د استعمار دی؟　که ستا هم پکښې اختیار دی

ای ددې جهان څاوندﻩ!

(۱۳)

لوی عذابوديږ نړۍ ته استعمار دی استعمار دی
چې نړۍ نن پکښې سوزي دغه اور دی دغه نار دی
له تېري د استعماره زور زياتی دی په جهان کې
استعمار شلېدلی کټ دی ترميمېږي انګلستان کې
يو افت توره بلا ده په نړۍ نازله شوې
ديوال پای توره خپسه! پر انسان راتاوه شوې
چې د بل ګټلي اخلي يا په زور يا په چالونو
دا وګړي بېغيرته دې شي ياد په لعنتونو
چې خدمت يې مرادنه وي او په نورو حکومت کا
سړی ځلنه ځان ته وايي چې دا هسې خيانت کا
بې له زياراو بې له کاره تمول له نورو غلا ده
څوک چې داسې دولتمن شي د ولس په ځان بلا ده
د پيسو او چوکۍ مينه به چې کښېني په کوم زړه کې
د انسان او د حق مينه نه ځائېږي بيا په ده کې
حيرانېږم پيسه دار ته استعمار او استثمار ته
د ژوندون نه جوړ عذاب کا ځان ونور وته قصاب کا!
دا څه علم څه شعور دی تړې وګړي په ضرور دی
دا جهان د استعمار دی؟ که ستاهم پکښې اختيار دی

ای ددې جهان خاونده!

*　　*

(۱۴)

جهان ستا دی ای وګړیه ای زو زاد د بابادمه !
رښه ستا په مخ ده ځمکه له لرغونه تردې دمه !
ته قدرت ددې جهان يې ته ثروت ددې جهان يې
جهان تا باغ ارم کړ سردې جګ شو تر اسمانه
پرابلم په مخکښې څه دی فکر وکړه ای انسانه
ټول اولاد د بابادم دی یو کهول اویو وطن دی
د هیچا دپاره نه دی خو د ټولو ګډ میراث دی
چې په کار او سرپټوب يي اینبود شوی پوخ اساس دی
که څوك نه خوري د بل ګټه هر یو یوسي خپله څټه
باداري او ظلم پرېږدي له اوږی نه وسله کښېږدي
کار په عقل او علم ساز شي ورك له منځه نه غماز شي
تعرض او فسادنه وي دا جهان به ځومره ښه وي
که چل ول له منځه ورك شي دغه شان سیاست سپك شي
د نفرت پرځای دوستی شي ورك حسد او د ښمني شي
څه به ښکلی جهان جوړ شي خدای رو هر یو به ښه موړ شي
د تذخیر فکر که نه وي: همکاري وي په جهان کښې
نو تخریب به څله کېږي دا څېړنه ده اسمان کښې
ملائکي د اسمان دي که د علم خاوندان دي دوب په فکر د انسان دي دوب په فکر د انسان دي
دا جهان که څوك و جنګ ته کشوي دا انسان نه دی
چې فساد غواړي په ځمکه چې شیطان نه دی نو څه دی؟
دا ممکن دی چې جهان نه یو د ځمکې جنت ساز شي
څومره ښکلې به فضا وي که درواغ نه وي رښتیاوي

الاسکانه تــر جاپــان نــه ســائبیرې تــر هندوســتانه
کــه څــه فکــر لــږ بــدل شــي ورك لــه دې نړۍ بــه غــل شــي
دا جهــان بــه ګلســتان شــي لــه تېــري بــه پــه امــان شــي
دا نــړۍ خــای د عمـــل دی تیــارخور رښتیا چــې غــل دی
څلــه یــو انســان مــړئي شــي؟ بــل بــادار او ښــه ســړی شــي؟
دا جهـــان د بابـــادم دی چــې پــه عــلم وعمــل ســم دی
ټول دې زیار او ټول دې کارکا پــه نوبــت دې واك اختیار کــا
تــه واکــدار ددې جهــان یــې کــه پــوه شــوی یــې انســان یــې!
جهــان ســتا ســتا د ابــا دی ای کارګـــره دا ذشـــمنده!

ای ددې جـهـان خـاونـده

کابل : ۱۵ د حمل ۱۳۴۸

یادګیرنه :

خـادم "د مرغـلرو امېـل" څخـه د پښـتو د شعر په کلاسیك فورم کې د توسیع پیـدا کولـو لاره نیـولی وه، پـه "څاروان" کښـې دغه کوښښ لوړ معیـار تـه ورسېد او پـه دې مجموعـه "بلکا" کې دغـه زیـار بلـه ښـه غـوره کـړه چـې هغـه بـاید د پښـتو شـعر دپـاره د کلاسیکي قیودوڅخه د خلاصون دوره وبولو په دې ډګر کې دا شعر لومړی ګام حسا بېږي. هیلـه ده کـه موانعو مخه ونه نیوله پـه اینـده کتـاب : "نوي دب" کې به پښتو شعر د بایزید روښان او هخامنشي اناساتو لـه لارې د اسیا او ژند ستائل او بیا بېرته د ریشیانو عنعنوی معیارته ورسول شي ـ چې د هر قسم حیاتی افکارو ګنجایش به لري.

قیام الدین خادم - جلال اباد ۲۰ د حمل ۱۳۴۸

کامل مومند

د انگرېـز نامـراد تعـليمه ! پوه پښتون چې دې عاطل کړ
پـه غـربي تعـليم ليـگى شـو خـو پښـتو ادې فاضـل کـړ
لـه نـري رنځـه ممـنون يـم غـټ مومند يې چې کامل کړ
لـوى کـرم ؤلـه اسـمانه چې پښتو تـه يـې مـائل کـړ

* * *

۲۸ د جوزا ۱۳۴۸

ټولنيز افغان

چـې وطـن ژبـه مـلت درځـه لاړ شـي
نـو بـه څـه شـي درتـه پـاتې شـي افغانـه
خـلک پـه ژبـه راټولېـږي پـه وطـن کـې
بيـا پـه دوى شـي د مـلت خونـه ودانـه

* * *

اقتصـاد کـه مـليت کـه حکومـت دى
دغـه ټـول دي ټولـنيز ټولـنه غـواړي
چـې ټولـنه جـوړه نـه شـي سـمه نـه شـي
څـوک پـه څـه د نېکبخـتي راتلـنه غـواړي

* * *

سعادت

پـه څـلور څيزه کـې سـعادت دی عـلم، تقـوی کـار او خدمـت دی
حرص دې کم کړه خود خواهي پرېږده کار او عمل کړه څو دې طاقت دی

حاضر عصر

دا عصـر څـه دی؟ـ دمـليت دی! فـرد نـن وتـلی لـه فـرديت دی
ايديـال، حـزب پاليسـي غـواړي تکميـل پـه دغـو دشخصـيت دی

افغاني سياسيات

سياسـت چاتـه تـابع د ثقـافت دی او څوک وايي چې نه مخکښې سياست دی
څوک په غم د اقتصاد دي بې تمهيده څوک لا وايي چې دا ښه وخت د غارت دی
افغانـان پـه يوه خولـه يـو فکـر نـه دي اجنـبيانو تـه دا ښـه وخـت د فرصـت دی

اسد ۱۳۴۹

حبيبي او پښتو

حبيـبي پـه پښـتو ژبـه نـامور شـو خو اخر لـه خپلـه کـاره لاس پـه سر شـو
خدای زده کوم ظالم ستومانه په خپل کارکې د پښـتو قـلم يـې کښـېښـود مـرور شـو

بختاني او پښتو

بختاني پـه کار د ژبې ښه پوهېږي چې دا بد حال د پښتو گوزي څورېږي
زړه يې غواړي چې راکښـې په ميدان کې د اسـلافو حـال چـنې وگـوري داربـږي

د بېنوا پښتو

چې را یاده مې پښتو د بېنوا شي سره ګلونه د بهار سترګو له راشي
د ادب په بې قدرۍ داسې خفه شم خوږین زړګی مې په سلګو کې په ژړا شي

دالفت شاعري

چې پیدامو پښتو ژبه کې الفت شو د پښتود ښکلاخوب موحقیقت شو
چا نامراد کړودخپل قوم په خدمت کې؟ چې شاعر رانه اخته په سیاست شو

سلیمان لایق

لاندې څمکه پاس اسمان دی منځ کې پروت "د پښت" جهان دی
د پښتـــو لایـــقـــان ډېر دي ښه زلـــمـــی یـــې ســـلـــیـمـان دی
د افســـــوس ده دا خبـــره پـــه پـــښتـــو نـامـهـربـان دی

خادم څه دی؟

څه پوښتنه د خادم کوئ چې څه دی په پنجره کې بندي شوی یو مرغه دی
د پښتو په کبیره ګناه کې ګیر شو څوک خبر نه شو چې څنګه دی او څه دی
۱۸ د دلوې ۱۳۴۸

حبيبي او د پښتو تاريخ

ورک تاريخ د پښتو ژبې يې عيان کړ   حبيبي په پښتو ژبه لوی احسان کړ
په دې کار ترهغـه وختـه ځوربدلو   چې په کړو خدمتو يې پښيمان کړ

جهان وايي

راته وايي دا جهان دې ولې جوړ کړ؟
د پښتو ژبې کاروان دې ولې جوړ کړ؟
چې ويل موهم هغه به دې کولای
دې کاروان لره شاروان دې ولې جوړ کړ؟

* * *

پښتانه او د پښتو مخالفت

ځوک ناپوه شو ځوک محتاط او ځوک بد بين شو
د پښتو بياض چې سپين پاته وسپين شو
پښتانه د پښتو ژبې مخالف شول
سرنوشت د پښتو دغسې تعين شو

د پښتو نتيجه

نــه پوهــاند نــه بــه رئيــس نــه بــه وزيــر شــي
هـــر پښـــتون چـــې د پښـــتو طـــرفداري كـــا
هــو، دا تــول تــري جوړيــداى شــي خــو شــرط دادى
چـــې ځركـــنده د پښـــتو نـــه بيـــزاري كـــا

۲۰ د لوى ۱۳۴۸

* * *

زور د استعمار

زور د استعمار په پښتــو ژبــه دى ځكه چې تول كار په پښتـــو ژبه دى
هرڅه شــو ازاد او پښتو بنده شــوه دومـره انحـصـار په پښتو ژبـه دى
داكاروان به ځي يا بـه ولاړوي تـل ولــې؟ چې بــار پــه پښتو ژبــه دى
نـه شـتـه ازادي بې لـه پښتــو ځنې دغـه مو شـعـار پـه پښتـو ژبـه دى
وګـوره خـادمـه د ادې شـعر دى؟
او كه سور انګار په پښتو ژبه دى

جلال اباد ۲۲ ددلوي ۱۳۴۸

شاه محمود د زهرا زوی

شاه محمود مې په زړه داغ شو مړزمونږ د کور چراغ شو
یا په پلار او مور غمجن شوم یا په ده ډیر کړه من شوم
۱۳۴۸

زما زړه

خوشالي تري کیږه وکړه واړه درد شو
دا د شعر او د ادب وروستی ثمر دی
د قام غم به په لعلونو بدل نکړم
رښتیا دا ده چې اوس زړه زما دمرد شو

* * *

د خلکو مینه

چې د بل د غم په اوښکو تازه نه وي
داسې سترګې دې بینامه وای ړندې وای
ناخبر چې د تودو اوښکو له خوند وي
ددې خلکو خولې د مرګ په سوک کړې وای

د تکلیفونو دنیا

څه پکار ده دا دنیا د تکلیفونو
د دردونو مصائبو عذابونو
نادانان لا خوشالي وریکښې غواړي
همدغه زمونږ سبب دی د غمونو

د پښتو میدان

داسې څوک دي چې هر څه له پښتو ځار کړي
محمدګل یا باچاخان یا صمدخان دی
بل یو کس که لټوئ په پښتنو کې
یو خادم دی چې ولاړ په دې میدان دی

* * *

سیاست او پښتو

د پښتو، نه به لاس اخلي چې سیاس شي
سیاست او پښتو ژبه متضاد دي
شاعران او ماهران ورنه په شاشول
د پښتو باغ ګلي پښتانه زما په یاد دي

* * *

تور دېو

د تور دېو په لاس يې ورکړه پښتو ژبه
ورته وګوري په څه د پاب کې ښوري
د پښتو په تالونه يې ځان غټ کړ
بېغيرته قام لا اوس هم ورته ګوري

*　*　*

د حافظ نصرالله پښتو

د حافظ نصرالله خان شعر مې خوښ دی
لکه پاکه چې چينه غره کې بهېږي !
توتکي ده بې ازاره ښايستو کې
چې په ځانګه باندې ناسته ده وئېږي

*　*　*

سیلاب او پښتو

خومره ښه قریحه خدای ورکړه سیلاب ته
څو قدمه یې هم واخستل په لار کې
روې سترګې دښمنان د پښتو ژبې
چې یې ولیدل سرګومه شو په چار کې

*   *   *

رسا او همېش

دُ رسا په شاعرۍ او لیکوالۍ کې
چې مې وکتل هم ډار هم ابتکار شته
خو همېش د پښتو ژبې فدا کار دی
که رښتیا چېرته پښتو ته فدا کار شته

*   *   *

پخوانی جاه و حشم

چې غم له دې پیدا کړم نو یې زغم هم راله راکړه
په تخت د جم خوناست یم جام جم هم راله راکړه
جهان تول بتکده شو خو دا زه لابت شکن یم
یوځل خو بیا هغه جاه وحشم هم را له راکړه
راته دې مریضان دي تپ ږږي ورته ګورم
چې کار د مسیح غواړې نو یې دم هم راله راکړه
هماغه یم چې وم که جهان تول پریله واوړي
چې پوخ عهد و پیمان شي یو قسم هم راله راکړه
باغوان ددې خزان وهلې ځمکې چې دې زه کړم
تاثیر د پسرلي د صبحدم هم راله راکړه
چې غم د تول وګړي دې په زړه راله انبار کړ
نفوذ په دې جهان د بابادم هم راله راکړه
بې زاره مې زړګی ددې جهان له فلسفو دی
رښا او نوې لار سره همدم هم را له راکړه
وزر دې راله راکړه د آسمان د الوتلو
کفران به وي که وایم چې درم هم راله راکړه
خادم لکه ملوک چې په دېوانو کې دې ګیر کړم
لښکر د ښاپېریانو د ارم هم راله راکړه

* * *

جلال اباد ۱۵ د ثور ۱۳۵۰

روښان به شم

یو ځل که پښتون شومه انسان به شم
خپله لار به بېرته کړم روان به شم
ګل په خپل هر بوټي کې ښايسته ايسي
نه مې شوکوه خو شي خزان به شم
خوله کې مې نغمه د ارمانو نو ده
بنده دي که کړله په ارمان به شم
ستا رقيب خو جوړه مغولواله کړه
زه ورته مجبور يمه روښان به شم
څه چې د يار خوښه وي کوی يې شي
دا فکر دي نه کا چې پښيمان به شم
زه ميرمامی نه يم د وطن په سر
مه راباندې بلوسه ادم خان به شم
څو که تکوی مې زه فولاد يمه
نور څه که جوړ نه شومه سندان به شم
بې ست وصلا خواره پښتونه ده
ست که راته وکړې نو مهمان به شم
وګوره چې ميينه مې له ويني ده
پس له پيژندلو در ته ګران به شم
تيښت کتلی نه شمه افغان يمه
سوخ په عقيده کې مسلمان يمه
کابل ۱۴ د سرطان ۱۳۵۰

مذهب او قوم

مذاهب لكه سيلاب قوم دى ځمكه
كه زما قوم "پښتون" لر فكر وكه
نيمرازي د ځمكې بويه له سيلابه
نه چې ځمكه سيلاب يوسي له ما لكه

* * *

شرع او لار

كه مذهب دى كه مسلك كه طريقه ده
تعبيرات دي مختلف معنى يوه ده
د ژوندون دا وركه لاره چې سرك شي
دغه لويه لار هم شرع هم جاده ده

* * *

نيم سوسياليست

م ته يې وې چې ته خو هم نيم سوسياليست يې
ساوي هر څه مې چې بولې خو افغان يم
ل ويل د خودفروشو فكر بويه
ويل زه هم و دغو ته حيران يم

استعمار او پښتون

استعمار هر قام ژوندی کړیس له مرګه
خو پښتون کمبخت یې مړ کړ تر ابده
هیڅ شریان د قومي ژوند یې نه خوځېږي
په دې لاش ساندې اخته دي تیول په ګنده

* * *

د پښتون تاریخ

اوس به په سوه شوم د پښتون تاریخ ورکېږي
ای پښتونه ستا په حال مې زړه خوږېږي
د ښمنانو د رتنه خپل هم د ښمنان کړل
لا به څنګه په دې کار څوک نه پوهېږي
۵ د سرطان ۱۳۵۲

ته يې وينې که نه ؟

دا چې نن کېږي څه کاني دي ته يې وينې که نه؟
ملي تخريب ته بهانې دي ته يې وينې که نه ؟
له هري خوانه استعمار مونږ کې لاستونه وهي
ورسره پېلې ترانې دي ته يې وينې که نه؟
مونږ ته هر چا دامونه ايښي د مرغانو په څېر
پې اچولي يې دانې دي ته يې وينې که نه؟
د ايشيا د منځ په څو شپږو مليونه افغان
د ظلم څومره زمانې دي ته يې وينې که نه
بې ادبي ده د ادب چيري محفل نښته دي
وطن کې څو پاګل خانې دي ته يې وينې که نه؟
د وطن مينه مې ګناه ده څوربدلي يمه
ښکيباره يې واره نښانې دي ته يې وينې که نه
کارغه ګونګي په ازادۍ ګرځي سيلونه کوي
په خوله يې څومره افسانې دي ته يې وينې که نه؟
قمري له ظلمه د صياد ته په نغمو کې ژړل
ويل يې دا څه زمانې دي ته يې وينې که نه؟

په خپل وطن کې خوارو زار چې ګدا يې کوي تل
د بل په لاس کې خزانې دي ته يې وينې که نه ؟
د خلکو وينې څښي ليوان دي انسانان خونه دي
چې يې په لاس کې پيمانې دي ته يې وينې که نه ؟
دا په مونږ څه وشول دا چاوکړل د څه دپاره
ښارونه دي ويرانې دي ته يې وينې که نه ؟
مملکت وران شو اجتماع ته خدمت دغسې وي
دا خوشې خوشې بهانې دي ته يې وينې که نه؟
که څوك خدمت کوي دنيا کې مشالونه شته دي
خادمه دغه څه کانې دي ته يې وينې که نه؟

۱۰ د قوس ۱۳۵۶

يادګېرنه ـ د داود خان د جمهوريت کانې پکښې يادې شوې دي.

پښتو دلته او هلته

روغه پښتو ماته شوه دلته هم او هلته هم
خونه مو میراته شوه دلته هم او هلته هم
څېرته چې پښتو نه وي څه به ترې امید کوو
دا ارزو مو پاته شوه دلته هم او هلته هم
دلته مو پارسي وهي هلته مو هنکو وهي
ژبه موووفاته شوه دلته هم او هلته هم
ګرځو حکومت پسې درومو په دولت پسې
نن چار مو صباته شوه دلته هم او هلته هم
زورپه ثقافت کې دی نه چې حکومت کې دی
لاره مو بل خواته شوه دلته هم او هلته هم
وایسي پښتو شاړه ده دا ژبه ویجاړه ده
دا ملنډه زیاته شوه دلته هم او هلته هم
ځوان کول مو ځویمی کوی زوړ راکې پلمې کوي
هیله مومولاته شوه دلته هم او هلته هم
شرم رانه لاړلو مړشولو غیرت زمونږ
مخه ناروا ته شوه دلته هم او هلته هم
مړ محمد ګل خان شولو زوړ فخر افغان شولو
مخکښې پښتو شاته شوه دلته هم او هلته هم

کابل ۱۵ د جوزا ـ ۱۳۵۱

د ځان عیبونه

خو تا راته ویل چې د پښتو شعرونه لیکه
خبرې د بدرۍ او د ملوک خوبونه لیکه
د ګل او د نسیم او دآسمان د ښکلیو ستورو
ضمیر راته ویل چې د ژوندون رازونه لیکه
په مخکښې مې پښتون وُ خوریدلی ترهېدلی
پښتو راته ویل چې د پښتون غمونه لیکه
درخو د خپل وطن چې ګیره شوې مې لیدله
قلم راته ویل زما په خوله اورونه لیکه
په شوندو دې ښه نه وو خو د سترګو اشارو دې
ویل چې لیکه لیکه دا د ځان عیبونه لیکه

۱۳۵۲/۴/۱۰

د جمهوریت تاسیس

جمهوریـــــــــــــت ؤ آرزو د خـــــــــــــلکو
مـــــــــــلي نهضـــــــــــت ؤ آرزو د خـــــــــــلکو
ســــــیال چـــــي افغـــــان کـــــا د نـــــور قومونـــــو
داســــــــــي دولــــــــــت ؤ آرزو د خـــــــــــلکو

*　*　*

۲۶ د سرطان ۱۳۵۲

یادگېرنه ـ دا او تردې وروسته اشعار د داؤد خان د جمهوریت په وخت کې لیکل شوي دي ـ فکر دې وشي

د ولي محمد خان مخلص په یاد

شاعره ستا ښکلې صورت مې شو یاد ستا د مزې ښایسته صحبت مې شو یاد
د کندهار د سیمې ستوری وې ته په خوارو خلکو باندې سیوری وې ته
رشتیا زهیروې په ملت باندې مئین د خلکو په خدمت باندې
څومره ازاد وې ستا فطرت شاعره مولا درکړی وې قدرت شاعره
طمعه او ډار دې طبیعت کې نه وې سازشي کار دې په فطرت کې نه وې
وې ائینه د پښتنې تولنې تل به دې کړې د ارتقا څېړنې
کله ولاړ به محافلو کې وې مصروف د خلکو په روزلو کې وې
کله به ګرځ په کار بارکې شوې کله ورګډ به په دربارکې شوې
حرص دې وژلی وې ازاد شاعره ځکه دخلکو یې په یاد شاعره !
هر څه دې کړل خو دملت په مینه نه دپیسې نه د دولت په مینه
په زړه مې ګرځي ستا خوږې خبرې له میني ډکې د مزې خبرې
ځان به دې وور که د کوچنیانو سره دروند لکه غروې د لویانو سره
ډېره د جمعې د یارانو وې ته تندر په سر د مغرضانو وې ته
ستاپه ښکنځاوکې حکمت پوښلی وې تولو خلکو ته عبرت پوښلی
وې د مومنداو د داؤدملګری د قام د ګټې او د سود ملګری
راته یادیږي ستاروان شعرونه د محافلو قهرمان شعرونه
بالفعله شعر په محفل کې ویل لوړ مطالب نظم و غزل کې ویل
وې ستا د طبعې لوړ مثال شاعره چې پکښې زور وه هم جمال شاعره
دخدای رحمت ستاپه مدفن دې وي ستا په اروا لا په کفن دې وي

واخله سلام دې د خادم مخلصه !
نوم دې ژوندی اوسه دائم مخلصه !

کابل = ۱۴ د اسد ۱۳۵۲

امیر حمزه شینواری

چــــې میـــــن پــــه پښتــــو ژبــــه او مســـــلک دی
چـــې رشـــتیا پـــه پښتـــنواله بــــاندې کــــلک دی
د خیــــــبر د ادب پـــــــلار امیــــــر حمـــــــزه دی
چــــې یـــې هـــر تـــــالیف ددې لارې محــــک دی

* * *

محمد عمر سیماب

په سیماب محمدعمرمې زړه زهیردی   د خوږې ژبې شاعر مرض کې ګیردی
قومیت عالي احساس دپښتنوالې   دا شعری نغمه اواز یې د ضمیر دی

مراد شینواری

ښایسته ګلونه واشول په خیبر کې   کاشکې داسې ګلان شنه شوای په شېبر کې
د مراد د تاترې شعر بـه ستـا یـي   دقیقې که بیا ژوندی شي په باختر کې

غزل

صلحه عدالت او که جنګرېز ښه دی   مرګ ته... او چنګېز ښه دی
زيات د پښتونخوا په دښمنۍ کې څوک   مخکښې دی... او که انګرېز ښه دی
ښارو وچوڅمکو د افغان لره   بند د اباسیند او که کارېز ښه دی
څه به دې په مات زړه غېږ کې ونیسم   ماته دې خندا او یو مکېز ښه دی
يو خو به په سلو کې سر ووهي   هر ملي شاعر له تخمرېز ښه دی
څه چې دیوانو نه سرې ډک کې پرې   يو شعر ښایسته او د لاوېز ښه دی
سرچې دسهاک اودزردشت نه وي   ډک له هیندوانو څخه پالېز ښه دی

ما چې د اغیار په کور کې ولیدل
دې غریب خادم لره دملېزښه دی

جلال اباد = ۳۰ د عقرب ۱۳۵۳

غزل

وواېه څه نوي دې راوړي دي   مه وایه چې دا او دامې کړي دي
وینم د لیډر او د واکوال په لاس   تول د استعمار د عصر پرې دي
وخت دسرېتوب او ابتکاردی اوس   بندو، که ډکی وي اوبو وړي دي
نه شته دی فولاد د پښتون سیمه کې   څه چې دي چوون او وسپنځړي دي
بیا يې غولوه دا بې همته قام   دا کاتې زرګونه خلکو کړي دي
ووېل شو وخوړل شو وځېل   دا چې افغانان دي واړه مړي دي
ما ته نن خادم ووېل دغه دي   دغه چې کرم يې نوي زړي دي

اول د قوس ۱۳۵۳

مات قلم

قـلم مـات و، تـوره نـه وه غيـرت غـلى ؤ پـه كـنج كـې
نـه مـلت نـه جامعـه وه يـو كالـبوت وبـې لـه سـاه نـه
نـه تهذيـب نـه تمـدن ؤ نـه تـاريخ نـه ثقـافت ؤ
غـارت شـوي وه دا خـاوره د مـادې هـم لـه معـنانه
سـاه ختـلى تـرهېدلى سـترولس د پښتـنو ؤ
نـه خـبر ؤ لـه خپـل ځانـه نـه لـه حالـه د جهانـه
وږي تـږي لـوڅ لپـړ وو راګيرشـوي پـه لـوى جـال كـې
بـې لـه څـوره بـې لـه جـبره نـور څـه نـه و لـه بلاتـه
سـره ليـوان وو راتـوى شـوي پـررمه چـې شـپون يـې نـه ؤ
مـاتېدل پـه پتـه خولـه بـه بـې لـه آه و لـه فغانـه
نـه تعـليم نـه تـربيه وه نـه هـدف نـه مفكـوره وه
دا د هېچـا خـاوره نـه وه د هـرچا وه لـه بـل خـوا نـه
لـه لعـلونو جواهـرونه ډک وطـن خـراب ؤ
خـرابي وه لـه هـر خوانـه هـر سـړي ؤ پرېشـانه
مرضـونه نفاقونـه دښمـنۍ اختـلافونه
پـه دې ځمكـه راخپـاره وولكـه وربخـې لـه اسـمانه
پـوره دوه سـوه كالونـه بـل پـه دې ځمكـه سـور اور ؤ
پـه هغـه ورځ چـې شـوه پاتـه لـه ميـرويس او احمـد شـاه نـه
احمـد شـاه پـه پـاني پـت كـې استـعمار تـه مـاتې وركـړه

خونمسو يي په درې واره کړو بهر له پښتونخوانه
چې په مخامخ جدل کې استعمار کامیابه نه شو
جوړ شو داسې دسيسو ته چې ګوزار و کاله شا ـ نه
هېڅوک پوه په مونږه نه دي پرهغه دی چې ناکام شي
مونږه ولتې خبر نه وو د خپل عصر له رجحانه
فلسفې د نشنلزم سره جنګ کله کېدې شو
په شاهي مطلق رژيم چې رنګېدې شي په اسانه
که افغان غوارې چې سیال شي د سیالانو په قطار کې
په بنه شان دې خان خبر کا له فکرونو د دنیانه
په ملي خمود کې نه شي حل د ژوند پرابلمونه
دا دنیا د انقلاب ده انقلاب باندې ودانه
یو ملي انقلاب بویه چې محکم په ملیت وي
او په ګټه د ملت وي تیره کنبېږدي ابتدانه
که سانچه په افغانزم کې سوشل دیموکراسي شي
اې خادمه مشکلات به راته واړه شي اسانه
ملتونه نهضتونه همېشه لیدران غواړي
خو چې مړ قام راژوندی کا مسیحا دزمان غواړي

* * *

کابل ۲۵ د اسد ۱۳۵۲

د پیسو غلام

ابرو دې خرڅه کړه ایمان هم د پیسو دپاره
قام دې رسوا کړلو او ځان هم د پیسو د پاره
مونږ نه پوهېږو چې دا دومره پیسه څه کوې ته
وجدان دې وقف کړو جودان هم د پیسو دپاره
تا د پیسو دپاره څه وو چې دې ونه کړل ؟
هېواد دې پرېښودو افغان هم د پیسو دپاره
ته نه پوهېږې چې دوره د پیسو ختمه شوله
ځمکه بدبینه ده آسمان هم د پیسو دپاره
که مسلمان وای خو حلال کسب منصب یې وُ ستا
تا خولا خرڅ کړلو قران هم د پیسو دپاره
پیشه د ژوند ده وسیله تاخو ژوندون ګڼلی!
په عصرینې ږدې په زمان هم دپیسودپاره
خلک پیسې په خپل مسلک او په مذهب لګوي
ستا وُ شعار د مسلمان هم د پیسو دپاره
دښمن چې راوړلې پیسې بې ایمانانو لره
تاورته ځان کړوبې ایمان هم دپیسودپاره
چور او چپاو غلاخیانت چې تا کولو دلې
هېردې وُ حکم دوجدان هم دپیسودپاره

ورځ د حساب او د کتاب ده پیسه څومره لرې؟
خه راته راکړه امتحان هم د پیسو د پاره
مولادې روند کړه دا وطن مستعمره خونه وه
چې تا ګټلی ؤ د ځان هم د پیسو دپاره
ای پیسه داره سرېتوب دې په پیسه کړو بدل
یقین دې خوشې وګومان هم د پیسو دپاره
د پیسه داروحکومت کې سریتوب چرې وي
فضل ودانش خرڅ شي ارزان هم دپیسودپاره
په دې غریب وطن کې داپیسې له کومه کړې تا!
راوړه دلیل او خه برهان هم دپیسو دپاره
تا چې دا لوی اولس دښمن ته په پیسو ورکوو
وخت دی چې سردې کړې قربان هم د پیسو دپاره

* * * * *

جلال اباد ـ اول د میزان ۱۳۵۲

هاتفي آواز

هاتف راته ېګا د ازادۍ په باب کې ووې
بېواکه يو انسان چرې ازاد نه شي کېدلای
بېرغ د استقلال د ډېرو خلکو په سر رپي
خو نن د ازادۍ دغه مراد نه شي کېدلای
يو قام چې ازاد پرې ازادۍ باندې ژوندون کا
دا کار بې له مېړانې او جهاد نه شي کېدلای
جهاد د ازادۍ ته لاربنوونکې مېړه بويه
بې سره د افرادو اتحاد نه شي کېدلای
د قام دلاس او پښو نه زولنې چې ماتې نه شي
بل شی په داسې حال بې له فرياد نه شي کېدلای
اسير چې د يو قام وي ثقافت د بل په لاس کې
هېڅکله په ملي بنه ازاد نه شي کېدلای
دولت چې د ملت په ثقافت بناندې محکم شي
د عصر له صدمو څخه برباد نه شي کېدلای
وحدت چې په ملت کې د عمل او فکر نه وي
کامل يې په هېڅ قسم اقتصاد نه شي کېدلای
ملت او حکومت چې په دولت کښې سره يو کا
نور څه بې له تاريخ ورته بنياد نه شي کېدلای
په رنګ د مليت کې خپل پردی سره يو رنګ شي

تفریق یې بیا د رنګ او د نژاد نه شي کېدلای
تاریخ او ثقافت او روایات ببخ د وحدت دي
دا کار په چال او زور او په تضاد نه شي کېدلای
یو قام چې لاس و بل ته د دوډۍ دپاره نیسي
همدا ورلره بس ده چې ازاد نه شي کېدلای
بې علم او بې له فنه ددې عصر چاره نه شي
د بل په رنګ کې رنګ مونږ ته استادنه شي کېدلای
سوشل د یموکراسي که افغانزم سره مله شي
بیا هېڅ په دغه فکر انتقاد نه شي کېدلای
د ځان له پېژاندونه پس جهان پېژانده بویه
په تش خالي تقلید کار د هېواد نه شي کېدلای
که څوک د زړه په مینه طلبګار د حقیقت وي
رشتیا چې له دې زیات ملي ارشاد نه شي کېدلای
هېڅ لویه بدبختي به له دې زیاته بله نه وي
په طرحه د خادم که اعتماد نه شي کېدلای

*　　*　　*

میزان ۱۳۵۲

نوټ: دا یو مخکېنی نظم دی چې ترمیم پکښې شوی دی

*　　*　　*　　*

افغاني جمهوريت

(١)

ای جمهوريته سلامونه دي   تا ته د ملت احترامونه دي

لوړ دې وي بيرغ ستا دافغان په سر   تاج د افتخاره د انسان په سر

تا دنيا اوچته کړه آسمان لره   خپل حقونه وبخښه افغان لره

تادنياکې ختمه غلامي کړله   ور که له انسانه دې خامي کړله

سم دې کړو ناداره د بادار سره   ودې نمانځه دی په افتخار سره

لارد ارتقا دې ورته سمه کړه   خوا دې د هر چا تړوله راجمه کړه

ببرته لاردفضل واستعدادشوله   ور که زورګويي په عدل و داد شوله

کله چې ازاد فضل وکمال شولو   زر د انسانانو بېدل حال شولو

هر سړي په خپل شخصيت برشولو   لوړ په دې نړۍ کې هنر ورشولو

تا ديموکراسي کړه د قانون سره   يو خاي په دنيا کې د ژوندون سره

مات چې دې زنځير د استبداد کړلو   خلاص دې بنيادم له استعباد کړلو

هر شي کې ازادتفکرات وشو   زراختراعات او ايجادات وشو

ته وې چې کړه دنيا دې سمه کړه   خلاصه دې دنياله لويه غمه کړه

ای جمهوريته سلامونه دي

تا ته زمونږ خاص احترامونه دي

* * * * *

(۲)

ته جمهوریته څه مهمان نه یې   نوی نا اشنا خو په افغان نه یې
لاره کښې اغـزي وولاره بنده وه   ځکه د ژوندون مزه بېخوندوه
ته په افغاني دنیا کې لوی شولې   ښه خبر زمونږ په خوی وبوی شولې
بسپنې جرګې د افغاني نړۍ   دا وې نښانې د جمهوري نړۍ
ټول کارونه مونږه په جرګو کړي   نه مو په پیسو او د سیسو کړي
ونیسه زمونږ سرمایه دار، نه و   هیڅوک په هیڅ وخت کې مو بادار نه ؤ
نه مونږه په خلکو باداري کړې   وګوره مونږ څومره هوښیاري کړې
ملک د ازادۍ او حریت ؤ دا   تل ودان په کار او په زحمت ؤ دا
دکې مو حجرې په مېلمنو وې تل   سختې وظیفې دکورښنو وې تل
سیمه وه مصونه د افغان ولس   نه پکښې اجبار ؤ په دهقان ولس
برخه د هر چاپکښې معلومه وه   هو د بېغیرت برخه معدومه وه
دلته وه سیالي په ښوکارونوکې   داسې وپښتون په محفلونوکې
وروسته بیا له مونږه مرور شولې   شکر چې بیا راغلې معتبر شولې
ای جمهوریته سلامونه دي
تا ته د افغان احترامونه دي

*   *   *   *

(۳)

راشه ته اوس زمونږه چارې سمې کړه
روغې را ته نن واړه برهمې کړه
مخکښې معارف کړه- د افغان په لار
بیا ورسره سم د مسلمان په لار
ټول علم وتنویرکړه د وطن په خوا
ته دې وې هېڅ شي دمېرخمن په خوا
بې علمه وطن خو ښه وطن نه وي
بې ګلوګلشن خو ښه ګلشن نه وي
علم چې وطن لره وي ینار وي
هنر پوهاند چې غیر لره وي مار وي!
مونږ په دې وطن کې رښا یې غواړو
نن د علم وفن اکاډیمي غواړو
هرقام ته هیواد مولا ورکړی دی
دا جنت یې مونږ ته پېرزوکړی دی
امرکړه چې مونږه وطنخوا اوسو
ګرد سره زامن د پښتونخوا اوسو
څوک چې بله لاره باندې یون کوي

خدایږو دبنمـــني بـــه د پښتـــون کـــوي
بـــې ســـمې پوهـــنې مـــلیت نـــه وي
بـــې لـــه مـــلیت ځـــنې مـــلت نـــه وي
ژونـــد د هـــر مـــلت دي پـــه کولـــتور ســـره
غونـــدوا ږه ولـــیس دي پـــه دستور ســـره
نـــه شـــته اقتصـــاد بـــې لـــه کولـــتور ځـــنې
نـــه شـــته دي کولـــتور بـــې لـــه دســـتور ځنې
ژونـــد دي پـــه کولـــتور او اقتصـــاد ولاړ
هـــر مـــلي نهضـــت وي پـــه بـــنیاد ولاړ
ای جمهوریـــته راشـــه ســـم مـــو کـــړه
سیال بیـــا د ســـیالانو د عـــالم موکـــړه
مونـــږ د نیـــا کـــې ژونـــد پـــه اطمینان غـــواړو
ځـــان غـــواړو افغـــان غـــواړو جهـــان غـــواړو
ای جمهوریـــته دي ســـلام زمونـــږ
ســـتاملي بیـــرغ تـــه احـــترام زمونـــږ

کابل ۳۰ د جوزا ۱۳۵۳

* * * * *

افغاني وطن

ښکلی دی او بر دی افغاني وطن　هر ځای نه بهتر دی افغاني وطن
ډک دی د لعلونو جواهرونه　څه وښوه که غمر دی افغاني وطن
بام ددې دنیا ده د پامیر څوکه　تل (په مېږ) او نمر دی افغاني وطن
لوړ غرونه سیندونه ځنګلونه دي　لمنځې او ښیستر دی افغاني وطن
شګې د سیندو یې له طلا ډکې　خاوره شګه زردی افغاني وطن
وګوره انسان که ښاپېری دی دا　حسن جلوه ګر دی افغاني وطن
مور د تمدن پلار د قومونو دی　اریښن تېبر دی افغاني وطن
ځای د سرپتوب او د اخلاقو دی　کور د زر تشتر دی افغاني وطن
تیره د ګډوژوندپکښې ملي کښېنوه　غالي د دفتر دی افغاني وطن
مره ډېوه د کور روښان رابله کړه　روڼ او منور دی افغاني وطن

ځېل جلا تهذیب او تمدن لري
نوروته رهبر دی افغاني وطن

ګرچې اوس له پښتونه رالوېدلی دی　کلک لکه سنګر دی افغاني وطن
ملا د استعمار وریاندې ماته شوه　سخره، تېره غردی افغاني وطن
سر تېټول دلته نپوهېږي څوک　حر او زړور دی افغاني وطن
دلته شرافت او غیرت وزېږېد　ډک له دې هنر دی افغاني وطن
دا اتحاد کله متاثېدلی شي　پر قام او تېبر دی افغاني وطن
ساکه دې که کاسې دي د داد یک سره　دغه یې مقر دی افغاني وطن

کورد که بلوڅان که داردیان دي څوک   څانګې دي شجر دی افغاني وطن
ګوريځ هزاره ځان ته غوري وايي   خلاص د بل له شر دی افغاني وطن
پارت، يوچي تخارتول سره ورنه دي   ستوري دي قمر دی افغاني وطن
پښت د تولو سته نورې څانګې دي   څومره مستقر دی افغاني وطن
سيند د اباسيند يې ببلوی نه شي   پروت ترې لرو بردی افغاني وطن
دېرې پلمې جوړې شوې جوړېږي لا   تولو لره سپر دی افغاني وطن
قام وطن دې وپېژنه څوانه ته   مور دې ده پدر دی افغاني وطن
فکر د تحرير او د تقرير سره   ورورزه مضطر دی افغاني وطن
ټول جهان آزاد شولو اباد شولو   نن ولې ابتر دی افغاني وطن

ځئ چې خپل حساب له سره ونيسو
فکر او عمل دواړه غوره ونيسو

* * * * *

۱۵ د قوس ۱۳۵۳

يو قلم خو را له پرپړده كه

هـر څـه دې سـتا وي يـو قـلم خورالـه پـرپړده كـنه
چـې سـردې لوړكـړم يـو عـلم خورالـه پـرپړده كـنه
مـادا د شـعر دنيـا واخيسـته معـنى پـسې شـوم
دا د معـنى د مـلک رقـم خورالـه پـرپړده كـنه
سـر پـه آسـمان يـم د تـاريخ د عظمـتونو پـه يـاد
دا د تـاريخ جـاه وحشـم خورالـه پـرپړده كـنه
كـه څوک سپين غر شي تيتولی نو افغان به كې تيت
دامـې قسـم دی دا قسـم خـو رالـه پـرپړده كـنه
شـپه ده تورتـم دی زه پـه څـه دې هـدف پـه لـوری
كـه څـه انصـاف وي نـو تورتـم خورالـه پـرپړده كـنه
ارمـان مـې دا دی چـې يـو پـل پـه لار كـې واخـلمه زه
پـه دغـه لار كـې يـو قـدم خـو رالـه پـرپړده كـنه
تپـې تپـې توتـې يـم د ظـالم لـه لاسـه
زمـا طبيـبه څـه مـلهم خـو رالـه پـرپړده كـنه
د مينـې غـم تـه دې څوک غـم نه وايـي غـم خو نـه دی

خوبن په دې غم یم نو دا غم خورالـه پربړده کنه
افغان د علم او د قلم په زور وهلی خلکو
دا د تاریخ علم و قلم خورالـه پربړده کنه
کوشي، تخار، یفتلي ساک دي سهاک وپيژني
چې دربنکاره کړم جام د جم خورالهٔ پربړده کنه
د چين او هند او لـه رومانـه افغان کـم خونـه وْ
څنګه راکـم شو کيف او کم خورالـه پربړده کنه
لـه هغو تېرو عظمتونو یـو ماتم لـرمه
وايي خادم دغـه ماتم خورالـه پربړده کنه

جلال اباد – خادم مینه – حمل ۱۳۵۴

* * * * *

پښتيانا ادې

زما ادې پښتيانا ادې!

زما د مور او د بابا ادې !

چې ته ژوندۍ يې زه ژوندی به يمه ستا په خدمت کې ګړندې به يمه
ژوند مې مرهونه دی له تا ادې زما ادې پښتيانا ادې

که څه غيرت او ساهوتوب لرمه او که څه پرم او ښاغلتوب لرمه
دا زما نه دی دا دی ستا ادې زما ادې پښتيانا ادې

ما ستا په غېږ کې سرپتوب زده کړی درس دمېړانې او نرتوب زده کړی
ترې وابه نورم په بل خوا ادې زما ادې ای پښتيانا ادې

ادې ما کله د چا حق خوړلی ووايه کله مې ناحق خوړلی
خو بل دې هم نه خوري زما ادې زما ادې پښتيانا ادې

ای د غيرت او نهضتونو ادې د ارين د ټول قومونو ادې
زه دې بچی توله وفا ادې زما ادې پښتيانا ادې !

زه دې په ژبه په کولتوريم مئين ستا په ښه خوی او په دستوريم مئين
ستاشرافت دی په رشتيا ادې زما ادې پښتيانا ادې

دا جمهوري قبا دې نوې اوسه دا د زرېښت ښکلا دې نوې اوسه
تازه دې وه د مخ څلا ادې زما ادې پښتيانا ادې !

(۲)

ښيښې زامن خو دې لېږ وګوره ته … زنګ او جامن خودې لېږ وګوره ته
د بل واده کې کړي نڅا ادې … زمـا ادې پښتيانا ادې
نه پښت مني نه پښتونخوا مني … نه پلار او مور اونه بابامني
خو ستا شودې خوري ناروا ادې … زمـا ادې پښتيانا ادې
دنيا کې اوسي دنيا نه پېژني … خپل خير او شر او صلاته پېژني
د بل پـه ژبه کړي وينا ادې … زمـا ادې پښتيانا ادې
دا ستا لمن يې کړه راغونډه دغو … خپله پرده يې کړه برينډه دغو
په قام يې جوړه کړه غوغا ادې … زمـا ادې اې پښتونخوا ادې
خلکو مسلک کې قام ته ګټه وکړه … اول د خير او شر يې لټه وکړه
دوی بې لـه علمه کړي دعوا ادې … زمـا ادې پښتيانا ادې
دا پاتې کور به راته وران کې دوی … سر به لـه ګېډې نه قربان کې دوی
مونږ بـه اخته کې پـه بلا ادې … زمـا ادې پښتيانا ادې
مونږ حريت پـه ګېډه نـه ورکوو … خپل شرافت پـه ګېډه نـه ورکوو
اعتبار نـه شته پـه بل چا ادې … زمـا ادې پښتيانا ادې!
مونږ باداران کاله تـه نـه راولو … دعوه داران کاله تـه نـه راولو
مونږ يو اصرار د پښتونخوا ادې … زمـا ادې پښتيانا ادې
مونږ افغـاني تولنپالـنه منو … د خپل وطن او قام روزنـه منو
نـه خورو پـه چـا اريانـا ادې … زمـا ادې پښتيانا ادې
شته د جهان ټول نعمتونه پکښې … ښکلې هوا ښکلي قومونه پکښې
دوستي پـه کار ده د هر چا ادې … زمـا آدې پښتيانا ادې
هر څوک په خپل وطن بادار ښه دی … پښتون د خپل وطن سرکار ښه دی
يـادمې بخـدی او بـلهيکا ادې … زمـا ادې پښتيانا ادې
لوړ بېرغونه دې راتېټ مه شه … ښکلې صنعت دې د چاچېټ مه شه
تـه افتخار يـې د دنيـا ادې! … زمـا ادې پښتيانا ادې!

جلال اباد: خادم مينه – حمل ۱۳۵۴

ستايمه

يوخل راته ووايه چې ستا يمه
زه دې په دې تمه باندې پايمه

دا دنيا لـه ميـنې جـوړه شـوې ده   دا خويـوزه نـه يـم چـې دا وايـمـه
مـيـنـه خوګـناه نـده چـې پټـه شـي   وايـم چـې ميـن يـم او پـه تايمـه
زړه کې مې يو عشق د وطن ځاى شولو   تـا هـم د وطـن پـه مـينـه ستـايمـه
تـه دپښتونخوا د جـنت حـوره يې   زه يـو فداکـار دپښتونخوا يـمـه
اى خادمـه ستا دا پاکه مـينه مې ـ   خوښه شوه ـ داستايمه او ستا يمه

۲۸ دقوس ۱۳۵۳

کاشکې توتکۍ او یا بلبله وای

(۱)

کاشکې توتکۍ او یا بلبله وای
هېڅ خبر له ځان او نه له بله وای

سیل به مې کولای په بېداوۀ کې   تل به ګرځېدلای په فضاوۀ کې
کله به دهقان سره مشغوله وای   ناسته به په ځانګه یا په پوله وای
یا به دشپانه او د غوبه سره   یو ځای ګرځېدلای په مزه سره
چېرته د بهار په تازګیو کې   مال چې څرېدلای په پټیو کې
یا ګلې رمې وای په راغونو کې   یا د سیند په غاړه یا په غرونو کې
ما به یې په شا باندې سپارلي کړلای   تل به مې سیلونه خوشحالي کړلای
یا د تلیفون په تار به ناسته وای   هو د ښونغمو په کار به راسته وای
زه به سیلانی تل د خیبر ؤمه   ژمی به مې لرءاوړی به بر ؤمه
دلته چې بچې به لویولای مې   بیا به د پنجاب په لوري وړلای مې
سیل به ؤنغمې به وې مزې به وای   ژوند به ؤاو خوند به ؤ چړچې به وای

کاشکې توتکۍ او یا بلبله وای
هېڅ خبر له ځان او نه له بله وای

(۲)

کله چې تېوس چرې لیدلای مې — یا د قام دوس چېرې لیدلای مې
سخت به په تونګو سره وهلوما — کلک به په حملو سره شړلو ما
تل به په دفاع کې د چرګوړووم — هم به مخالفه د سرخوړووم
دروند به په نظر کې د مرغانو وم — سیال به په جرګه کې د سیلانو وم
باز او که شاهین او که با ښه به وه — هریوته په زړه کې اندېښنه به وه
ما ته په ادب او په سلام به ؤ — تل په درناوي او احترام به ؤ
هر مارغه به ناز او نخرې وړای زما — ډېر لحاظ او پاس به هر یو کړای زما
ما ته زور اور به زور ورنه ؤ — هېر به له هېچا زما سحر نه ؤ
قدر د نغمو د سباوون زما — هر یو به کولای په ژوندون زما
دروند چې په ملت وای په هرچا به وم — هم د انسانانو په نګاه به وم

کاشکې توتکې او یا بلبله وای
هېڅ خبر له ځان او نه له بله وای

(۳)

داغ مې په زړګي ساز د بلبلو دی　ژوند د بلبلانو د ستایلو دی
لوړې ونې ګوري په باغونو کې　جګ سرونه نیسي چینارونو کې
دلته تراني خپلې اغازې کا　غوږ لره مونږکلې ماني سازې کا
هرڅوک په خواږه خوب کې ویده وي ټول　بېله بلبلانو نه پراته وي ټول
ښین سهار تنکی بهار نغمې خوږې　شومه د صبا کې ترانې خوږې
روح لره تالې وي د سکون پکښې　خمر وي، مستي وي، د جنون پکښې
څومره حرارت څومره جرات لري　دا وړه مرغۍ څومره قوت لري
څومره نرۍ ژبه وړه خوله لري　پټ تېر کې پو بخرۍ زړه لري
ګرمه هنګامه وي د بهار له دې　ښکلې لوړې څوکې د چنار له دې
توره ده خوښکلې ده مرغانو کې　ډېره نازولې ده مرغانو کې

کاشکې توتکۍ او یا بلبله وای
هېڅ خبر له ځان او نه له بله وای

(۴)

دا ده توتکـــی راغلـــه بهـــار شـــولو   بیـا د پسرلي د ګـلو وارشـولو !
راغلـه اباسـیند بـاندې راتېـره شـوه   یخـه ده څیلـه خو رانه هېره شوه !
زېـــــري د بهــــار د تـــازګیو دی   وخـ ، د اینبودلـو دنیـا لګېـو دی
ښکـلې توتکـی هـر کلـه راشـې تـه   کاشکې د زړه درد لـره دوا شـې تـه
نښـې د وفـا درکـې محکمـې دي   دا پـه انسـانانو کـې لاکمـې دي
خپلـه جالکـی دریـاندې ګـرانه ده   تیـنګه غریـزه دې لـه انسـانه ده
راشـه خپلـه جالـه کـې بچـې وکـه   ورانـه جالـه جوړه که خوارې وکه
ستـا ښکـلې سـندرې خونـدورې دي   شـات دي، چوهـارېدي یاشکرې دي
ستاسو د جوړې ژوند څومره ښکلی دی   مونـږ ته د تقلید او د ستـائیلو دی
شـور مخـالفت او جـنګ مـو یـا دنـه دی   خوشې چتې کار د ننګ مویادنه دی

کاشکې توتکی او یا بلبلـه وای !
هېڅ خبر له څان او نه له بله وای

(۵)

وګورئ مرغۍ څومره هوښیارې دي   څومره مهذبې فدا کارې دي
څالې ته پردي ورته راتلی نه شي   نر او ښځه بل یو سره تلی نه شي
کوز کې توتکۍ باغ کې بلبله ده   هلته په دېره کې یوه بله ده
ټولې ترانې وایې نغمې کوي   څارکا په خوارانواوبیرې کوي
ټولې ثناخوانې پرهیزګارې دي   واړه د ظالم مخکښې تیارې دي
کله په باښه باندې راپېښې شي   کله دګونګي په مخکښې ونډې شي
نه پرېږدي ظالم د ظلم کار لره   نه کوم ازاري د چا ازار لره
وګورئ تقوی یې سیاسي نده   نغوته د فطرت ده لباسي نه ده
شعر او شاعري نده تعلیم کوي   ټول قوي مرغان ورته تعظیم کوي
وګورئ ملت یې له قومونو دی   ځای د تأمل او د فکرونو دی

کاشکې توتکۍ او یا بلبله وای
هیڅ خبر له ځان او نه له بله وای

(۶)

هیڅ به خبر نه وای چې دنیا څه ده   قام،وطن،ذلت او ارتقا څه ده
نه به وای سرګومه په کلیاتو کې   تل به وای سرګرمه په جزیاتو کې
زړه به مې خوږین نه ؤ ګړېدای به نه   پټ پټ به خپل زړه کې ژړېدای به نه
رنځ به د اعصابو راته پېښ نه ؤ   غم به مې د زړه په سر کې هیڅ نه ؤ
نه به د حُسادو دام کې ګیرومه   نه به په خپل فکر کې اسیر ومه
نه به وای د علم او د کتاب پسې   تول عمر اخته د اکتساب پسې
نه به مې زیار داسې بې ثمره وای   خلاص به د علم او ادب له شره وای
فکر د خدمت به خوږولای نه   غم به د لوېدلي قام خوړلای نه
نه به مې انبار د قلم پاتې وای!   نه به مې خوارۍ داسې میراتې وای
نه به وای راګیر په شاګردانو زه   نه به هم سنګسار په مریدانو زه

کاشکې توتکی او یا بلبله وای
هیڅ خبر له ځان او نه له بله وای

(۷)

ای توتکی ما څوک ازار کړی دی؟ دکی مې دڅا لـه ځالې وريـدی
ای بلبلې زه هم نغمه خوان يمه تا غوندې د سپين سحراڎان يمه
زه هم په ملت باندې مفتون يمه پاک يمه سپېڅلی يم پښتون يمه
داردحق په کارکې پېژندی نه شم گوریٔ د کارغانو صف کې تلی نه شم
ځاله کې زما هم ذخيره نه شته بل ځاته بې حقه مې اسره نه شته
ولې بنې اثره دي نغمې زما؟ څلـه ناخبره دي کوڅې زما؟
جار دې شم څه عيب خو راته ووايه څه بنکاره او غيب خو راته ووايه
تاسو بې نغمو نه نور څه کړي دي؟ ولې مې خځلې اوبو وړي دي؟
ولې قام خبر نه شو په غم زما؟ ولې ملت نه شولو همدم زما؟
زه قسم په سترگه د سحر خورمه نه به يم انسان که غم د زړ خورمه

کاشکې توتکی او يا بلبله وای
هيڅ خبر له ځان او نه له بله وای

۱۵ د حمل ۱۳۵۵
جلال اباد – خادم مېنه

د پښتنو تاریخ

چې مې وکتو تاریخ واړه غلط ؤ　　خپل پردي وریاندې کړې تجارت ؤ

د پښتون د مفاخرو لوی تاریخ ټول　　اړولی مسخ کړی سیاست ؤ

ډېر افسوس مې په خان راغی او په قام خپل　　چې د علم په نوم شوی پرې غارت ؤ

مونږ لوستل به مورخ دې بې طرف وي　　مګر دا ټکي پخپله سیاست ؤ

د افغان په تاریخ هسې لوبې شوې　　چې د علم و نسبې ته خیانت ؤ

دا انجېره بنه هم وسپړې په فکر　　د خادم په نوم لیکلی دا خدمت ؤ

په دې باب مې هم څلور کتابه ښکل کړل　　ډېر افسوس دی چې دچاپ یې هیڅ فرصت ؤ

پښتنی تاریخ پوهنه یې اول دی　　چې پوهانو ورته کړی ډېر حیرت ؤ

بیا لرغوني پښتانه قومونه ګوره　　مستند په روایت او درایت ؤ

له دې پسه بیا غلمي پښتنولي ده　　هر یو باب یې انکشاف د حقیقت ؤ

څلورم کتاب پښتون پښتنولي ده　　چې رد کړې د رقیب یې هر حجت ؤ

په محشر کې مو هم فکر د خپل قام ؤ
که نه ټول عمر فرصت په مونږ حرام ؤ

لوی استعمار

لوی استعمار دی دریږي کمبخته پوه یې که نه
خوني ښامار دی دریږي کمبخته پوه یې که نه
تا چې ازار دی رسولی د بادار غلام ته
دغه ازار دی دریږي کمبخته پوه یې که نه
په هره ورځ کې نوې نوې تماشه جوړوې
دغه ښکار دی دریږي کمبخته پوه یې که نه
په سل ټوټو کې د افغان یوه ټوټه پاتې ده
لا انتشار دی دریږي کمبخته پوه یې که نه
غوږ یې کړه واوره هغه مزې چې ملت جوړوي
همدغه کار دی دریږي کمبخته پوه یې که نه
په تفرقه او اختلاف کې چې دنیا منلې
دا ایستاکار دی دریږي کمبخته پوه یې که نه
قافله لاړه د نه زوبه ته یوازې درومې؟
گوره شوکمار دی دریږي کمبخته پوه یې که نه
منلی حق ست د کولتور درځخه اخلي په زور
دا ستمگار دی دریږي کمبخته پوه یې که نه
دیموکراسي خو شیطاني ده وایې څه یې کوې؟

دغــه هوښيــار دي درپســې کمبخـتـه پـوه يــې کــه نــه
چــې ســتـا د پـلار او د نيکــه ويـنې يــې هـم څښلي دي
هغــه خونخــوار دی در پســې کمبخـتـه پـوه يــې کــه نــه
دنيـا تــه وګــوره خپــل ځــان تــه دې بيـا هــم وګــوره
دا څــه در وشــول خپــل جهــان تــه دې بيـا هــم وګــوره

* * * * *

۲۲ د حوت ۱۳۵۵

ومن الله توفيق

مولینا قیام الدین خادم

شاعر او لیکوال، د دري پنځوسو کتابونو ، رسالو او سلګونو مقالو لیکونکی د زیري، اتحاد مشرقي، طلوع افغان جریدو، د کابل مجلې او د اصلاح د ورځپاڼې چلونکی، د هیواد د موسسې رئیس، د ادبیاتو د فاکولتې استاذ، د پارلمان د مشرانو د جرګې غړی، د افغان ولس او د افغان ملت د ګوندونو موسس او د ویښ زلمیانو د ګوند مؤسس او غړی و.